T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

BATI TRAKYA İSKEÇE MÜFTÜLÜĞÜ'NÜN DİN ve EĞİTİM ALANINDAKİ FAALİYETLERİ

Mouzegien OMPASİ
(Müzeyyen ONBAŞI)
2501141427

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr.Ayşe ZİŞAN FURAT
Düzeltilmiş Tez

İSTANBUL–2019

TEZ ONAY SAYFASI

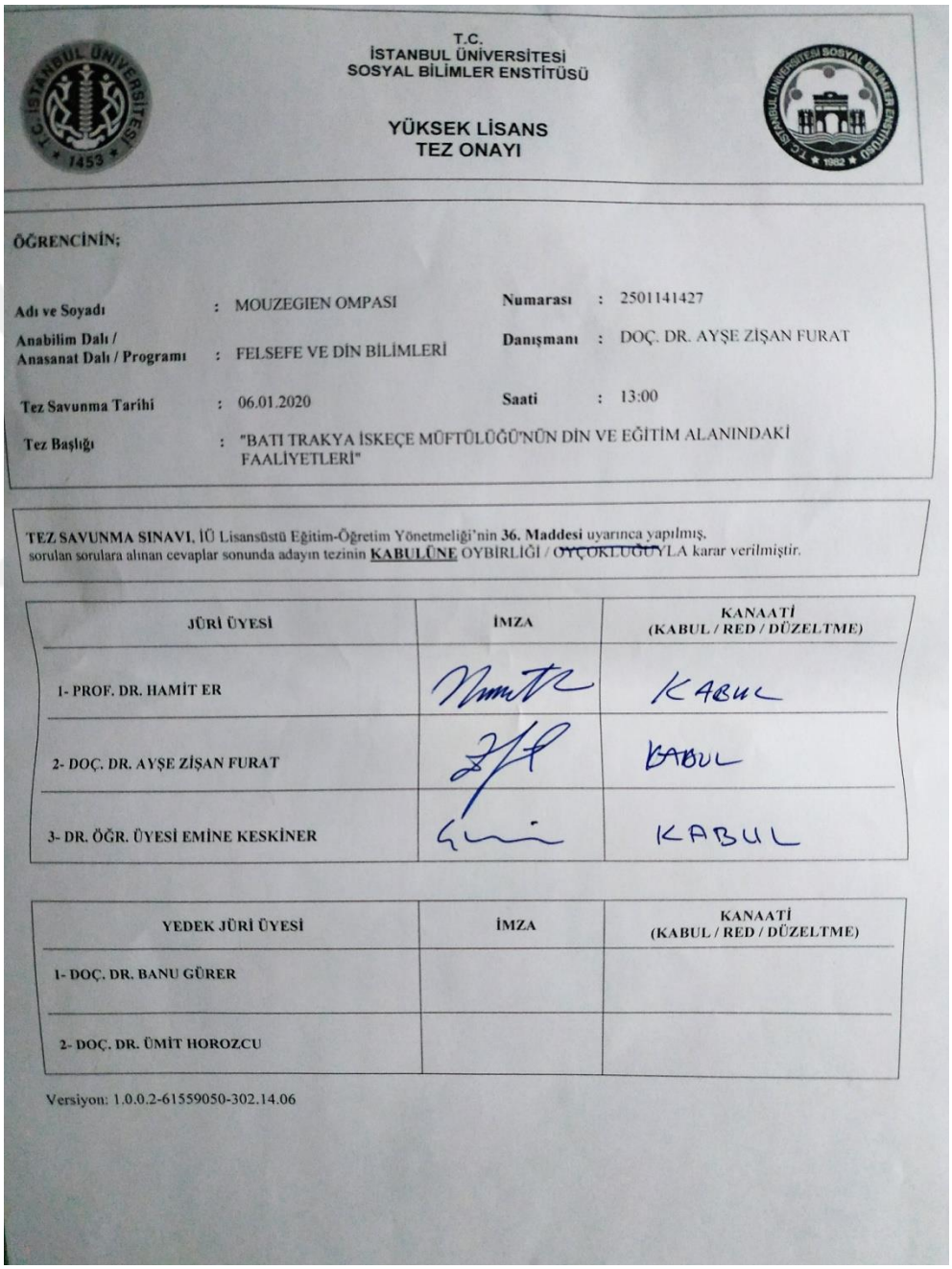

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı	: MOUZEGIEN OMPASI	**Numarası**	: 2501141427
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı	: FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ	**Danışmanı**	: DOÇ. DR. AYŞE ZİŞAN FURAT
Tez Savunma Tarihi	: 06.01.2020	**Saati**	: 13:00
Tez Başlığı	: "BATI TRAKYA İSKEÇE MÜFTÜLÜĞÜ'NÜN DİN VE EĞİTİM ALANINDAKİ FAALİYETLERİ"		

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin **36. Maddesi** uyarınca yapılmış,
sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. HAMİT ER		KABUL
2- DOÇ. DR. AYŞE ZİŞAN FURAT		KABUL
3- DR. ÖĞR. ÜYESİ EMİNE KESKİNER		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. BANU GÜRER		
2- DOÇ. DR. ÜMİT HOROZCU		

Versiyon: 1.0.0.2-61559050-302.14.06

Tezin içindekiler kısmı düzenlenerek, bölümlerin daha kolay incelebilmesi için alt başlıklar çoğaltılmıştır.

Tezin dördüncü bölümü yeniden düzenlenmiş olup, ilk okul, orta okul ve lisede okutulan din dersi ders programları eklenmiş, din dersi kitaplarının incelemesi yapılmıştır.

İskeçe Seçilmiş Müftülüğü tarafından işlenen halka dersleri ve vaaz programlarına ilişkin detaylar eklenmiştir.

Yunanistan Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı tarafından 17 Eylül 2019 tarihinde ilan ettiği Medreselerin orta okul ve lise ders programı eklenmiştir.

ÖZ

BATI TRAKYA İSKEÇE MÜFTÜLÜĞÜ'NÜN DİN ve EĞİTİM ALANINDAKİ FAALİYETLERİ

Mouzegien Ompasi

(Müzeyyen Onbaşı)

Tez çalışmasında, Batı Trakya İskeçe Müftülüğünün din ve eğitim alanındaki faaliyetler incelenecektir. Uluslararası hukuk tarafından azınlık statüsü verilerek din ve eğitim işlerinde özerklik tanınan Batı Trakya'da hükümet ve bölge Müslümanları arasındaki sorunlar ne yazık ki günümüze değin çözüme ulaştırılabilmiş değildir.

Akademik açıdan araştırmacılara din, devlet ve eğitim arasındaki ilişkileri tanımlayabilmek açısından önemli ipuçları sağlayan bölgeye dair monografik çalışmaların eksikliği konunun tam anlamıyla anlaşılabilmesi yönündeki en önemli engeli oluşturmaktadır.

Bu noktadan hareketle konuyuiki boyutlu bir şekilde ele alacak çalışma, bölge halkı tarafından seçilmiş ile Yunan Hükümeti tarafından atanmış müftülüğün alanda yürüttüğü faaliyetlerin karşılaştırılmasına imkân tanıması açısından önem arz etmektedir.

Dört bölümden oluşan çalışmanın, birinci bölümünde Batı Trakya coğrafi konumu ve tarihi açıdan ele alınacaktır.

İkinci ve üçüncü bölümde İskeçe'de Türk azınlığı tarafından seçilmiş müftülük ile Yunan Hükümeti tarafından atanan müftülüğün tarihçesi ele alınacak; bu kapsamda müftülük kurumu ile müftülerin faaliyetleri detaylı bir şekilde incelenecektir.

Ardından İskeçe Müftülüğü din ve eğitim alanıyla ilişkili faaliyetlerin üzerinde durulacaktır. Tezin dördüncü bölümünde halen devam eden müftülük sorununun sebep ve sonuçları ele alınmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Din eğitimi,Batı Trakya, İskeçe Müftülüğü, Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı.

ABSTRACT

RELIGIOUS AND EDUCATIONAL ACTIVITIES OF WESTERN THRACE XANTHI MUFTIATE

Mouzegien Ompasi

(Müzeyyen Onbaşı)

The aim and scope of the proposed thesis topic.

In the thesis study, the activities of the Western Thrace Mufti of Xanthi in the field of religion and education will be examined. In Western Thrace, where minority status was granted by international law and autonomy was granted in religious and educational affairs, there is still an open question about the problems between the government and the Muslims in the region. From academic aspect, researchers have been provided with important clues to define the relationship between religion, state and education but the lack of monographic studies of the region constitutes the most important obstacle to the full understanding of the subject. Thus, the study which will deal with it in two dimensions is important in terms of enabling the comparison of the activities carried out in the field by the Mufti which was selected by the people of the region and was stationed by the Greek Government.

This study consists of four parts. In the first part of the study, Western Thrace will be discussed in terms of geographical location and history.In the second and third part, the history of the Mufti which was selected by the Turkish minority of Xanthi and was stationed by the Greek Government will be discussed. In this scope, Mufti institution and Mufti's activities will be examined in detail. After, Mufti of Xanthi will focus on activities related to religion and education. In the fourth part of the thesis, the causes and consequences of ongoing problems of mufti will be discussed.

Keywords: Xanthi Muftiate, Religion and Eucation, Muslim Turkish Minority, Agreement Western Thrace.

ÖNSÖZ

Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı uluslararası antlaşmalar ile Yunanistan'da resmi olarak Azınlık statüsü kazanmış tek Azınlık olma özelliği taşımaktadır. Atina Barış Antlaşması (1-14 Kasım1913) Sevr Antlaşması (10 Ağustos1920) son olarak Lozan Antlaşması (24 Temmuz 1923) gibi uluslararası antlaşmalar ile Batı Trakya Türk Azınlığının hayatı, namusu, mal varlığı, onuru ve dini özgürlüğü gibi en tabii hakları koruma altına alınmıştır. Antlaşmalar imzalandıktan kısa bir süre sonra Yunanistan'ın attığı adımlarla antlaşmalara sadık kalmayacağı anlaşılmıştır. Müftülük, eğitim, vakıflar gibi azınlığın sosyokültürel hayatının odak noktasında bulunan konulara ilişkin kararları azınlığa danışmadan almaya başlamıştır.

Müslüman Türk azınlığının haklarını koruma çabası, yıllarca hukuki çerçevenin dışına çıkmadan sürdürmeye çalışmış ancak halihazırda sahip olduğu haklarını gün geçtikçe kaybetmekten kurtulamamıştır. Azınlığın bu haklı çabasının bilincinde olmasına karşın Yunanistan Devleti, Türklere karşı tutumundan vazgeçmemiştir.

Batı Trakya'da müftülük kurumu, dini, idari, sosyal ve azınlık mensuplarını ilgilendiren bütün sorunların muhatabı, en üst mercii olması hasebiyle bölgenin en önemli kurumlarının başında gelmektedir. Müftülük kurumu azınlık için bu kadar önem arz etmekte iken,İskeçe Müftülüğü ile ilgili bu alanda daha önce yapılan bir çalışma olmadığından, araştırma ihtiyacı doğmuştur.

Batı Trakya'da Müftülük kurumu,politik ve sosyolojik açıdan hassas bir konu olması sebebiyle, belge ve kaynaklara ulaşım sıkıntısı yaşanmıştır.Zor şartlar altında hazırlanan bu çalışmanın epey yorucu olduğunu belirtmekte fayda vardır.

Ders aşamasında olduğu kadar bu tezin hazırlanma sürecinde desteğini esirgemeyip engin bilgisini benimle paylaşan saygıdeğer Doç. Dr. Ayşe ZİŞAN FURAT hocama, yüksek lisans ders dönemi boyunca bana yardımcı olan saygıdeğer Prof. Dr. Hamit ER hocama teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, başta B.A.K.E.Ş Araştırma merkezi olmak üzere, İskeçe seçilmiş Müftülüğü 'ne, ayrıca bilgi ve kaynaklarını benimle

paylaşanherkese teşekkürlerimi sunuyorum. Eğitim hayatım boyunca desteğini esirgemeyen anneme ve babama minnettarlığımı,yüksek lisans süresince yanımda olan, desteğini ve sabrını esirgemeyen eşim İrfan Çolak'a müteşekkir olduğumu ifade etmek istiyorum. Yüksek lisans boyunca bana destek olan Hüseyin Düde ve diğer yakınlarıma teşekkürlerimi sunar, eserin gelecekteki araştırmacılara ışık tutmasını niyaz ederim.

Mouzegien OMPASİ
(Müzeyyen ONBAŞI)
İSTANBUL- 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... **iii**

ABSTRACT ..... **iv**

ÖNSÖZ ..... **v**

İÇİNDEKİLER ..... **vii**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **xi**

KISALTMALAR LİSTESİ ..... **xii**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM 5

BATI TRAKYA'NIN COĞRAFİ KONUMU VE TARİHÇESİ 5

1. ANTLAŞMALAR VE BATI TRAKYA TÜRKLERI 9

1.1 ATİNA BARIŞ ANTLAŞMASI (1913) 9

1.2 LOZAN ANTLAŞMASI (1923) 10

İKİNCİ BÖLÜM 12

İSKEÇE TÜRK AZINLIĞI TARAFINDAN SEÇİLMİŞ MÜFTÜLÜK KURUMUNUN DİN VE EĞİTİM ALANINDAKİ FAALİYETLERİ 12

1. SEÇİLMİŞ MÜFTÜLÜK KURUMU 12

2. SEÇİLMİŞ MÜFTÜLÜK KURUMUNUN HUKUKİ TEMELLERİ 12

3. 1912-1949 YILLARI ARASINDAKİ İSKEÇE MÜFTÜLERİ 15

3.1 MUSTAFA HİLMİ AĞA EFENDİ 18

3.2 HAFIZ MEHMET EMİN AGA EFENDİ 19

3.3 AHMET METE 21

4. İSKEÇE SEÇİLMİŞ MÜFTÜLÜĞÜ DİNİFAALİYETLERİ 23
4.1 FETVA YETKİSİ 23
4.2 DİN GÖREVLİLERİN TAYİNİ-AZLİ VE CAMİLERİN DENETİMİ 24
4.3 VAAZ VE İRŞAD HEYETİ 26
4.4 VAKIFLAR İDARESİ 28
5. İSKEÇE SEÇİLMİŞ MÜFTÜLÜĞÜ' NÜN EĞİTİM ALANINDAKİ FAALİYETLERİ 31
5.1 KUR'AN KURSLARI 31
5.1.1 KUR'AN KURSLARITARİHÇESİ 31
5.1.2 KUR'AN KURSLARINDA EĞİTİM 32
5.1.2.1 BİRİNCİ DERS GRUBUİÇİN ÖNERİLEN DERS PROGRAMI 32
5.1.2.1.1.BİRİNCİ DERS SAATİ OKUTULAN DERSLER 33
5.1.2.1.2 İKİNCİ DERS SAATİ OKUTULAN DERSLER 34
5.1.2.1.3 ÜÇÜNCÜ DERS SAATİ OKUTULAN DERSLER 35
5.1.2.2 İKİNCİ DERS GRUBU İÇİN ÖNERİLEN DERS PROGRAMI 35
5.1.2.2.1. BİRİNCİ DERS SAATİ OKUTULAN DERSLER 36
5.1.2.2.2. İKİNCİ DERS SAATİ OKUTULAN DERSLER 36
5.1.2.2.3. ÜÇÜNCÜ DERS SAATİ OKUTULAN DERSLER 37
5.1.2.3 HATİM MERASİMLERİ 39
5.1.2.4 KUR'AN-I KERİM'İ GÜZEL OKUMA VE AYET EZBERLEME YARIŞMASI 40
5.2 VAAZ 40
5.3 HALKA DERSLERİ 41
5.3.1 CEMAATE YÖNELİK HALKA DERSLERİ 41

5.3.2 HOCALARA YÖNELİK HALKA DERSLERİ.....41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....42

YUNAN HÜKÜMETİ TARAFINDAN ATANAN MÜFTÜLÜK KURUMU'NUN DİN VE EĞİTİM ALANINDAKİ FAALİYETLERİ.....42

1. TARİHÇESİ.....42

2. ATANMIŞ MÜFTÜLER.....43

2.1 MEHMET EMİN ŞİNİKOĞLU.....44

2.2 MÜFTÜ NAİBİ BİLAL KARA HALİL.....45

ATANMIŞ MÜFTÜLÜK TARAFINDAN YÜRÜTÜLEN DİNİ FAALİYETLER.....45

3.1 FETVA YETKİSİ.....45

3.2 EVLENME, BOŞANMA, VELAYET, VESAYET KONULARI.....46

3.3 DİN GÖREVLİLERİN TAYİNİ VE AZLİ.....46

3.4 VAKIFLAR İDARESİ.....48

4. YUNANİSTAN DEVLETİ TARAFINDAN ATANMIŞ MÜFTÜLÜĞÜN DİN VE EĞİTİM ALANINDAKİFAALİYETLERİ.....48

4.1 KUR'AN KURSLARI.....49

4.2 DİNİ FAALİYETLER.....49

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....50

1. DEVLET VE AZINLIK OKULLARINDAKİ DİN EĞİTİMİ.....50

1. AZINLIK İLKOKULLARI.....52

1.1 İLKOKUL İKİNCİ VE ÜÇÜNCÜ SINIF DİN DERSLERİ.....55

1.2 İLKOKUL DÖRDÜNCÜ SINIF DİN DERSİ KİTABI.....55

1.3 İLKOKUL BEŞİNCİ SINIF DİN DERSİ KİTABI.....57

1.4 İLKOKUL ALTINCI SINIF DİN DERSİ KİTABI 58
1.5 KİTAPLARIN GENEL DEĞERLENDİRMESİ 58
2. MUZAFFER SALİHOĞLU AZINLIK ORTAOKUL VE LİSESİ 59
2.1 ORTA 1DİN DERSİ KİTABI 60
2.2 ORTA 2DİN DERSİ KİTABI 61
2.3 ORTA 3 DİN DERSİ KİTABI 62
2.4 LİSE 1 DİN DERSİ KİTABI 62
2.5 LİSE 2 DİN DERSİ KİTABI 63
2.6 LİSE 3 DİN DERSİ KİTABI 64
2.7 KİTAPLARIN GENEL DEĞERLENDİRMESİ 64
3. MEDRESELER 65
4. YUNANİSTAN DEVLET İLKOKUL, ORTAOKUL VE LİSELERİNDE DİN DERSLERİ 69
SONUÇ 70
KAYNAKÇA 75
EKLER 84

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. 3 Yıllık Medrese Ortaokul Ders Programıhaftalık Ders Saatleri **67**
Tablo 2. 3 Yıllık Medrese Lise Ders Programı Haftalık Ders Saatleri **68**
Tablo 3. 2018-2019 Öğretim Yılı Haftalık Ders Programı (1. Grup) **33**
Tablo 4. 2018-2019 Öğretim Yılı Haftalık Ders Programı (2. Grup) **35**

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e. **:** Adı geçen eser

B.A.K.E.Ş . : Batı Trakya Azınlığı Kültür ve Eğitim Şirketi

Bkz. **:** Bakınız

BTTA **:** Batı Trakya Türk Azınlığı

İSM. **:** İskeçe Seçilmiş Müftülüğü

M.Ö. **:** Milattan Önce

M.S . **:** Milattan Sonra

s. **:** Sayfa

SÖPA **:** Selanik Özel Pedagoji Akademisi

SSCB **:** Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Birliği

vb. **:** Ve Benzer

y.y. **:** Yüzyıl

GİRİŞ

Dünyanın her bir yerinde savaş veya farklı sebeplerden dolayı yaşanan parçalanmalar sonucunda, birçok ulus farklı ülkelerde azınlık konumuna düşmüştür. Yunanistan, Lozan Antlaşması ile Batı Trakya topraklarını aldığı günden itibaren, bu topraklarda yaşamaya devam eden Müslüman Türkler Osmanlı'da alışılagelen düzeni, azınlık statüsü ile sürdürmeye çalışmışsa da Yunanistan'ın baskıcı politikaları sonucu başarılı olamamıştır.

1985 yılına kadar Yunanistan eğitim ve vakıflar gibi birçok konuda Lozan Antlaşmasını ihlal etmiştir, ancak müftülük konusunda günümüzde olduğu gibi, azınlık tarafından seçilmiş müftülük kurumu ile devletin atadığı ancak, azınlığın tanımadığı müftülük kurumu gibi iki kurum oluşmamış, ikilem yaşanmamıştır. Müftülük makamına getirilen kişiler neredeyse her zaman, Mehmet Şevki Babalaki (1865-1930) haricinde azınlığın önde gelenleri ve cemaat başkanları tarafından önerilip devletin onayladığı kişiler olmuştur. Ancak 1985 yılından itibaren devletin azınlığa danışma ihtiyacı duymadan azınlıktan bağımsız bir şekilde Gümülcine Müftülüğü 'ne müftü ataması, 1991 yılında İskeçe Müftülüğü 'ne de aynı şekilde müftü tayin etmesi ile Batı Trakya'da Müftülük kurumunun iki başlılığının başlamasına sebebiyet vermiştir. Böylelikle, bir tarafta devletin kabul etmediği ve halkın seçtiği müftüler, diğer tarafta da halkın kabul etmediği ve devletin atadığı müftüler bulunmaktadır. Bu siyasi karmaşanın içinde en tabii haklardan mahrum kalan Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı, Lozan Antlaşması ile halihazırda kazanılmış hakları için mücadele etmek durumunda bırakılmıştır.

BTTA'nın en çok mağdur olduğu konulardan biri eğitim alanıdır. Azınlık okullarında, genel eğitim hakkının olduğu kadar din eğitiminin de kısıtlandığı, siyasi prosedürler, materyal, bütçe ve kaynak sıkıntısından dolayı yeterli düzeyde eğitim alamayan azınlık çocukları daha iyi bir "eğitim" alması gerekçesiyle devlet okullarına yönlendirilmektedir. 2006 yılında çıkan bir kararname ile okul öncesi düzeyindeki

eğitim de zorunlu eğitim kapsamına girmiştir[1]. 27 Haziran 2019'da 2569 sayılı resmi gazetede yayınlanan, 100872/Δ1 sayılı kararname ile 2020-2021 eğitim öğretim yılında İskeçe vilayetinde okul öncesi zorunlu eğitim iki yıla çıkarılacaktır. Böylelikle, azınlık çocuklarına yönelik çift dilde eğitim olanağı sağlayan kreş ve anaokullarının açılmasını yasaklayıp, daha o yaştaki çocukların devlet okullarına gitmek zorunda bırakılarak ana dilde eğitimden maruz kalması kaçınılmaz olmaktadır.

Sadece Hıristiyan dininin gerekliliklerine vurgu yapılan kreş ve anaokullarında, Müslüman olan azınlık çocuklarının hassasiyetleri hiçe sayılarak, Hristiyanların Yılbaşı ve Paskalya gibi dini bayramların tanıtım ve kutlama amaçlı haftalarca etkinlik ve hazırlıklar yapılmaktadır. Çalışmamızı ele alma sebeplerinden biri olarak, amacımızla doğrudan alakalı olan bu konu İskeçe Müftülüğünün oluşan bu boşluğu kapatması açısından, ileride azınlık çocuklarında oluşabilecek manevi boşluğu ve olumsuz sonuçları engellemekteki rolünün anlaşılması için ne kadar önemli olduğunu vurgulamakta yarar vardır.

Bu tezin amacı, İskeçe'nin Azınlık tarafından seçilmiş ve İskeçe'nin devlet tarafından atanmış müftülerinin din ve eğitim alanındaki faaliyetlerini incelemektir.Bu kapsamda İskeçe seçilmiş müftülüğünün Kur'an Kurslarında verdiği dini ve ahlaki boyutu tamamlayacak şekildeki ilkokul, ortaokul ve lise düzeyindeki öğrencilere yönelik eğitim müfredatının yanı sıra yetişkinlerin eğitimine yönelik organize edilen haftalık halka dersleri detaylı bir şekilde incelenecektir. Ayrıca müftülük bünyesinde gerçekleşen dini faaliyetlere yer verilecektir.

İskeçe atanmış müftülüğüne bağlı bulunan tek cami olarak, İskeçe Selvili camiinde, 2015-2016 eğitim öğretim yılında faaliyet göstermeye başlayan Kur'an Kursu hakkında, kaynak, müfredat, eğitim programı gibi bilgilerin, kurumun bilgi vermeyi reddetmesinden dolayı, verilebilecek bilgiler çok kısıtlıdır.

Tez çalışmasında verilerin toplanmasında yazılı ve görsel kaynak incelemesi yapılmıştır. Konu kapsamında kitap, gazete, dergi, tez çalışmaları, sempozyum ve makaleler incelenmiştir.

[1]ΦΕΚΑ 272, 21.12.2006

Yunan yazarların konuyla ilgili eserlerinde eğitim açığı ve bu doğrultudaki çözüm arayışlarından çok Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının etnik kimliğini yok sayarak Müslüman Azınlığı olduğuna vurgu yapmaktadır. Ayrıca kaynaklarda ağırlıklı olarak okullardaki din derslerine yer verilmekte olup camilerdeki Kur'an kursları hakkında çok az bilgi verilmektedir.[2] Bu sebeple eğitim konusunda Yunan yazarların görüş ve bilgilerine değinilmiş olup, ilgili kanun ve resmi kararlara yer verilmiştir.

Türkçe yazılmış kaynaklarda, genelde Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının sorunlarına değinen pek çok çalışma bulunmaktadır. Ancak İskeçe müftülüğünün tarihi, din ve eğitim alanlarındaki faaliyetlerini detaylı bir şekilde ele alan bir çalışma bulunmamaktadır. Recep Paçaman'ın **"Yunan idaresinde Gümülcine Müftülüğü ve Hafız Hüseyin Mustafa Efendi"** başlıklı yüksek lisans tezi Gümülcine müftülüğünü merkeze almış detaylı bir şekilde incelemiştir.[3] Hüseyin Bostancı'nın**"Batı Trakya'da yaşayan Türk Azınlığın Dini Eğitiminin Hukuki Statüsü"** adlı bildirisi[4] ve Mehmet Bahçekapılı'nın **"Yunanistan ve Batı Trakya'da Din ve Eğitim"** yazıları Batı Trakya'daki din eğitimini genel bir bakış ile ele almıştır. Bu eserler daha çok okullardaki din eğitimini ve din eğitimininhukuki boyutunu ele almışlardır.

Batı Trakya Türk Azınlığı söz konusu olduğunda dini işlerin yürütülmesi konusunda en üst mercii olarak kabul edilen Müftülük makamının önemine binaen, akademik literatürde henüz detaylı bir çalışmaya konu edilmemiş olan Batı Trakya İskeçeMüftülüğü 'nündin ve eğitim alanındaki faaliyetleri konusunda hazırlanan bu tez çalışması, azınlığın günümüzde içerisinde bulunduğu durumu anlayabilmede fayda sağlayacaktır.

---

[2] Λιαζος, Νικολαος, Τα Τουρκικα Σχολικα Εγχειριδια Της Μειονοτικης Εκπαιδευσης Στην ΑναπτυξηνΔιαπολιτισμικων Σχεσεων Μεταξυ Χριστιανων Και Μουσλουμανων Στη Δυτικη Θρακη, Αριστοτελειο Πανεπιτημιο Θεσσαλονικης, Θεολογικη Σχολη, Τμημα Ποιμαντικης Και Κοινωνικης Θεολογιας, Θεσσαλονικη 2007

[3] Recep Paçaman, Yunan İdaresinde Gümülcine Müftülüğü ve Hafız Hüseyin Mustafa Efendi, T.C Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, İslam Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011

[4] HüseyinBostancı,"Batı Trakya'da Yaşayan Türk Azınlığın Dini Eğitiminin Hukuki Statüsü", **100. Yılında İmam Hatip Liseleri Uluslararası Sempozyumu -Bildiriler-**, 23-24 Kasım 2013- İstanbul, 2015

Müftülük ile ilgili birincil ve ikincil kaynaklara ulaşmak amacıyla İskeçe Seçilmiş Müftülüğü ’ne başvuru yapılmış, sayın Ahmet Mete ile yapılan görüşmede, müftülüğün var olan kaynaklarına erişime izin verilmiş, kendi şahsı ve müftülük hakkında genel bilgilere ulaşılmıştır. Ancak burada gazete, dergi ve tarihi evrak arşivi bulunmadığındandolayıilgili kaynaklar B.A.K.E.Ş. Araştırma Merkezi’nin kütüphanesinden temin edilmiştir. İskeçe Atanmış Müftülüğüne, arşiv ve kaynaklardan yararlanılması için, dilekçe verilerek resmi başvuru yapılmış ancak yapılan başvuru 12.07.2019 tarihinde aynen geri iade edilmiş; kaynak ve arşivlerin kullanımı konusunda olumsuz cevap verilmiştir. İskeçe Atanmış Müftülüğü, Müftü Naibi Bilal Karahalil ile yapılan görüşmede sadece kendi kişisel bilgilerinin yer aldığı kısa bir yazı şahsımıza iletilmiştir.Bu nedenden ötürü ilgili bölümler ikincil kaynaklardan hareketle teze eklenmek durumunda kalınmıştır.

Tezin birinci bölümünde Batı Trakya’nın coğrafi konumu ve tarihi ele alınacaktır. İkinci ve üçüncü bölümde İskeçe’de Türk Azınlığı tarafından seçilmiş müftülük ile Yunan Hükümeti tarafından atanan müftülüğün tarihçesi, Yunanistan’ın Batı Trakya’yı Lozan Antlaşması ile aldığı tarih olan 1920 yılından günümüze kadar görev yapmış müftülerin görevleri hakkında kısa bilgi verildikten sonra, müftülük kurumu ile müftülerin din ve eğitim alanındaki faaliyetleri detaylı bir şekilde incelenecektir. Tezin dördüncü bölümünde devlet ve Azınlık okullarındaki din dersleri ve din derslerinde okutulan ders kitapları incelenecektr.

BİRİNCİ BÖLÜM
BATI TRAKYA'NIN TARİHÇESİ

Batı Trakya[5] asırlardır birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bir yandan denize ulaşım yoluna ve bereketli topraklara sahip olması diğer yandan ise Balkanlara açılan kapı olarak görülmesi bu bölgeyi birçok Avrupa ve Asya ülkesi için her daim cazip kılmıştır. Batı Trakya'ya ilk gelen Türklerin tarihi 8. y. y'a kadar dayanmaktadır. Bunların arasında Kuman, Peçenek ve Uz Türkleri bulunmaktadır. Osmanlı Türklerine yardım etmelerinden dolayı, Kuman Türkeri'ne, Slav dilinde "yardım eden" anlamına gelen pomaga (Pomak)[6] denilmiştir. Günümüzde bölgede Yunanlılar ve Batı Trakya Türk Azınlığının yanı sıra, Pontus Rumları, Hristiyan ve Müslüman Romen kökenli vatandaşlar ve Pomak Türkleri yaşamaktadır.

1363 yılında Lala Şahin Paşa'nın Edirne'yi fethetmesiyle Batı Trakya'ya Osmanlı Türkleri yerleşmeye başlamıştır.[7] Yunanistan'da kronolojik olarak 1361 Dimetoka'nın alınması ile başlayan egemenliği 1461'de Mora'nın fethiyle önemli ölçüde tamamlanmıştır.Fetihlerin gerçekleştiği bu dönem tarihçiler tarafında "Proti Turkokratia [Yunanistan'da ilk OsmanlıEgemenliğininKurulması]" olarak adlandırılmıştır.[8]

1363 yılından 1913 yılına kadar aralıksız tam 650 sene Türk hakimiyetinde kalan Batı Trakya,[9] Balkan Harbi sonunda, Bükreş Muahedenâmesiyle (10 Ağustos 1913)

---

[5] Günümüz Batı Trakya Sınırları haritası Ek.1' de verilmiştir.
[6] **Yeni Hakka Davet**, 1991, Sayı:17, s.12
[7] Halil Akman, Türkiye, Yunanistan ve Arnavutluk'un Balkan Ülkeleri ve Etnik Yapısı Üzerine Stratejik Hedefleri,Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Strateji Bilimi Anabilim DalıYüksek Lisans Tezi, 2006, s. 22
[8] Eren Alkan, Yunanistan'ın Türk Egemenliğine Geçişi ve İskânına Kısa Bir Bakış: Selanik, Yanya ve Atina'da Osmanlı Egemenliği, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 3 (Çevrimiçi)https://www.academia.edu/22716410/YUNANİSTANIN_TÜRK_EĞEMENLİĞİNE_GEÇİŞİ_VE_İSKANINA_KISA_BİR_BAKIŞ_SELANİK_YANYA_VE_ATİNADA_OSMANLI_EĞEMENLİĞİ?fs=rwc-h, 03 Mayıs 2019
[9] Zerrin Balkaç, Batı Trakya Türkleri, (Çevrimiçi) https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=358631&/Bat%C4%B1-Trakya-T%C3%BCrkleri-/-Yrd.-Do%C3%A7.-Dr.-Zerrin-Balka%C3%A7, 09 Temmuz 2019.

Bulgaristan'a bırakılmıştır.[10] 1913 yılında II. Balkan Harbi'nin başlaması ile Balkan ülkelerinin birbiri ile savaşmasını fırsat bilen Osmanlı Devleti, I. Balkan Harbi'nde kaybedilen Edirne'yi geri almak için harekete geçmiştir. Bu zorlu görevise Enver Paşa'ya verilmiştir.[11] Enver Paşa'nın 1913'te Edirne'yi geri almakla kalmayıp Batı Trakya'ya doğru ilerlemesi, Meriç nehrini hudut sayacağını taahhüt eden Osmanlıya geri dönülmez sorunlar açmıştır. Bundan dolayı Osmanlı Devleti Enver Paşa'nın Batı Trakya'yı alması için görevlendirdiği Umum Çeteler Kumandanı Kuşçubaşı Komutasını geri çağırmak zorunda kalmıştır. Geri dönmeyi reddeden Kuşçubaşı Komutası Müderris Salih Hoca Reisliği ve Kuvai Milliye Komutanı Süleyman Askeri ile 31 Ağustos 1913'te ilk önce "Garbî Trakya Hükûmet-i Muvakkatesi" (günümüz Türkçesi ile Batı Trakya Geçici Hükûmeti), sonar Garbî Trakya Hükûmet-i Müstakilesi (Günümüz Türkçesi ile Batı Trakya Bağımsız Hükûmeti) olarak adlandırılan içinde "Türk" kelimesi olan ilk Türk Cumhuriyeti'ni kurmuştur.[12]

Batı Trakya Hükümeti hızlı bir şekilde kamusal altyapıyı oluşturan sistemleri işler hale getirmeye başlamıştır.Kısa sürede 30.000 kişilik askeri güç kurmuş, ülke sınırlarını belirlemiş, ay yıldızlı beyaz, yeşil ve siyah renkli bayrağını hazırlayıp pul bastırmıştır.

Bu gelişmelerden rahatsız olan Bulgaristan sınırlara askeri sevkiyat yapmaya başlamıştır. Durumdan rahatsız olan sadece Bulgaristan değildir, Rusya, Avusturya ve Fransa da Osmanlıya baskı yapmıştır. Osmanlı hükümeti, Büyük devletlerin müdahalesi sonucunda Batı Trakya Hükûmet-i Müstakillesi'ni desteklemeyerek, 29 Eylül 1913 tarihli İstanbul Muahedesi ile Batı Trakya'yı Bulgarlara bırakmak zorunda

---

[10] Yusuf Halaçoğlu-Halit Eren, "Batı Trakya", **Türki'ye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C: V, 1992, s.145(Çevrimiçi) https://islamansiklopedisi.org.tr/bati-trakya, 03 Mayıs 2019.

[11]Zerrin Balkaç, Batı Trakya Türkleri, (Çevrimiçi)https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=358631&/Bat%C4%B1-Trakya-T%C3%BCrkleri-/-Yrd.-Do%C3%A7.-Dr.-Zerrin-Balka%C3%A7, 09 Temmuz 2019.

[12] Nuri Köstüklü, "Osmanlı'nın Çöküş Sürecinde Batı Trakya'da Teşekkül Eden Türk Hükümetleri (1878-1923)", **Türk İslam Akademik Araştırmalar Dergisi**, C: XIV, Sayı:28, 2019, s. 290

kalmıştır.[13]Osmanlı 29 Ekim 1913'te Bulgarlarla imzalanan İstanbul Antlaşması ile de Batı Trakya'nın tamamını Bulgaristan'a bırakmıştır. [14]

OsmanlıDevleti'nin(1363-1913), Bulgar(1913-1919) ve Fransızların(1920) hakimiyetlerini sürdürdüğü Batı Trakya bölgesi 23 Mayıs 1920'de Yunan idaresine geçmiştir. 1919'da Fransızların Batı Trakya'yı işgal ettiği sırada, merkezlerini İstanbul'dan Gümülcine'ye taşıyan, kuruluş amacı Doğu ve Batı Trakya'yı geri almak olan Batı Trakya Komitesi,bölgenin Yunanlılar tarafından işgal edilmeye başlanması ile Gümülcine'nin kuzeyinde Hemitli nahiyesinde, 27 Mayıs 1920'de, Batı Trakya Ulusal Hükümeti'ni kurmuştur. Bu hükümet 24 Temmuz 1923 Lozan Antlaşması'nın imzalandığı güne kadar varlığını sürdürmüştür. [15]Batı Trakya Devlet-i Muvakkatesi diye adlandırılan bu girişim Batı Trakya'daki son direniş olmuştur.

Günümüzde Batı Trakya, Yunanistan'ın doğusundaki Meriç Nehri, batısındaki Karasu Nehri ile Doğu Makedonya'nın Kavala ve Drama illeri, kuzeyinde Tanrı Dağları (Rodop Dağları) ile Bulgaristan, güneyinde ise Adalar Denizi (Ege Denizi) ile çevrilmiş bulunan 8578 kilometrekarelik bir alandan oluşmaktadır.[16]

Batı Trakya sırasıyla, Türkiye ile sınırdaş olan Dedeağaç, sonrasında Gümülcine ve en batıda İskeçe illerinden oluşmaktadır.

İskeçe 1373 ile 1912 yılları arasında Osmanlı hakimiyetinde iken özellikle 18. ve 19 yy'larda yörenin önemli İslam merkezi halindeydi. Nüfusun nerede ise tamamı Ortodoks Hristiyanlar ve Müslüman Türkler'den oluşmaktaydı.[17] Şehir 1912 yılında Bulgarlar tarafından işgal edilmiş, Bükreş Antlaşması ile (10 Ağustos 1913) Bulgarlara bırakılmıştır. 1919 ile 1920 yılları arasında Müttefik devletler (İngiltere, Fransa ve Rusya), 1920 sonrasında Yunanistan işgal etmiştir. Lozan Antlaşması ile kesin olarak

---

[13] Yusuf Halaçoğlu-Halit Eren, "Batı Trakya", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C: V, 1992, s. (çevrimiçi) https://islamansiklopedisi.org.tr/bati-trakya, 09 Temmuz 2019.
[14]Yusuf Halaçoğlu-Halit Eren, "Batı Trakya", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C: V, 1992, s.145 (çevrimiçi) https://islamansiklopedisi.org.tr/bati-trakya, 09 Temmuz 2019.
[15] Hakan Baş, **Unutulan Batı Trakya Türkleri**, Umay Yayınları, İzmir, Kasım 2005, s.38
[16]Turgay Cin, "Batı Trakya Türklerinin Hukuki Statüsü Sorunları ve Avrupa Birliği",**Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.** C: XI, S. 1, 147-179, 2009A, s. 147
[17] Yusuf Halaçoğlu-Halit Eren, "Batı Trakya", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C: V, 1992, s.144 (çevrimiçi) https://islamansiklopedisi.org.tr/iskece, 10 Temmuz 2019.

Yunanistan'a bırakılan şehir, 1941-1944 yılları arasında Bulgarlar tarafından işgal edilmiştir.[18]Bulgar işgalinin sona ermesi ile Yunanistan'da iç savaş başlamış açlık ve göçlerle geçen 1945-1950[19] yılları arasında İskeçe savaşın hem maddi hem manevi yıkımından etkilenmiştir.1950-1955 yılları BTTA için sosyal ve ekonomik açıdan "altın yıllar olarak tanımlanmaktadır.[20] Ancak 1955 sonrasında gelişen Kıbrıs olayları azınlığın durumunu doğrudan olumsuz yönde etkilemiştir. 1967 – 1974 yılları Albaylar cuntası ile daha da sıkıntılı günleri beraberinde getirmiştir.

Bu süre zarfında azınlık mensuplarının arsa, tarla, ev gibi gayrimenkullerin, ticari araç ve iş makinalarının alımı yasaklanmış, yetkililer tarafından ev tadilatına dahi izin verilmemiştir. Türkiye'deki üniversitelerden mezun olanlara denklik istenmekte olup çeşitli engeller çıkartılmış, bu şekilde Azınlığın ihtiyaç olduğu alanlarda bile mezun kişilerin olmasına rağmen işsiz kalmış azınlığa hizmet edememişlerdir. Azınlığın göçe zorlanmasını amaçlayan tüm bu adımlar sonuç vermiş ve birçok kişi Türkiye veya Almanya gibi birçok ülkeye göç etmek zorunda kalmıştır.

Ancak göç etmek zorunda kalanlar geçerli bir mazeret sunulmadan Yunan vatandaşlığından çıkarılmıştır.[21] Bu uygulama 11 Haziran 1998'de çıkan kararname ileiptal edildiyse de[22] yaklaşık 40.000 kişi vatandaşlığını kaybetmişti. [23]

1990'da İskeçe Müftülüğünde gelişen olaylar sonucu Yunanistan bir kez daha Lozan Antlaşmasına sadık kalmayacağını tüm kamuoyuna duyurmuş, günümüzde halen, Azınlığı ilgilendiren durumlarda aynı tutumu sergilemeye devam etmektedir.

---

[18](çevrimiçi) https://www.cityofxanthi.gr/episkeptes/simera-istoria/2966-ιστορία-της-πόλης, 10 Temmuz 2019.

[19]Büyük Helenizm Kurumu resmi sitesi, http://www.ime.gr/chronos/15/gr/1945_1950/02.html,10 Temmuz 2019.

[20]Κώστας Κούσιαντας, Η μειονότητα στη Θράκη: μειονοτικά δικαιώματα και διεθνισμός, (çevrimiçi) https://www.elaliberta.gr/ιστορία/3174-η-μειονότητα-στη-θράκη-μειονοτικά-δικαιώματα-και-διεθνισμός, 10 Temmuz 2019.

[21] (çevrimiçi) http://www.greeklaws.com/pubs/uploads/2281.pdf, s.15 (10.07.2019)

[22] (çevrimiçi)http://eudo-citizenship.eu/NationalDB/docs/GRE%203370%201955%20(original).pdf (10.07.2019)

[23] Κώστας Κούσιαντας, Η μειονότητα στη Θράκη: μειονοτικά δικαιώματα και διεθνισμός, (çevrimiçi)https://www.elaliberta.gr/ιστορία/3174-η-μειονότητα-στη-θράκη-μειονοτικά-δικαιώματα-και-διεθνισμός, 10 Temmuz 2019.

1. ANTLAŞMALAR VE BATI TRAKYA TÜRKLERI

Yunanistan'ın, 3 Şubat 1830'da Rusya, Fransa ve İngiltere'nin Londra'da bir araya gelip imzaladıkları, bağımsız bir devlet olduğunun ilan edildiği Londra Protokolü sonrasında toprak bütünlüğünü korumanın yanı sıra sınırlarını genişletmek amacıyla Yunanistan Batılı Devletler ve Osmanlı Devleti ile çeşitli antlaşmalar yapmıştır.

Osmanlı Devleti, Bulgaristan, Karadağ Yunanistan ve Sırbistan'ın ortak bir şekilde imzaladığı Londra Barış Antlaşması (17-30 Mayıs 1913), Osmanlı İmparatorluğunun Yunanistan'ın sınırlarını tanıdığı İstanbul Antlaşması (1-14 Kasım1913), Atina Barış Antlaşması (1-14 Kasım1913), Sevr Antlaşması (1920) ve Lozan Barış antlaşması imzalanan antlaşmalardır. Yunanistan'ın imzaladığı bu antlaşmalar, kendi topraklarında yaşamaya devam edecek olan azınlıkları korumaya yönelikmaddeler de içermektedir.

1.1 ATİNA BARIŞ ANTLAŞMASI (1913)[24]

1. ve 2. Balkan Harpleri sonucunda Yunanistan ve Osmanlı Devletleri arasında imzalanan Atina Barış Antlaşması,4213 sayı ve 14.11.1913 tarihli yasa ile Yunanistan meclisi tarafından onaylanmıştır. İlgiliMaddede belirtildiği üzere, İstanbul'daki Şeyhülislamlık makamına bağlı olmak kaydıyla azınlık kendi müftüsünü seçme hakkına sahiptir. Müslümanlar tarafından seçilen bütün müftüler, kendi aralarında yapacakları seçim ile 3 başmüftü adayı belirleyip o dönemin kralına sunacaklardır. Kral da bu 3 adaydan uygun gördüğü kişiyi başmüftü olarak atayacaktır.

Antlaşmaya bağlı 3 numaralın protokolde zikredilen 11. ve 15. ve maddeleri konumuzla yakından ilişkili din ve eğitim alanlarına ilişkin düzenlemeler konusunda bilgi sağlamaktadır. Örneğin 11. Maddesi ile Yunan Devleti'nin hakimiyetindeki topraklarda yaşayan Müslüman Türk azınlığının mal, din ve eğitim hakları güvence

[24] ΦΕΚ 229, 14.11.1913

altına alınacak ve bu insanlar Yunan kökenli vatandaşlarla aynı haklara sahip olup dinlerinin gerekliliklerini de açık bir şekilde yerine getirebilme imkânına sahip olacaklardır. 15. Madde ise kurulacak özel İslam okullarının Yunan devleti tarafından tanınma garantisi ve maddi açıdan bağımsız olabilmesi için, okulun idaresine bağlı gelir sağlayabilecek mülklerin varlığını taahhüt etmektedir.

Din ve eğitim alanında Müslüman Türk Azınlığın refahını sağlayacak önemli maddeler içeren bu Antlaşmanın hiçbir maddesi günümüzde uygulanmamaktadır.

1.2 LOZAN ANTLAŞMASI (1923)

Lozan Antlaşması[25], İsviçre'nin Lozan şehrinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi temsilcileriyle Britanya İmparatorluğu, Fransız Cumhuriyeti, İtalya Krallığı, Japon İmparatorluğu, Yunanistan Krallığı, Romanya Krallığı ve Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı (Yugoslavya) temsilcileri tarafından 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanmıştır.

Antlaşmanın Azınlıkların Korunması başlığı altındaki beşinci bölümün 37-44. Maddeleri ile Türkiye'deki gayrimüslim azınlığın durumları ele alınmıştır, 45. ve son maddedeki hükümler Batı Trakya'daki Müslüman Türk Azınlığını da kapsamaktadır.[26]

Uzun görüşmeler sonucunda Osmanlı Devleti'ndeazınlıkstatüsüne dahil olacak kişiler, Müslüman olmayanlar olarak belirlenmiştir. Tüm azınlıkların etnik kökeni Türk kabul edilmiş olup azınlıklara herhangi ayrıcalık tanınmayacağı belirtilmiştir.

"Bu tarihi antlaşma sonucunda mübadele kararı alınmış, Batı Trakya'daki Türk nüfus ile İstanbul, Gökçeada ve Bozcaada'daki Rum Ortodoks nüfus, iki ülke arasındaki zorunlu mübadelenin dışında bırakılmıştır."[27]

Özetle bu maddelerden bahsetmek gerekirse Batı Trakya'daki Azınlık Türkleri;

---

[25] (Çevrimiçi)http://www.ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2016/11/3-Lozan13-357.pdf, 11 Temmuz.2019.
[26]Yunanistan Milli Savunma Genelkurmay BaşkanlığıResmî sitesi,(Çevrimiçi)http://www.geetha.mil.gr/media/Thesmika_Keimena/GEETHA/diethnh/3%20SYNTHIKI%20EIRHNHS%20LWZANIS.pdf, 11 Temmuz 2019.
[27] Büyük Helenizm Kurumu resmî sitesi, (Çevrimiçi) http://www.ime.gr/chronos/13/gr/foreign_policy/facts/17.html, 11 Temmuz 2019.

Yunanistan vatandaşı olarak doğan her birey ile aynı haklara sahip olacaktır. Resmi dil dışında dil konuşan kişilere kendi dillerini mahkemede dahi kullanabilme hakkı verilmektedir. (39. Madde)

Her türlü öğretim ve eğitim kurumu kurarak, bu kurumları yönetme ve denetleme hakkına sahip olacaklardır. Ayrıca bu kurumlarda kendi dillerini kullanma özgürlüğüne sahip olacaklardır. (40. Madde)

Azınlık nüfusunun belli orana ulaştığı şehir ve kasabalarda, devlet, eğitim, din ve hayır işleri içinödenek ayırıp verilecek kurumun başındaki kişiye ihtiyaçların giderilmesi için teslim edecektir. Ayrıca azınlık çocukları ilkokullarda kendi dilleri ile eğitim yapmalarıiçin mümkün olan kolaylığı gösterilecektir. (41. madde)

Devlet, azınlığın ailevi ve şahsi konularındaki anlaşmazlıklardaki çözüm sürecinde, bahsi geçen azınlığın örf ve adetlerini göz önünde bulundurarak önlem almak durumundadır. Çözüm için belirlenecek kurul devletin tayin ettiği kişiler ile beraber azınlık mensuplarından da oluşmalıdır. Kurul ile ilgili anlaşmazlık oluştuğu takdirde ise Avrupalı hukukçulara başvurulacaktır. Azınlık mensupları dinlerini öğrenip uygulayabilecek, Türk cemaatinin mâbed, mezarlık, vakıf ve diğer kuruluşlarının tamamıhimaye altında olacaktır.(42. Madde)

Bu antlaşmanın hükümleri anayasa ve kanunların üzerinde tutularak, hükümlere aykırı kanun çıkarılmayacağı da hükme bağlanarak, tamamen garanti altına alınmıştır.(37. Madde)[28]

Lozan Antlaşmasının BTTA açısından, en önemli hususu, İstanbul'da yaşayan Rumlar ile Batı Trakya'da yaşayan Türklerin mübadeleye dahil edilmeyecek olması idi. Böylelikle, Batı Trakya Türkeri'nin Yunanistan'da Yunan vatandaşı Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı olarak varlıklarını, uluslararası bir antlaşma olan Lozan Barış antlaşmasının garantisi altında sürdürmeye devam edebileceklerdi.

---

[28] Yunanistan Milli Savunma Genelkurmay BaşkanlığıResmî sitesi, (Çevrimiçi) http://www.geetha.mil.gr/media/Thesmika_Keimena/GEETHA/diethnh/3%20SYNTHIKI%20EIRHNHS%20LWZANIS.pdf, 11 Temmuz 2019.

İKİNCİ BÖLÜM
İSKEÇE TÜRK AZINLIĞI TARAFINDAN SEÇİLMİŞ MÜFTÜLÜK KURUMUNUN DİN VE EĞİTİM ALANINDAKİ FAALİYETLERİ

1. SEÇİLMİŞ MÜFTÜLÜK KURUMU

Merhum İskeçe Müftüsü Mustafa Hilmi Ağa'nın1990 yılında vefat etmesi ile Yunanistan hükümeti tarafından, o zamana kadar işleyen sürecin aksine seçim ilan etmeyip azınlık mensuplarına danışmadan İskeçe Müftülüğü' ne Mehmet Emin Şinikoğlunu atanmıştır. Bunun üzerine halk kendi iradesini kullanmak durumunda kalmış kendi müftüsünü seçme yoluna gitmiştir.[29] Halk tarafından seçilmiş Müftü Mehmet Emin Ağa o güne kadar kullanılan resmi Müftülük binasındaki makamından, devlet dairesini işgal ediyor gerekçesi ile polis zoruyla çıkartılmıştır.[30] Böylelikle günümüzde Camii Atik Medresesi'nin yanındaki, daha önce ek bina olarak kullanılan yer, Müftülük binası olarak kullanılmaya başlanmıştır.

2. SEÇİLMİŞ MÜFTÜLÜK KURUMUNUN HUKUKİ TEMELLERİ

Günümüzde Yürürlükte olan Yunan Anayasası'nın"Temel Hükümler" başlığını taşıyan Birinci Kısmının,"Yönetim Şekli" başlığıyla Birinci Bölümde şu hükümler yer almaktadır:

13. maddesinin 1. ve 2. fıkralarında din ve vicdan özgürlüğü açısından önemli hükümler yer almaktadır.

---

[29] Tevfik Hüseyinoğlu, Mehmet İmamoğlu, **Yunanistan'da Başmüfülük Müftülükler ve Müftüler**, B.A.K.E.Ş, Aralık 2017, s.273

[30] Tevfik Hüseyinoğlu, Mehmet İmamoğlu, **Yunanistan'da Başmüfülük Müftülükler ve Müftüler**, B.A.K.E.Ş, Aralık 2017, s.278

1.fıkrada: “Herkesin din ve vicdan özgürlüğünü dokunulmazdır…” derken;

2.fıkrada: “Her bilinen din serbesttir ve bu dinin gerektirdiği bütün ibadet ve buna bağlı yükümlülükler hiç engelsiz ve yasaların himayesinde ifa edilir. İbadet hakkını kullanmak, kamu düzenini veya iyi ahlâk kurallarını ihlâl etme hakkını vermez. Dini telkin yasaktır.” ifadesi kullanılmaktadır.[31] Anlaşılacağı üzere Anayasada din ve vicdan özgürlüğünün teminatı verilmektedir.

Ancak Anayasanın 13. Maddesinin 1. ve 2. Fıkraları mevzubahis Batı Trakya Müslüman Türk Cemaati olunca devre dışı kalmaktadır. Nitekim Yunanistan Devleti cemaat mensuplarının kendi dini liderlerini seçip, kendi imamlarını belirlemesine kati surette izin vermemektedir. Bunu, kendi anayasası olduğu kadar, altına imzasını attığı uluslararası antlaşmaları da ihlal ederek yapmaktadır.

“1881 tarihli İstanbul Antlaşması’ndan sonra, “İslam Cemaatlerinin Manevi Liderleri hakkında” başlıklı ΑΛΗ` sayılı ve 01.07.1882 tarihli yasa yürürlüğe girmiştir.[32]Yunanistan’da, Müftülüklerin ve İslam Cemaatlerinin yetkilerini ihtiva eden ilk yasal düzenleme[33] olarak kabul edilebilecek olan bu kanunun:

1. Maddesinde il merkezlerinde veya 40 binden fazla nüfusa sahip olan ilçelerde Müslümanlara birer lider tanınacağı.

2. Maddesinde bir Müftü ’nün ölmesi veya görevine son verilmesi durumunda o bölge valisi Müftü adayını önermeleri için İslam Cemaatini davet edeceği belirtilmektedir.

4. Maddesinde müftü ’nün görev ve yetkileri geniş bir şekilde anlatılmaktadır.

5. Maddesinde de Müslüman azınlığın müftü belirlenmesinde söz hakkı tanındığı belirtilmektedir.

Batı Trakya’da Müftülük Kurumunu hukuki açıdan ilgilendiren diğer kararnameler ile ilgili bilgi iseaşağıda sıralanmaktadır:

---

[31] Yunan Parlamentosu Resmi İnternet Sitesi, (Çevrimiçi) https://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagma/article-13/, 11 Temmuz 2019.

[32] ΦΕΚ 59- 01.07.1882

[33] Tevfik Hüseyinoğlu, Mehmet İmamoğlu, **Yunanistan’da Başmüfülük Müftülükler ve Müftüler**, B.A.K.E.Ş, ARALIK 2017, s. 67-68

1. 24 Haziran 1920 2345/ 1920 Sayılı Kanun

"*Ülkedeki Müslümanların muvakkat başmüftü ve müftüleri ile Müslüman Cemaatleri Emvalinin idaresine dair*" 24 Haziran- 3 Temmuz 1920 tarihli 2345[34] numaralı kanunun konumuz ile alakalı olan maddeleri aşağıda belirtildiği gibidir.

Madde: 10[35]

1)"Müftüler dini görevleriniifa etmekle mükellef olmalarının yanı sıra, İslam Cemaatlerinin eğitim ve dingörevlilerini teftiş etme hakkına da sahiplerdir. Bunun dışında, cemaatlerin vakıf idarelerini de teftiş edebilirler. Müslümanların nikâh, boşanma, nafaka, vesayet ve velâyet, miras ve aile hukukunu ilgilendiren konuları halletme vazifeleri dahilindedir."

10. maddenin 1. paragrafında belirtildiği üzere, "müftüler, kendi bölgelerindeki Müslüman cemaatlerin din ve eğitim adamlarını denetleme yetkisine sahip bulunmaktadırlar. Ayrıca Müslümanlar arasındaki nikah, boşanma, nafaka, vesayet, velayet, miras ve aile ile ilgili her konuda görüş bildirebilirler."

Genel anlamda kanunun içeriğinden bahsetmek gerekirse;

Başmüftülüğün kurulması ve her bölgede bulunan müftülüklerin başmüfülük tarafından teftiş edilmesi, Müslüman azınlığın kendi müftüsünü seçme hakkı, başmüftülüğün aldığı kararların Bidayet mahkemesi tarafından onaylanmasının zorunlu olması gibi önemli hususlar da bu kanun dahilinde idi. 2345/1920 yasası 1920 sayılı ve 1991 tarihli Kanun Hükmünde Kararnameyledeğiştirilmiştir.[36]

2. 24 Aralık 1920/1991 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname[37]

1920/1991 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname 4 Şubat 1991 tarihinde ResmîGazetede yayınlanıp yürürlüğe girmiştir.Bu yasanın 5. Maddesinde, 2345/1920 sayılı kanundaki 10. Maddesinin 1. Paragrafında belirtilenler aynen kabul edilmiştir.

---

[34]ΦΕΚ A' 148, 03.07.1920
[35] Halit, Eren**, Batı Trakya Türkleri (Lozan'dan Günümüze)**, İstanbul, 1997, s.71-73
[36]ΦΕΚ A΄ 11, 04.02.1991
[37]ΦΕΚ A΄ 11, 04.02.1991

Ancak 2345/1920 yasası ile müftüye verilen bazı haklara 1920/1991 yasasında yer verilmemiştir. Bu durumu özetlemek gerekirse, Atina Barış Antlaşması'na dayanarak önceki yasada müftülerin seçim ile görev başına gelmesi öngörülürken artık müftülerin tayin ile göreve gelmesi kararlaştırılmıştır.

Kanundaki diğer bir değişiklik isemüftülerin aldığı kararları, o bölgedeki Bidayet mahkemesi başkanının kararın içeriğine müdahale etmeden, sadece kararın müftü yetkisi dahilinde olup olmadığına bakabilmesidir. Yeni yasa ile durum tersine dönmüş, Tek Hakimli Bidayet mahkemesinin onaylamadığı karar geçersiz hale gelmiştir.

Aynı yasanın 8. Maddesinin 1. Paragrafında Müslüman İlahiyat Şubesi başlığı altında, Müslümanların dinî ihtiyaçlarını karşılamak üzere, din adamı eğitimi için Müslüman İlahiyat Şubesi kurulacağı zikredilmiş; açılacak olan bu şubenin tüm idari yetkisinin Milli Eğitim ve Din İşleri ile Maliye Bakanları'nın teklifi üzerine yayımlanacak Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile saptanacağı bildirilmiştir.

Görüldüğü üzere "*herkesin din ve vicdan özgürlüğü vardır"* ilkesi ile başlayan anayasaya rağmen, zamanla çıkarılan birçok kararname ve kanun ile Azınlığın din ve eğitim alanındaki özgürlükleri kademeli bir şekilde azaltma yoluna gitmiştir.

3. 1912-1949 YILLARI ARASINDAKİ İSKEÇE MÜFTÜLERİ

İskeçe 1912 yılına kadar Osmanlı hakimiyetinde kalmıştır. Bölge 1920 yılında, Yunanistan'ın hakimiyeti altına girene kadar, 1913 yılında Bulgar, 1919 ile 1920 yılları arasında Müttefik Devletler (İngiltere, Fransa ve Rusya) tarafından yönetilmiştir. Şehrin Yunanistan'ın idaresine geçtikten sonra 1991 yılına kadar, müftülük kurumunu, müftü seçimleri açısından olumsuz yönde etkilememiştir. İskeçe merkezde bulunan medreseler müftülüğe bağlı olarak, din ve eğitim alanındaki faaliyetlerini aksatmadan çalışmaya devam etmiş, alışılagelen düzen aynı şekilde devam etmiştir.

Öncelikle 1920 ile 1949 yılları arasında İskeçe müftülüğünde görev yapmış müftülerin hayatlarına kısaca değinilecektir. Sonrasında da 1949 yılında Merhum Müftü Mustafa Hilmi Aga Efendiden (1905-1990) günümüze kadar görev yapmış müftüler daha detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

MUSTAFA EFENDİ (1912)

1912 yılında İskeçe Bulgarlar tarafından işgal edildiğinde, Bulgar yönetimi İskeçe Müftülüğüne getirdiği müftü hakkında sağlıklı bir bilgi edinilememiştir. 1919 yılındaİskeçe Fransızların idaresine geçtiği sıradamüftülük makamına getirilmiştir.

MÜDERRİS HACI YAKUP EFENDİ (1860-1935)

İskeçe 4 Ekim 1919'da Yunan idaresine geçtiği zaman İskeçe'de Hacı Yakup Efendi'nin Müftü olduğu bilinmektedir. Merhum Hacı Yakup Efendi 1924 yılının sonuna kadar İskeçe Müftüsü olarak görev yapmıştır.[38]Eski Gümülcine müftüsü Hüseyin Mustafa'nın yanı sıra pek çok kıymetli alim yetiştirmiştir.[39]

SALİH OĞLU HACI MUSTAFA EFENDİ (1868-1926)

Uzun yıllar Gümülcine Mekteb-i Rüşdiye'de öğretmenlik yapmış birçok talebe yetiştirmiştir. 1924 ile 1925 yılları arasında İskeçe'de müftü olarak görev yapmıştır.[40]

HACI SÜLEYMAN FİKRİ EFENDİ (1879-1940)

İskeçe Aşağı mahalle Medresesinde müderris Mestan Efendi'nin derslerini takip etmiş ondan icazet almıştır. 1926-1927 yılları arasında İskeçe müftüsü olarak görev yapmıştır.[41]

MEHMET ŞEVKİ BABALAKİ (1865-1930)

Giritli Şevki Efendi olarak da bilinen Babalaki 1922 ile 1924 yılları arasında Gümülcine'de müftülük yapmıştır. Oradaki görevinden,İslam'a aykırı davranışlarından dolayı uzaklaştırıldıktan sonra İskeçe'ye gelmiştir. 1929 yılının sonlarında İskeçe'deki azınlık onun müftü olmasını uygun görmediğini ve onu istemediklerini belirtmesine

[38]Turgay Cin, **Yunanistan'daki Müslüman Türk Azınlığı Din ve Vicdan Özgürlüğü**, Ankara 2003, s. 251

[39]Hüseyin Mustafa, **Batı Trakya'ya Işık Tutanlar (1912-1985)**, Haz. Hasan Paçaman, Hakka Davet Yayınları, Gümülcine,2010, s.83

[40] Mustafa, a.g.e., s.27

[41]Hüseyin Mustafa, **Batı Trakya'ya Işık Tutanlar (1912-1985)**, Haz. Hasan Paçaman, Hakka Davet Yayınları, Gümülcine,2010, s.88

rağmen,[42] 1927 ile 1929 yılları arasında İskeçe'de müftülük yapmıştır. Vazifedeyken 1929 yılında vefat etmiştir.[43]

HAFIZ MUSTAFA OĞLU HAFIZ HÜSEYİN EFENDİ (1874-1957)

Gümülcine Müftülüğünde başkatip olarak göreve yaptığı sırada 1930 yılında İskeçe Müftüsü Şevki Babalaki vefat etmiş onu yerine Hafız Hüseyin Efendi göreve getirilmiştir, 1935 yılına kadar müftülük görevine devam etmiştir.[44] 1957 yılında hac vazifesini yerine getirmek için gittiği Mekke'de vefat etmiştir.

HASAN OĞLU HAFIZ ALİ EFENDİ (1882-1959)

21 Mart 1935'te Ali Efendi İskeçe Müftüsü olmuştur ancak, 1941'de İskeçe Bulgarların eline geçmesiyle 15 Aralık 1941'de Bulgarlar Müftüyü görevden uzaklaştırmış ve yerine Bulgaristan'dan getirdikleri Arif Beyski (Kamen Bolyaski) adında birini koymuşlardır.1944'e kadar bu makamda kalan Beyski 1944 yılında Bulgarlar ile beraber İskeçe'yi terk etmiştir.[45]

NURİ OĞLU HAFIZ İLYAS EFENDİ (1887-1963)

İkinci Dünya Harbi'nin sona ermesi ve Bulgarlarınİskeçe'yi terk etmesiyle 04-10-1944 ile 17-03-1945'e kadar İskeçe müftüsü olarak görev yapmıştır.[46]

Hafız İlyas Efendiden sonra daha önce Bulgarlar tarafından görevden alınan Hasan Oğlu Hafız Ali Efendi ikinci kez müftülük makamına getirilmiştir. 1945 ile 1946 yılları arasında görev yapmıştır.[47]

OSMAN OĞLU SABRİ EFENDİ (1897-1949)

Osman Oğlu Sabri Efendi, Pazaryeri Medresesinde öğrencilerine Fıkıh, Sarf ve Nahiv gibi dersler vermiş, aynı zamanda vaizlik yapmıştır. Sonrasında Şahin

---

[42]Συμεών Σολταρίδης, Α, **Η Ιστορία Των Μουφτειών Της Δυτικής Θράκης**, s. 116
[43]Hüseyin Mustafa, **Batı Trakya'ya Işık Tutanlar (1912-1985)**, Haz. Hasan Paçaman, Hakka Davet Yayınları, Gümülcine,2010, s.28

[44]Hüseyin Mustafa, **Batı Trakya'ya Işık Tutanlar** (1912-1985), Haz. Hasan Paçaman, Hakka Davet Yayınları, Gümülcine,2010, s.54-55
[45] Tevfik Hüseyinoğlu, Mehmet İmamoğlu, **Yunanistan'da Başmüfülük Müftülükler ve Müftüler**, B.A.K.E.Ş, Aralık 2017, s.142
[46]Συμεών Σολταρίδης, Α, **Η Ιστορία Των Μουφτειών Της Δυτικής Θράκης**, s. 116
[47]**A.e**.,s. 116

Medresesinemüderris olarak tayin olmuş, uzun süre bu kurumda hizmet etmiştir.[48]Hasan Oğlu Hafız Ali Efendi'den sonra 1946 yılında İskeçe Müftülüğüne tayin olmuş vazifesi devam ederken 1949 yılında vefat etmiştir.

3.1 MUSTAFA HİLMİ AĞA EFENDİ

Mustafa Hilmi Ağa Efendi, 1949 yılında İskeçe Müftülüğü 'ne naip olarak atanmıştır. Mustafa Hilmi Efendinin naipliği devam ederken, Trakya Genel Valiliği ilk defa Müftü seçimleriyle ilgili resmi bir ilanı gazetelere göndermiştir. O yıllarda yürürlükte olan ancak uygulanmayan 2345/1920 tarihli yasanın [49], Müftü seçimini öngören 6. madde aynen uygulanmıştır. Ancak 6. Maddenin devamındaki hükümlerin uygulanmasına geçilmemiştir.[50] Genel Valiliğin Haziran 1949 da yayınladığı ilanda, İskeçe Müftülüğüne aday olacak kişilerin ay sonuna kadar gerekli evrakları hazırlayıp Valiliğe teslim etmesi gerektiği duyurulmuş, ilan sonrasındabeş kişi İskeçe Müftülüğüne adaylığını koymuştur.[51] Başvuruların 1949 yılında yapılmasından [52] bir buçuk yıl geçtikten sonra, o günün Krallık İdaresi, Mustafa Hilmi Efendi'nin naip olarak göreve devam etmesini uygun görmüştür.[53]O günün Krallık İdaresi,Mustafa Hilmi Efendinin 9 yıl süren naiplik vazifesinden sonra, İskeçe Vilayeti çapında 6000 imza toplanmış, ancak 1958 yılı mart ayında 2345/1920 sayılı kanun gereğince ve 39456 sayılı Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı'nın kararı üzerine Mustafa Hilmi Efendi asaleten müftü tayin edilmiştir.[54]

1985 yılında Gümülcine Müftüsü Hüseyin Mustafa'nın vefatı ile boşalan Gümülcine Müftülük makamına2 Haziran 1985'te Yunan hükümeti, 1949 yılında olduğu

---

[48]Hüseyin Mustafa, **Batı Trakya'ya Işık Tutanlar (1912-1985)**, Haz. Hasan Paçaman, Hakka Davet Yayınları, Gümülcine,2010, s.88
[49]2345/1920 Yasasının Konu ile İlgili Kısmını Detaylı Bir Şekilde Görmek İçin Bkz.: yuk. s.20
[50]Tevfik Hüseyinoğlu, Mehmet İmamoğlu, **Yunanistan'da Başmüfülük Müftülükler ve Müftüler,** B.A.K.E.Ş, Aralık 2017, s.150
[51]**Trakya Gazetesi**, 27 Haziran1949, Sayı:410
[52]**Trakya Gazetesi**, 15 Ağustos 1949, Sayı:410
[53]a.g.e. Mustafa, **Batı Trakya'ya Işık Tutanlar**, **s.** 171
[54]**a.e.,** s. 172

gibi 2345/1920 sayılı kanun[55] hükmü gereğince Azınlığa danışmayıp boşalan müftü makamına aday belirlenmesi için resmî gazeteye ilan vermeden, İmam Rüştü'yüNaip müftü olarak atamıştır, bölge Türkleri atananı kabul etmeyip itiraz etmiştir. İtirazlar sonucunda 5 Haziran1985'te İmam Rüştü istifasını vermiştir. Valilik ilk başta dilekçeyi reddetse de İmam Rüştü tekrar görevden affını isteyerek istifasını vermiştir.[56] Bu istifadan sonra Yunan Hükümeti 16 Aralık 1985 de Hâfız Cemali Meço'yuGümülcine Müftülüğüne Naip (vekil) olarak atamıştır.[57] Yapılan atamayı İskeçe Müftüsü Mustafa Hilmi yaptığı açıklamalarla açık bir şekilde kınayıp sert bir dille eleştirmiştir.

Mustafa Hilmi Efendi, 40 yıllık müftülüğü süresince BTTA'nın hakları için mücadele vermiştir. 12 Şubat 1990 Pazartesi günü hakkın rahmetine kavuşmuştur.[58] 15 Şubat Perşembe günü yapılan cenaze törenine T.C. Gümülcine Başkonsolosluk vekili Sayın Deniz Bölükbaşı, Başkonsolosluk erkanı ve on bini aşan Batı Trakyalı katılmıştır.[59]

3.2 HAFIZ MEHMET EMİN AGA EFENDİ

Mehmet Emin Ağa 3 Eylül 1931 tarihinde İskeçe'ye bağlı Şahin köyünde dünyaya gelmiştir. 1945'te hafız olmuş, 1945 ile 1947 yıllarında İzmir Sultanisi mezunu Hüseyin Efendi'den, İskeçe Müftüsü Sabri Efendi'den, Hacı Veliddin ve Hafız Reşat'tan dersler almıştır. 1953-1954 öğretim yılında Gümülcine Medrese 'sinden mezun olmuştur.1956 yılında Hafız Reşat'ın Şahin'den ayrılmasıyla, 1978 yılına kadar Şahin Medresesi'nde hocalık yapmıştır.[60] Mehmet Emin Ağa, 1968 yılından sonra Müftü olan babasına yardımcı olmak üzere İskeçe Müftülüğünde başkatip olarak görev almıştır. İskeçe Müftüsü Mustafa Hilmi Aga Efendi'nin 12 Şubat 1990'da vefat etmesiyleAzınlık Kurulu'nu temsilen Yürütme komitesini davet etmiş ve İskeçe bölgesindeki din görevlileriyle istişare toplantıları yapmıştır. Toplantılar sonucunda, 2345/1920 kanununa

[55]1920/1991Sayılı Kanunun, Madde 1, Bkz.: Yuk. s.16
[56]**Hakka Davet,** Gümülcine, 1985, Sayı:45, s.11
[57]**Hakka Davet,** Gümülcine, 1985, Sayı:46, s.3
[58]**Yeni Hakka Davet**, Gümülcine, 1990, Sayı:1, s.17
[59]**Yeni Hakka Davet**, Gümülcine, 1990, Sayı:1, s.19
[60]Tevfik Hüseyinoğlu, Mehmet İmamoğlu, **Yunanistan'da Baş müftülük Müftülükler ve Müftüler**, B.A.K.E.Ş, Aralık 2017, .s. 261

dayanarak üç Vilayette Müftü seçimi yapılması şartıyla Mehmet Emin Ağa'nın naiplik görevini kabul etmesine karar verilmiştir.[61]1 Mart 1990 günü göreve başladığını İskeçe Valisi'ne bildiren Ağa, iki ay sonra yerel Yunan basınında, Cemali Meço'nun Gümülcine Müftülüğü 'ne asaleten atandığı vetepkilere rağmen yemin ederek göreve başlayacağını öğrenmesi ile[62], Yunan hükümetinin seçim duyurusunda bulunmayacağını ve 1985 sonrasında izlediği politikaya aynı şekilde devam edeceğini anlayan Mehmet Emin Ağa, kararı protesto amaçlı naiplikten istifa etmiştir.

Akabinde Azınlık Yüksek Kurulu Komitesi,[63] Yüksek Tahsilliler Derneği ve İskeçe Vilayeti din görevlileri[64] ayrı ayrı toplantı yapıp duyuru hazırlamış, halka durumu açıklamıştır. Mehmet Emin Ağa'nın istifasından sonra, İskeçe Müftülüğü, en doğru kararın Azınlık için en doğru yol olduğuna inandıkları, Azınlığın kendi Müftüsünü seçme yoluna gidilmesi gerektiğine karar vermişlerdir. Vaaz ve İrşat Heyeti İle İlahiyatçılar Kurulu durumu halka duyurarak, camilerde yapılacak olan ilk Müftü seçimi için hazırlıklara başlanmıştır.

17 Ağustos 1990 Tarihinde cuma günü Cuma namazından sonra her adayın ismi ayrı ayrı okunması kaydıyla, el kaldırma ile seçimler yapılmıştır. 4 aday müftü arasından en çok oy alan Mehmet Emin Ağa Müftü seçilmiştir.[65]

Üç buçuk ay aradan sonra Mehmet Emin Ağa tekrar müftülüğe dönerek seçilmiş Müftü olarak bir yıl görev yapmıştır. Bu bir yıllık zaman zarfında ne Mehmet Emin Ağa'nın naiplikten istifası ne de halk oylaması ile ilgili Yunan devleti herhangi bir açıklama yapmamıştır. 3 Mayıs 1991'de sessizliğini bozan İskeçe (Ksanti) Valiliği münhal olan İskeçe (Ksanti) müftülük makamına aday olanların gerekli evrakları belli bir tarihe kadar valiliğe teslim etmesi istenmiştir.[66]

---

[61]**Gerçek Gazetesi**, 29 Ağustos 1990, Sayı:263 (B.A.K.E.Ş Araştırma Merkezi)
[62]Aydın, Ömeroğlu, Yunanistan'da **Başmüfülük ve Müftü Seçimi Sorunu**, İstanbul, 2000, s.108.
[63]**Akın Gazetesi**, 11 Mayıs 1990, Sayı:990 s. 52-53
[64]**Akın Gazetesi**, 11 Mayıs 1990, Sayı:991
[65]Tevfik Hüseyinoğlu, Mehmet İmamoğlu, **Yunanistan'da Başmüfülük Müftülükler ve Müftüler**, B.A.K.E.Ş, Aralık 2017, s.272
[66]A.e., s. 272

Bu ilan sonrasında İskeçe Valiliği, Mehmet Emin Şinikoğlunu İskeçe Müftülüğü ‘ne atadığını duyurmuştur. Bu atamadan sonra Mehmet Emin Aga Müftülük makamından polis zoru ile çıkartılmış, polisin şiddetine maruz kalmıştır. Halk bu kararın ardından sokaklara dökülmüş, yürüyüş yapmış ancak yürüyüşlerin polis tarafından engellenmesi ile oturma eylemi yapmıştır. O esnada oturma eylemini gerçekleştiren Azınlık mensuplarına yüzlerce fanatik Yunanlı, emniyet güçlerinin gözleri önünde taşlar, sopalar ve demirlerle saldırmışlardır. Saldırı sonucunda 36 kişi hastanelik olmuştur.Sonrasında bu işgali protesto etmek için 27 Ağustos ile 11 Eylül tarihleri arasındaİskeçe Vilayetindeki tüm camilerde ezan okunmamasını ve cemaatle namaz kılınmamasını oybirliği ile kararlaştırmışlardır.

Mehmet Emin Aga, Müftülük makamından polis zoru ile çıkarıldıktan sonra o güne kadar müftülüğe ait ek bina olarak kullanılan binaya geçmiştir. Bina İskeçe seçilmiş müftülük makamı olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Mehmet Emin Aga seçilmiş müftü olarak görev yaptığı yıllarda, İstanbul, Dakar, Karaçi ve Kazablanka’da yapılan İslam Ülkeleri Devlet Başkanları ve Dış İşleri Bakanları seviyesindeki konferanslar başta olmak üzere, birçok uluslararası konferansta Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığını temsil etmiştir. Yaşam boyunca Batı Trakya Türk Azınlığı için mücadele etmiş, 9 Eylül 2006’da İskeçe’de vefat etmiştir.[67]T.C. Diyanet İşleri başkan yardımcısı Necmettin Nursaçan Hoca cenaze namazını kıldırdıktan sonra Müftü Mehmet Emin, Aşağı Mahalle kabristanına defnedilmiştir.

3.3 AHMET METE

Ahmet Mete, 1965 yılında İskeçe'nin Yassıören köyünde dünyaya gelmiştir. İlköğrenimine Yunanistan’da başlamış ancak ailesi tarafından Türkiye’ye gönderilmiş, ilköğrenimini İstanbul Gaziosmanpaşa Bekirsami Dede İlkokulunda tamamlamıştır. Ahmet Mete, Gaziosmanpaşa İmam Hatip Lisesini bitirmiştir. Bir dönem Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde eğitim gördükten sonra, Suudi Arabistan’a giderek

[67] Tevfik Hüseyinoğlu, Mehmet İmamoğlu, **Yunanistan’da Başmüfülük Müftülükler ve Müftüler,** B.A.K.E.Ş, Aralık 2017, s. 293

burada Medine İslam Üniversitesinin Dava Fakültesinde eğitim görmüş, 1991 yılında mezun olmuştur.

Yüksek öğrenimini Suudi Arabistan'da tamamladıktan sonra Batı Trakya'ya dönerek, İskeçe Müftülüğü çatısı altında Vaizlik ve Kuran kursu hocalığı görevlerinde bulunan Ahmet Mete, 2000 yılında Yassıören imamının vefat etmesi ile 6 yıl imamlık yapmıştır.

9 Eylül 2006'da Mehmet Emin Ağavefat ettikten 2 ay sonra, Danışma Kurulu Başkanı ve Gümülcine SeçilmişMüftüsü İbrahimŞerif 3 Kasım 2006 da yeni ve eski milletvekilleriyle yaptığı toplantıda, Rodop Milletvekili İlhan Ahmet'in Başbakan Kostas Karamanlis ile görüşmesi kararlaştırılmıştır.[68] Yunan yetkilileri bu konuda konuşmak dahi istememeleri, Azınlığın iyi niyetle attığı bir adımı daha sonuçsuz bırakacaktır. Sonuç olarak bir kez daha camilerde el kaldırma yöntemi ile halk oylamasına gidilecektir.

Danışma Kurulu Başkanı İbrahim Şerif, 19 Aralık 2006'da Gümülcine'de yaptığı bir basın toplantısında, aday belirlemeyi şu şekilde açıklamıştır: "İskeçe'de imamlar, ileri gelenler ve halktan bazı kişilerle görüşmeler yapıldı. İskeçe'deki din görevlilerini ve halkı şahıslarında birleştirecek Müftü adaylarını tespit etmek çalışmaları sonunda görüşlerin ekserisi, merhum Mehmet Emin Ağa'nın sekreterliğini yapmış olan Ahmet Hraloğlu ile Vaaz ve İrşad Heyeti Asbaşkanı Ahmet Mete üzerinde yoğunlaşmıştır. Danışma Kurulu, 15 Aralık 2006 tarihinde yaptığı toplantıda adaylık konusunu tartışmış, İskeçe'deki ortamı da göz önünde bulundurarak Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunu Ahmet Hraloğlu ile Medine İslam Üniversitesi mezunu Ahmet Mete'nin aday olmalarını oybirliği ile kabul etmişlerdir."[69]

31Aralık 2006'da yapılan seçimlerde Ahmet Mete seçimi kazanmış İskeçe Müftüsü olmuştur. Görev süresince; İstanbul il Müftü toplantısı, Avrasya İslam Şurası, Dünya Müslüman Azınlıklar Zirvesi, Cidde İslam Birliği Teşkilatı toplantısı,Rumeli

[68]**Gündem Gazetesi**,22 Aralık2006, Sayı:510
[69]**Gündem Gazetesi**, 22 Ar Alık 2006, Sayı:510

Balkan Buluşması gibi birçok şura ve toplantılara katılmıştır. Halen görevde olan Ahmet Mete, azınlıkhakları için mücadele etmeye devam etmektedir.

4. İSKEÇE SEÇİLMİŞ MÜFTÜLÜĞÜ DİNİFAALİYETLERİ

Osmanlı Devleti'nde Kadı, devletin idarî, malî, siyasî ve kültürelmüessese ve teşkilatının baş-kontrolörüne sahip olan kişi idi.[70]Yunanistan'daki müftülere kısmen Şer-i hakimlik (Kadılık) yetkileri verildiğinden, Müftüler, evlilik, boşanma, velayet, vesayet, erginlik ve miras konularında İslam hukukuna göre karar verme yetkisine sahiplerdir.[71]

4.1 FETVA YETKİSİ

Batı Trakya Türkeri'nin dünyanın herhangi bir yerinde bulunan Müslümanlar gibi şeri konularda danışıp fetva alabilecekleri bir kuruma ihtiyaç duymaktadırlar.

"*Fetva, bir meselede hakkında İslam hukukunun hükmünü bildiren görüştür. Fetva sormaya istifta, fetva isteyene müstefit, fetva veren kişiye de müfti ya da müftü adı verilir*." [72] İnsanlar, karşılaştıkları dini meselelerle ilgili hükümleri sorabileceği bir kuruma dolayısıyla "*fetva alabileceği uzman kişilere ihtiyaç vardır ki bunlara müftü ismi verilmiştir*."[73]

Atina Antlaşmasına göre Müftüler, dinî işlerinin yanında, vakıf mallarının idaresi, nikâh, boşanma, nafaka,velâyet-vesayet, ispat-ı rüşt, Müslümanlara ait vasiyetler konularında, Müslümanlar arasında hüküm verme yetkisine sahip olacaklardır. Müftülerin verdiği bu kararlar yetkili Yunan makamları tarafından kabul görecektir. Miras işlerinde de Müslümanlar kendi aralarında anlaştıktan sonra hakem sıfatıyla müftüye başvurma hakkına sahiptirler. [74] Ancak Seçilmiş müftülük kurumu devlet tarafından tanınmayıp resmi kurum olarak kabul edilmediğinden, tüm bu müftülük

[70] Rıdvan, Topçu, İslâm Hukuku Açısından Batı Trakya'daki Müftülerin Yetkileri, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2011, s.27
[71]ΦΕΚ Α΄ 11, 04.02.1991
[72]Mehmet Gündöndü, "İslam Hukukunda Fetva Kurumu ve Kaza ile Arasındaki Farklar", **Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi International Journal of Social Sciences** (IJSS) ISSN 2548-0685, s. 1
[73]Rıdvan, Topçu, İslâm Hukuku Açısından Batı Trakya'daki Müftülerin Yetkileri Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2011, s.29
[74]ΦΕΚ 229, 14.11.1913

vazifeleri arasından sadece dini nikah kıyma ve manevi yol göstericilik görevlerini yerine getirebilmektedir.

4.2 DİN GÖREVLİLERİN TAYİNİ-AZLİ VE CAMİLERİN DENETİMİ

İslamiyet açısından camilerin sadece bir ibadethane olmadığının aslında İslamiyet için ne kadar önemli yerler olduklarını görebilmek için Mescid-i Nebevi'ye bakmak yeterlidir. Burası ayrıca,kültür merkezi, danışma meclisi, misafirhane, hazine, hapishane olarak da kullanılmıştı. Bununla birlikte oradaki faaliyet içerisinde, Suffe denilen bölümde kalanların öncelikli hedefi oluşturduğu eğitim-öğretim çalışmaları, çok önemli bir yer tutmaktaydı."[75]

Azınlık konumunda olan bir topluluğun Mescid-i Nebevi gibi faaliyet gösteren camilere, normal konumda olan diğer toplumlara nazaran, birlik ve beraberin sağlanması, daha sağlıklı ve verimli bir topluluğun oluşumu için, daha çok ihtiyaç duymaktadır. Bu sebeple şehir merkezinde veya köy yerinde, küçükveya büyük, her camide gerçekleştirilen faaliyetler çok önemlidir. Camiler olduğu kadar, camilerin idarecisi sayılan ve camilerden olduğu kadar camilerin bulunduğu bölgedeki halktan da sorumlu olan din görevlileri ve imamlar da önemli konuma sahiptir. Bundan dolayı her din görevlisi gerekli eğitimi almış, dini ve sosyal sorunları idare edebilecek vasıflara sahip olmalıdır. Bunun yanı sıra, müftülerin bu konudaki görevi, durumun hassasiyetini bilerek bu kişileri denetlemek olmalıdır.

Batı Trakya'da Müftü kendi bölgesindeki din görevlilerini atama, denetleme ve görevden alma yetkisine sahiptir, bu yetki müftülere 1920/1991 yasası ile verilmiştir.[76] Ancak 1990 sonrasında Yunan devletinin azınlığa danışmadan Gümülcine naipliğine atadığı Cemali Meço'yu asaleten müftü tayin etmesiyle, müftülük sorunu ortaya

[75]Mustafa Baktır, "İslâm'da İlk Eğitim Müessesesi Suffa Ashabı", İstanbul, 1984.'e atfen, Prof. Dr Nesimi Yazıcı. **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Hizmetleri Açısından Caminin Yeri ve Önemi**,**AÜİFD**, XLVIII, sayı II, s. 1-10

[76]ΦΕΚ Α΄ 11, 04.02.1991

çıkmıştır. İskeçe seçilmiş müftüsünün Yunan makamları tarafından tanınmaması nedeniyle, Müftü sadece müftülüğe bağlı olan camilerin din görevlilerinin atamasını ve denetimini yapmaktadır. İskeçe vilayetindeki camilerin bir tanesi hariç (İskeçe Selvili camii) tamamı halkın seçtiği müftülüğe bağlıdır.

Camilerin denetimi müftüye bağlıdır. İmam atama durumunda bazen müftü belirlediği adayları köyün mütevelli heyeti ve halka sunduğu gibi bazı durumlarda da köylü tarafından belirlenen imam adayının ismi, köyün mütevelli heyeti tarafından müftülüğe bildirilir. Müftülük o kişiyi uygun bulduğu takdirde atamasını gerçekleştirir. Bazı durumlarda ise köyün mütevelli heyeti müftülüğe başvurur, imam açığını bildirir, Müftülük uygun gördüğü bir kişiyi mütevelli heyeti ve köylüye bildirir. İmamlık vazifesini yerine getirecek kişi bu şekilde belirlendikten sonra, görev yapacağı caminin imamlık ve Kur'an Kursu vazifelerini ifa etmek üzere göreve başlamaktadır.

Müslüman Türk azınlığı, çocuklarının dini ve ahlaki eğitimini tamamlaması için camilerdeki Kur'an kurslarına göndermektedir. "Camilerde psikolojik, sosyolojik, kültürel ve ekonomik bakımdan ferdi farklılıklar içerenbir insan topluluğu bulunmaktadır. Bu nedenle, camilere gelen çocukların ferdi farklardan kaynaklanan çeşitliliği anlayabileceği bir ortam oluşturulması gerekir. Bu çeşitlilik çocukta bir karmaşadan ziyade kültürel zenginlik olarak algılanmalıdır. Bunu en iyi sağlayacak kişi ise geniş kültürü, cömertliği, diğerkâmlığı, söz ve davranışlarıyla herkese örnek olan bir cami rehberi (manevi rehber-imam) olmalıdır.[77]

Karşılıklı güven duygusunun oluşmadığı bir ortamda hem cemaat hem de oradaki din görevlisi, imam veya müezzin de tedirgin olacaktır. Böyle bir ortamda ibadetler huzursuzluk içinde eda edilecek, eğitim de verimsiz olacaktır.

Batı Trakya'da din görevlileri üzerinde oluşan baskı bazen sınırı aşmakta insan hakları ihlaline dönüşmektedir. Camilere karşı gerçekleştirilen ve şiddet içeren çok

[77]Fahri Kayadibi, "İslam Dininin Eğitim ve Öğretime Verdiği Önem",**İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**,2001, Sayı: 4, s. 48

sayıda olayıngazetelere dahi yansımış,[78] bu olaylar karşısında cemaat tedirgin olmuş, can güvenliğinden endişe duymuştur.

"Camilerin ve camiye ait vakıfların denetimi, onarımı ve bakımı da cami cemaatlerinin tensip edip müftülüklerin de tayin ettiği Vakıf İdare Heyetleri tarafından yapılmaktadır. Bu heyetler genelde bir mütevelli ve iki yardımcıdan oluşmakta"[79]olup görev süreleri 3 yıldır. Gerektiği takdirde Müftülük de belli bir bütçe ayırıp yardım etmektedir.

İskeçe nahiyesinde bulunan tarihi camilerin isimleri aşağıda listelenmektedir:

1. PazarYeri camii. Hacı emin Ağa tarafından inşa edilmiş, Bulgarlar tarafından yakılmıştır.
2. Sünne camii. Kaymakam Hüseyin bey tarafından inşa edilmiştir.
3. Tabakhane camii. Hacı Hafız Süleyman Efendi tarafından inşa edilmiştir.
4. Aşağı Mahalle Camii. Hacı Ahmet Ağa tarafından inşa edilmiştir.
5. Ahriyan Mahalle Camii. Davarlı Mehmet Paşa tarafından inşa edilmiştir.
6. Yenice Çarşı camii. Ahmet Efendi inşa etmiştir.[80]

Halen ayakta olan en eski camilerden biri İskeçe çınar camiidir. M 1775 yılında inşa edilmiş olan bu camii etrafında medrese odaları ile çevrili iken zamanla bu odalar bakımsız kalmış ve imkansızlıklardan dolayı onarılamamıştır.[81]

4.3 VAAZ VE İRŞAD HEYETİ

1960 öncesinde Batı Trakya'da vaiz olarak görev yapan kişilerin sayısı oldukça azdı. 1960-1970 yılları arasındaKahire, İstanbul ve Bağdatgibi şehirlerden Yüksek

[78]"İskeçe'ye bağlı Kireççiler köyünde bir müezzin sabah ezanından rahatsız olan bir grup fanatik Yunanlı tarafından ciddi bir şekilde darp edilmiştir." Bkz. **Yeni Hakka Davet, Gümülcine**, Yıl 2, Sayı:19,
[79]**Yeni Hakka Davet,** Gümülcine, Yıl:2, Sayı:22 Mart-Mayıs, s. 24
[80]Σολταριδης, Συμεών Α., **Η Ιστορία Των Μουφτειών Της Δυτικής Θράκης,** Αθήνα, 1997.(Soltaridis, Simeon, Batı Trakya Müftülükler Tarihi, Atina, 1997)s.128

Tahsil görenler mezun olmaya başlamış, Batı Trakya'ya geri dönmeye başlamıştır. Merhum Müftü Hafız Hüseyin Mustafa Efendi'nin (1912-1985) Gümülcine müftüsü olduğu, 05.10.1970 tarihinde bu kişileri aynı çatı altında toplamak amacıyla Vaaz ve İrşad Heyeti'ni meydana getirmiştir.

Bu heyet Batı Trakya genelinde, hazırlanan aylık programlarla, 350 camide planlı ve programlı, 15 kadar camiyi de merkez seçerek haftada iki defa vaaz ve irşatta bulunmaktaydılar.

Vaazların verimliliğini arttırmak amacıyla camilerin yanına genç odaları açılarak gençlerin cemaate katılması hedeflenmiştir.

1980 yılından sonra "Hakka Davet" isimli dini dergi yayınlayarak, irşadı yazılı bir şekilde de yapmaya başlamışlardır[82]. AyrıcaMihenk ve Rehber adında 2 dergi daha yayınlamışlardır.[83]

İRŞAD HEYETİNİN SELÂHİYETLERİ[84]

İrşad Heyetinin görevlerinin aşağıdaki şekildedir:

1-Batı Trakya Müslüman halkına dini irşatta bulunmak,

2- Müftülüğün Müşavere Heyeti ve İlmi Araştırma Komisyonumesâbesinde olmak,

3- Ehâli-i İslamiye arasında ihtilâfa sebep vermemeleri için, konuşacakları mevzuları kendi aralarında önceden görüşmek,

4-İrşad Heyeti üyeleri her ay görüşme ve müşavere toplantısı yapmak.

Heyet faaliyetlerini 2006 yılına kadarsürdürmüştür. Ancak Gümülcine müftülüğüne Yunan Devleti tarafından Cemali Meço atandıktan sonra, atanmış müftünün açtığı dava sonucu 1991 yılında heyetin yazıhane ve merkez olarak

---

[82]İbrahim, Şerif, "İrşadın Daha Etkili Olması İçin Ne Yapılabilir? Vaizler ve Kullandıkları Metotlar."**I. Din Şûrası, Tebliğ ve Müzakereleri**, 1-5 Kasım 1993,s.376

[83] Gümülcine Seçilmiş Müftülüğü Resmî Sitesi, (Çevrimiçi) http://gumulcinemuftulugu.info/show_kadro.php?id=36, 22 Mayıs 2019.

[84] Hasan Paçaman ile yapılan görüşme. Hasan Paçaman'ın Vaaz ve İrşad Heyeti ile İlgili Tuttuğu Zabıt Defterinden Alıntıdır, s. 5

kullandıkları Yeni Cami Kütüphanesini tahliye etmeleri istenmiştir.[85] Vaaz ve İrşad heyeti 1991 yılının Aralık ayında orayı tahliye etmek zorunda kalmışlardır.[86] [87]Faaliyetlerini ise kiraladıkları küçük bir ofis olan yeni yerlerinde devam ettirmişlerdir.

Batı Trakya'nın en güzide kurumlarından biri olan Vaaz ve İrşad heyeti,2006 yılında, Gümülcine seçilmiş müftüsü İbrahim Şerif ile İskeçe seçilmiş müftüsü Ahmet Mete'nin yaptığı bir toplantıda, Vaaz ve İrşad heyetinin lağvedilmesine karar verilmiştir. Günümüzde vaizler müftülük kurumunun içinde bir yapı olarak varlığını sürdürmektedir.

İlk Vaaz ve İrşad heyeti başkanı aynı zamanda kurucusu olan merhum Gümülcine Müftüsü Hüseyin Mustafa'dır (1912-1985). Son Vaaz ve İrşad Heyeti Başkanı da İsmail Karaali'dir.[88]

4.4 VAKIFLAR İDARESİ

Batı Trakya'da cemaat yönetimleri, vakıfların yönetimleri dini ve eğitim kurumlarının giderlerinin karşılanmasında önemli rol oynamaktadır. Türk cemaatini temsil ettiklerinden, Yunan idaresi bunu değiştirmek istemiş, 1951 yılında cemaat yönetimlerinin adını "İslam Cemaatlerine Ait Servetleri İdare Komisyonu" olarak değiştirmiş.[89]1967'de ise Müslüman Emlâkini Tedvire Memur Heyet adını almıştır.

1967 Cunta darbesine kadar, 2345/1920 Atina Antlaşmasına uygun bir şekilde, Batı Trakya Türkleri, Cemaat Başkanı ile heyetlerini kendileri seçmekte ikendarbe ile beraber bu durum değişmiştir. Cemaat Başkanı ile 65/1967 sayılı yasayla seçimle görev

---

[85]**Yeni Hakka Davet**, Gümülcine, 19 Aralık 1991, Sayı:19, s.5-6

[86] 1992 yılında Vaaz ve İrşad Heyeti'nin o güne kadar kullanılan yazıhanenin önünde çekilmiş resim Ek.2'de verilmiştir.

[87]**Yeni Hakka Davet**, Gümülcine, 19 Aralık 1991, Sayı:19. s.5

[88] 1958 Yılında Rodop Vilayeti 'ne bağlı Musacık köyünde dünyaya geldi. İlkokulu köyünde okuduktan sonra, Gümülcine'deki Medrese-İ Hayriye'den mezun oldu. 1980 yılında Türkiye'de Balıkesir İmam Hatip Lisesi'nden mezun olduktan sonra Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesini kazanmış, 1984 yılında buradan mezun olmuştur. Bir yıllık askerlikten sonra Gümülcine seçilmiş Müftülüğü 'ne Bağlı Vaaz ve İrşad heyetinde görev yapmıştır. (Kaynak: http://gumulcinemuftulugu.info/show_kadro.php?id=52 Çevrimiçi: 28 Nisan 2019

[89] Hakan Baş, **Unutulan Batı Trakya Türkleri,Umay Yayınları**,İzmir 2005, s. 81

yapan bütün Cemaat-i İslamiye yönetimlerini kaldırarak cuntacılar tarafından, azınlığa danışılmadan atanmaya başlanmıştır. 1974'te cuntanın sona ermesi ile bu uygulama son bulmamış günümüze kadar aynen devam etmiştir.[90]

Batı Trakya'da Türklere ait verimli arazilere üniversite açmak, sanayi bölgesi kurmak veyaaskeri kullanım için istimlak edilmektedir. Bunun karşılığında da verimsiz araziler verilmektedir. Lozan Barış Konferansı'nın resmi rakamlarına göre 1923'te Batı Trakya Müslüman Türk azınlığın elindeki araziler bölgenin %84'ünü oluştururken günümüzde bu oran %25'e düşmüştür. Bu değişikliğinardındaki nedenler; Yunan kökenli vatandaşlara avantajlı krediler sunarak Türk azınlıkmensuplarından taşınmaz mal alımının teşvik edilmiş, Osmanlı tapularının ve mülkiyetinin tanınmamış, keyfiolarak Türk azınlığın topraklarınaelkonmuştur. [91] Bunlar nedenlerden sadece birkaçıdır.[92]

5 Haziran 1994'te İskeçe bölgesinde Batı Trakya Türklerine ait 3 bin dönümlük tarım arazisinin, eski SSCB'den gelen Pontuslu Rumlara verileceği duyurusu birçok benzer olayın sadece bir tanesidir.

Günümüzde Yunan Devleti tarafından çok önemsenmeyen köy yerlerindeki vakıf malları köylünün seçtiği mütevelli heyetleri tarafından yönetilmektedir.Ancak vakıf mallarının beyanı için İskeçe atanmış müftülüğünden onay almak zorundadırlar.

İskeçe gibi merkezi yerlerde bulunan vakıf malları ise müftülük ikilemine kadar müftünün idaresi altındayken, müftülük sorunu baş gösterdikten sonra vakıflar idaresi ayrı bir kurum olarak düzenlenmiş Yunan devletinin atadığı memurlar tarafından idare edilmektedir.

İskeçe şehrinin içinde olduğu kadar, dışında da birçok vakıf malı bulunmaktadır.1675 yılında inşa edilmiş olan Yenice Vezir Musahip Mustafa Paşa camii

---

[90] Yusuf Halaçoğlu-Halit Eren, "Batı Trakya", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C: V, 1992, s. 147 (çevrimiçi) https://islamansiklopedisi.org.tr/bati-trakya, 03 Mayıs 2019.

[91] Çağdaş Duman Uzman," Batı Trakya'daki Müslüman Türk Azınlığı",**Uluslararası Stratejik Bakış Enstitüsü**, 19 OCAK 2017.

[92] Bülent Çelikmen,Azınlık Hakları ve Avrupa Birliği Kapsamında Batı Trakya Türklerinin Sorunlar, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010

bunun en güzel örneklerinden biridir.1943 yılında inşa edilmiş olan İskeçe Pazar Yeri camii, saat kulesinin hemen yanında bulunan ve şehri sembolü olmakta iken bir gecede yakılan, şehrin en önemli eserlerinden biriydi. Bu nadide eser 1941 yılından Bulgarlar tarafından yakılmıştır.

Tabakhane camii bir gecede Yunan devleti tarafından yıkım kararı alınıp 1972 yılında, merhum İskeçe Müftüsü 'nün tüm durdurma çabalarına rağmen yıkılan, İskeçe'nin bir diğer gözdesi, ilim merkezi idi.

Camilere ve Azınlığın kutsal saydığı değerlere saldırılmaya halen devam edilmektedir. Talan edilen mezarlar, saldırıya uğrayan iş yerleri ve el konulan araziler. Hiçbir mazeret yokken yüzlerce bazen binlerce dönüm arazi azınlık mensuplarının elinden alınmış[93]bu durumun örtbas edilmesi için de Yunan Devleti tarafından çeşitli bahaneler üretilmiştir. Bunların yanı sıra İskeçe'ye bağlı tarihi Okçular köy camii 4 kez yakılma tehlikesi atlatmıştır.[94] 2004 yılına gerçekleşen ilk kundaklamada ciddi hasar alan camii tadilatı için BTTA danışma kurulu halktan yardım toplanmasına karar vermiş, halkın da desteği ile caminin tadilatı yapılmıştır. Bunların tümünü Yunan Devleti tarafından atanmış müftünün müdahalesi ile tarihi camii, Kavala 'da örneklerini gördüğümüz müze camiye çevrilmek istenmişse de bu girişimleri başarılı olamamıştır. Camiye yönelik taşlı sopalı maddi hasarlara yol açan saldırılar günümüzde halen devam etmektedir.[95]

Tadilat yapılan camilerde inşaatlar çeşitli bahanelerle durdurulmuş yenilenmelerine uzun uğraşlara rağmen izin verilmemiştir. Yıkılma tehlikesi ile karşı karşıya olan Hemetli köy camii, seçilmiş müftülüğün öncülüğü ve halkın yardımları ile gerekli hazırlıklar yapılmış ve 2012 yılında caminin tadilatı için devletten izin alınmış olmasına rağmen İskeçe atanmış Müftüsü Mehmet Emin Şinikoğlu kendisinden izin alınmadığı gerekçesi ile inşaatı durdurmuştur. Camiinin tadilatı halen tamamlanmamıştır. Atanmış müftülük kurumu caminin tadilatını yapmadığı gibi halkla beraber seçilmiş müftülüğün yapmasına da izin vermemektedir.

[93]**Hür Hakka Davet**, Gümülcine, 2000, Sayı:99, s. 5
[94]**Hür Hakka Davet**, Gümülcine, 2000, Sayı:137, s. 31
[95] Okçular camii kundaklama sonrası çekilen resimler Ek.3 ve Ek.4 te verilmiştir.

Cemaat heyetlerinin idare ettikleri vakıflar, toplum varlığının esas dayanağıdır, camilerin ve okulların temel gelir kaynağı olduğundan varlıkları hayati önem arz etmektedir.

5. İSKEÇE SEÇİLMİŞ MÜFTÜLÜĞÜ' NÜN EĞİTİM ALANINDAKİ FAALİYETLERİ

İskeçe'nin halk tarafından seçilmiş müftülüğünün sosyal ve dini alanda olduğu gibi eğitim alanında da faaliyet göstermektedir.

5.1 KUR'AN KURSLARI

İslam tarihinde ilk kez Erkam b. Ebü'l Erkam'ın evi yani Darülerkam'da başlayan Kur'an eğitim ve öğretimi, ihtiyaç arttıkça Kur'an öğretilen yerlere kaymıştır. Osmanlı döneminde bu merkezler sıbyan mektepleri veya kısaca mektep olarak adlandırılmıştır.Bu sistem nesiller boyu devam ettirilerek günümüze kadar ulaşmayı başarmıştır. Türkiye'de yaygın eğitim kurumu olarak daha çok yaz aylarında faaliyet gösteren Kur'an Kursları, Batı Trakya'da yaygın eğitim olmasına rağmen örgün eğitim gibi planlı programlı faaliyet göstermektedir. Türk öğrencilerin "*din eğitimi konusundaki öğrenme ihtiyaçlarına cevap vermek üzere tesis edilmiş yaygın din eğitimi kurumlarıdır. Yaygın eğitim, örgün eğitim gibi planlı ve programlıdır*."[96] Kur'an Kursları okulların açılması ile açılıp okulların tatil olması ile kapanmaktadır.

5.1.1 KUR'AN KURSLARI TARİHÇESİ[97]

İskeçe'de ilk Kuran Kursları, 1975 yılında Mustafa Hilmi Aga zamanında açılmıştır.Öncesinde 1967 yılında gerçekleşen Cunta yönetimine kadar böyle bir ihtiyaç doğmamıştı çünkü zaten özellikle ilkokullarda eğitim din dersi ve Kur'an eğitimi

[96] Hüseyin Bostancı, `Yunanistan'da Müftülerin Seçiminde Yapılan Haksızlıklar`, **Balkanlarda Türk Kültürü: Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu – Dedeağaç – Gümülcine – İskeçe**, İstanbul, 2017, s.153

[97] İskeçe Seçilmiş Müftüsü Ahmet Mete ile yapılan görüşme.

ağırlıklı olarak gerçekleşmekteydi. Hatta köy okullarındaki öğretmenler aynı zamanda cami imamı ve Kur'an kursu hocası olarak görev yapmaktaydı. 1967 yılında Cunta yönetimi ile okullardaki din derslerinin saatleri azaltılmış, seçkin din adamları ve bu okullara hocalar yetiştiren medreselerin eğitim kalitesi azaltılmıştır. Bu durumun giderek artması sonucu oluşan boşluğu doldurma amaçlı Kur'an Kursları açılmıştır. Zamanla halkın talebi, öğrencilerin sayısı arttıkça kursların ve dolayısıyla hocaların sayısı da artmıştır.

5.1.2 KUR'AN KURSLARINDA EĞİTİM

Kur'an Kursları genellikle camiler ile aynı avluyu paylaşmakta, bazen de dersler caminin içerisinde yapılmaktadır. İmkanlar kısıtlı olduğundan, cami içerisinde her biri ayrı köşede olmak suretiyle bazen ikiden fazla sınıf aynı ortamda ders yapmak zorunda kalmaktadır.

İlk açılan Kuran Kurslarında sadece Kuran-ı Kerim öğretilmiş olsa da zamanla dini bilgiler, Peygamberler tarihi, tecvit, siyer gibi dersler de programa dahil edilerek, eğitim daha verimli hale getirilmiştir.Kur'an kurslarında haftanın beş günü, günde en az üç saat eğitim-öğretim yapılmaktadır. İlkokul birinci sınıftan altıncı sınıfa kadar öğrenciler yaş aralıkları göz önüne alınarak iki kategoriye ayrılmıştır. İlkokul birinci, ikinci ve üçüncü sınıf öğrencileri1. Grup, ilkokul dördüncü, beşinci ve altıncı sınıf öğrencileriise 2. Grup dahilindedir. Her iki grup için de hazırlanan örnek birer ders programı mevcuttur. Sınıf hocaları öğrencilerin sadece yaş aralığını değil öğrenim seviyelerini de göz önünde bulundurarak bu ders programlarından yararlanabilmektedir.

Her bölgede eğitim öğretim günlerinde de değişiklik olabilmektedir. Kur'an kurslarının neredeyse tamamı hafta sonu tatil yapmaktadır. Ancak bazı Kur'an kurslarda bu durum farklı olabilmektedir. Örneğin Cuma ve Cumartesi tatil yapan Demircik kuran kursu Pazar gününden Perşembe gününe kadar ders işlemektedir.

5.1.2.1 BİRİNCİ DERS GRUBU İÇİN ÖNERİLEN DERS PROGRAMI

Örnek teşkil etmek amacıyla hazırlanan bu ders programının uygulanabilirliği değişik bölgelerde farklılık gösterebilmektedir. Örneğin öğrenci sayısı çok az olan bazı köy Kur'an Kurslarında farklı yaş gruplarının bir arada dersi takip etmesi gerektiğinden kurs hocası duruma uygun olarak programı uyarlayabilmektedir. Bu sebepten dolayı ders programları öneri amaçlı hazırlanmış şartların elverdiği ölçüde uygulanabilmektedir.

Aşağıdaki tabloda örnek olarak verilen ders programı, anaokulu, ilkokul birinci, ikinci ve üçüncü sınıf öğrencileri için uygulanmaktadır.

GÜNLER	1. DERS	2. DERS	3. DERS
1. GÜN	KUR'AN-I KERİM (Harflerin Tanıtımı)	İMANIN ŞARTLARI	ETKİNLİKLER
2. GÜN	KUR'AN-I KERİM (Harflerin Tanıtımı)	AHLAK BİLGİSİ	ETKİNLİKLER
3. GÜN	KUR'AN-I KERİM (Harflerin Tanıtımı)	PEYGAMBERİMİZİ TANIYALIM	ETKİNLİKLER
4. GÜN	KUR'AN-I KERİM (Harflerin Tanıtımı)	DİN DERSLERİ (İSLAMIN ŞARTLARI)	ETKİNLİKLER
5. GÜN	KUR'AN-I KERİM (Ezber Dua)	İBADET BİLGİSİ (UYGULAMALI)	ETKİNLİKLER

Tablo 1. 2018-2019 Öğretim Yılı Haftalık Ders Programı (1. GRUP)

5.1.2.1.1.BİRİNCİ DERS SAATİ OKUTULAN DERSLER

Birinci ders saati, haftanın dört günü Kur'an-ı Kerim (Harflerin Tanıtımı) dersi okutulmaktadır. Harflerin tanıtımı dersi için İSM'nün 2016 yılında yenileyerek yayınladığı klasik Elif Ba kitabı okutulmaktadır.[98] Bu kitap basit tecvit kurallarını

[98] Kitap kapağı Ek.13'te verilmiştir.

tanımlayarak en basit seviye olan "üstün, esre ve ötre" kuralı ile harf tanıtımını yaparak başlamakta, izhar-ı kameriye ile harf alıştırmasına son vermektedir. Kitabın son kısmında mahreç tablosu ve küçük çocukların ezberleyebileceği namaz duaları bulunmaktadır. Yazıların puntosu küçük yaştaki öğrencilerin rahatlıkla okuyabileceği büyüklüktedir. Sayfaların renk uyumu yeterli düzeydedir. Konunun anlaşılması açısından verilen her örnek ayrı kutuda yer aldığından öğrencilerin örnekleri net bir şekilde görmesi sağlanmıştır.

Anaokulu ve ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin yararlanabileceği bir diğer kitap ise etkinlik, boyama, yazı talimi ve bulmacalar içeren yaşça daha küçük çocuklara hitap eden Elif Ba etkinlik kitabıdır.[99] Bu kitapta her harf örnek bir resim ile açıklanmakta olup devamında o harfin kolay öğrenilebilmesi için tekrar amaçlı birçok alıştırma, boyama bulmaca örneğine yer verilmiştir.

5.1.2.1.2 İKİNCİ DERS SAATİ OKUTULAN DERSLER

İkinci ders saati, İmanın Şartları, Ahlak Bilgisi, Peygamberimizi Tanıyalım, Din Dersi (İslam'ın Şartları), İbadet Bilgisi(uygulamalı) dersleri okutulmaktadır. Bu derslerde yine İSM tarafından yayınlanmış kitaplar okutulmaktadır. Sırası ile, Dini Bilgiler 1 [100] , Dualarımız El Kitabı, Tecvit Bilgisi, Etkinlik Kitabım 1 kitapları okutulmaktadır.

Dini Bilgiler 1 Kitabında konular soru cevap şeklinde anlatılmıştır.Iman'ın şartları, İslam'ın şartları, 32 Farz gibi temel dini bilgilerin yanı sıraziyaret adabı, yemek adabı, tembellik ve İsraf, Anne- baba ve başkaları ile ilişkiler, nasıl selam verilir gibiahlaki konulara ve dini şiirlere yer verilmektedir. Son olarak çocukların, kendi vücudu ve bölümleri, dünya ve uzay, ev ve aile, hayvanlar ve bitkiler hakkında kısa bilgiler vermektedir.

Grup öğrenciler "Dualarımız El Kitabi" Besmele, Fatiha, abdest duaları, namaz niyetleri, ezan duası, başarı duası ve yemek duası gibi dualar ezberlemektedir. Kitapta

[99] Bkz. Ek.14
[100] Bkz. Ek.16

abdest duaları ve diğer duaların tamamı Türkçe meali ile verilmektedir. Duanın Arapçasını ezberleyen öğrencinin böylece okuduğunu anlaması ve tatbik konusunda manen hazırlanmış olması amaçlanmaktadır. Aynı zamanda Uygulamalı İbadet Bilgisi dersi için de kullanılan bu kitap, İSM tarafından 2017 yılında yayınlanmıştır. [101]

5.1.2.1.3 ÜÇÜNCÜ DERS SAATİ OKUTULAN DERSLER

Üçüncü ders, haftanın beş günü etkinlik olarak değerlendirilmektedir. Bu programın uygulandığı yaş grubu küçük olduğundan, öğrencilerin derslere sıkılmadan devam edebilmesi için, her gün son derste, dikkatini çekebilecek etkinliklere yer verilmektedir. Bunun için İSM'nün 2018 yılında yayınladığı her ders için farklı etkinliklerin bulunduğu, boyamalı Elif Ba kitabının yanı sıra, "Kur'an Kursları Etkinlik Kitabım 1" kitabı da kullanılmaktadır.[102] Bu derste Etkinlik 1 adlı kitabın yanı sıra hocaların kendi imkanları ile tedarik ettikleri kaynaklar da kullanılmaktadır.

5.1.2.2 İKİNCİ DERS GRUBU İÇİN ÖNERİLEN DERS PROGRAMI

GÜNLER	4. DERS	5. DERS	6. DERS
1. GÜN	KUR'AN-I KERİM (Haftanın Tecvid Konusu)	DİN DERSİ	GENEL KÜLTÜR (SEÇME AYETLER)
2. GÜN	KUR'AN-I KERİM (Yüzünden Okuma)	AHLAK BİLGİSİ	ETKİNLİKLER
3. GÜN	KUR'AN-I KERİM (Yüzünden Okuma)	SİYER	HİKAYELERLE HADİS ve DİNİ TERİMLER
4. GÜN	KUR'AN-I KERİM (Yüzünden Okuma)	İTİKAD (İMAN BİLGİSİ)	ETKİNLİKLER
5. GÜN	KUR'AN-I KERİM (Ezber)	İBADET BİLGİSİ (UYGULAMALI)	ETKİNLİKLER

Tablo 2 2018-2019 Öğretim Yılı Haftalık Ders Programı (2. GRUP)

[101] Bkz. Ek.21
[102] Bkzç Ek.15

Bu ders programı ilkokul dördüncü, beşinci ve altıncı sınıflara uygulanmaktadır.

5.1.2.2.1. BİRİNCİ DERS SAATİ OKUTULAN DERSLER

Tecvit dersi İSM'nün 2016 yılında yayınladığı tecvit bilgisi kitabından işlenmektedir.[103] Kitapta tecvit kuralları öğrencilerin yaş aralığına uygun olarak kısa ve olabildiğince basit bir şekilde işlenmiştir. Ele alınan her tecvit kuralından sonra birçok örnek verilmiş öğrenciler için öğrenme kolaylığı sağlanmıştır. Bu kitapta da aynen Elif Ba kitabında olduğu gibi her örneğe küçük kutular içerisinde yer verildiğinden okuma kolaylığı sağlanmıştır. Kitabın sonunda tecvit kurallarının tamamına tablo şeklinde yer verildiğinden istenen kurala ulaşım kolaylığı sağlamaktadır.

5.1.2.2.2. İKİNCİ DERS SAATİ OKUTULAN DERSLER

Siyer ve ahlak bilgisi dersleri için kullanılan kitap[104], İSM tarafından 2017 yılında basılmıştır. Kitapta ahlak bilgisinin yanı sıra, kısaca peygamberler tarihinden, detaylı bir şekilde de Peygamber Efendimiz (s.a.s)'den bahsedilmiştir. Ayrıca öğrenilenlerin pekiştirilmesini amaçlayan konu sonlarında değerlendirme testleri ve ödev sorulareklenmiştir.

Ahlak bilgisi dersinde okutulan diğer bir kitap da İSM'nün 2015 yılında yayınladığı "Hikayelerle Hadis-i Şerif ve Dini Terimler kitabıdır.[105] Bu kitapta öğrencilerin İslamiyet'e yakışır şekilde ahlaki değerler kazanması için Peygamber Efendimiz (s.a.s)'den hadisler içeren özenle seçilmiş 168 adet kısa hikayeler bulunmaktadır.

İnanç bilgisi dersi için İSM'nün 2017 yılında yayınladığı kitapta, İman esasları ile ibadetler hakkında bilgilere yer verilmiştir.

[103] Bkz. Ek.20
[104] Bkz. Ek.18
[105] Bkz. Ek.17

Uygulamalı ibadet bilgisi için yukarıda belirtildiği gibi "Dualarımız El Kitabı" okutulmaktadır.[106] İlk grup olarak Kur'an Kursuna gelen öğrenciler temel namaz ve abdest dualarını öğrenmiş olduklarından, bu grupta derslere devam edenler artık namaza hazırlık yapmaya başlamaktadırlar. Kur'an Kursların birçoğunda, ders saatine denk gelen namaz vakitlerinde, her hoca kendi grubunu da alarak camide cemaat ile kılmaktadır.

5.1.2.2.3. ÜÇÜNCÜ DERS SAATİ OKUTULAN DERSLER

Son olarak Etkinlik 2 adlı kitap ile öğrencilerin edindikleri dini bilgileri tekrar edip, eğlenceli bir şekilde test etmeleri sağlanmaktadır.

İskeçe ilinin tamamında bulunan Kur'an Kurslarında uygulanan bu program, sadece nüfusun çok düşük rakamlarda olduğu yerlerde, saatlerin azaltılması yönünde değişiklik yapılmaktadır.

Ders,kaynak, program ve işleyiş bakımından bütün İskeçe ilinde bulunan Kur'an Kurslarında aynıdır. Sadece etkinlik kapsamında esneklik tanınan I. Grup program dahilinde, hocaların kendi imkanları ile kaynaklara erişim ve kullanımı doğrultusunda değişiklik gösterebilmektedir.

Her yaş grubuna anlayacağı uygun bir dil ve sevgi ile anlatılan her şey kalıcı olduğundan özellikle camilerde anlatılan kıssalar, çocukların zihnini şekillendiren etkili anlatım biçimlerinin başında gelmektedir. Çocuklar anlatılan kıssalar sayesinde zor gibi görünen dini konuları kolayca anlarlar. Kutsal kitaplarda geçen dini hikayelerin çocuklarda çok daha yüksek etkiye sahip olduğu bilinmektedir. Dini hikayelerde iyi-kötü, haklı-haksız, adil-zalim, dürüst-yalancı, alçak gönüllü-kibirli karakterlerin sürekli mücadele etmesi, çocuğun kendi hayatında onlardan yardım almasını sağlayarak adil ve dürüst bir kişilik geliştirmelerine yardımcı olur.[107],[108]

---

[106] Bkz. Ek.21

[107] Ali Baz Bilici: Çocukların Dini Gelişimlerinde Camilerin Rolü,**International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume** 11/5 Winter 2016, p. 117-136 DOI

Öğrencilerin namazlarını günün belli vakitlerindecemaat ile kılmaları onlarda cami ve cemaat sevgisini arttırır, namaza alıştırma açısında güzel bir altyapı oluşturur.Dini ritüeller, çocukların iradesinin kuvvetlenmesini sağlayarak fıtratını iyi yönde kullanmasını kolaylaştıran unsurlar arasındadır. Allah'ın kendisine verdiği potansiyel güçlerini fiile dönüştüren çocuk, yaptığı çalışmalarla daha da gelişir ve kendisini de toplumunu da ileriye götürür.[109] Çünkü çocuğun pratik hayatta karşılaştığı dini davranışları (düğün, mevlit, ramazan ve kurban bayramı, hacı uğurlama ve karşılama, cami ve işlevi gibi) konu alan[110] bilgi, davranış ve kabiliyetlerin geliştirilmesi ve çocuğa kazandırılması ancak yerinde, o psikolojik atmosferin yaşanması ve eğitimi ile mümkündür.[111] bu da bize camilerleler iç içe bulunan ve o ortamda eğitim-öğretime devam eden Kur'an kurslarının önemini göstermektedir.

Müftülük bünyesinde hizmet veren Kuran kurslarını sadece çocuklara yönelik Kuran ve din eğitimi programı olarak değerlendirmemek gerekir. İskeçe Müftülüğü 'nün dini alandaki bir diğer faaliyeti de halka yönelik yaygın eğitimdir. Farklı köylerde ve şehir içerisinde belirlenen camilerde erkek ve hanımlara özel haftalık dersler yapılmaktadır. Çocuklara yönelik yapılan Kur'an Kurslarına benzerlik taşıyan bu eğitim olanağı, halka dersi olarak adlandırılmaktadır. Derslerde Kur'an eğitimi haricinde,siyer, ilmihal bilgisi, hanım sahabilerin hayatları gibi birçok konular işlenmektedir.

Kur'an kurslarının asıl amacı, azınlık çocuklarının bu kurslarda yeterli dinî bilgileri edinerek topluma sağlıklı bir şekilde entegre olmalarını sağlamaktır. BTTA'nın millî kimliğini koruyup özünü unutmadan topluma uyum göstermeleri daha doğru

---

Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9167 ISSN: 1308-2140,ANKARA-TURKEYs.122: Bilgin, Beyza, " Ahlak Terbiyesinde Dini Hikâyeler",**DinEğitimi Araştırmaları Dergisi**, (1): s. 51-74, 1994

[108] İsmailSağlam, "Okulöncesi Eğitimde Sözlü Öğretim Etkinlikleri ve Din Eğitimi", **Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi**, C:X, Sayı: 1, 2001, s. 195-208.

[109]Öznur Özdoğan, "Din Psikolojisi ve Manevi Değerler", **Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**,2(15): 2005,s. 159-180

[110] Sağlam, İsmail, "Okulöncesi Eğitimde Sözlü Öğretim Etkinlikleri ve Din Eğitimi", **Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi**, C:10, Sayı: 1, 2001, s. 195-208, 2001: 2007

[111]Kayadibi, Fahri, "İslam Dininin Eğitim ve Öğretime Verdiği Önem",**İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi** ,2001, Sayı: 4, s. 33-44.

olacaktır. Bu kursların kendilerini yenilemeleri ve toplumun ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak bir program hazırlamaları bu sürece katkı sağlayacaktır.

Çocukların ve yetişkinlerin kurslara katılmaya devam etmesi çok önemlidir. Daha önce de bahsedildiği üzere azınlık okullarında verilen yetersiz eğitim ve yetersiz materyallerden dolayı, birçok asimilasyon politikası ve baskı sonucu aileler daha iyi bir "eğitim" alması için çocuklarını Yunan okullarına göndermektedir. Bu okullara giden öğrencilerin asimilatif eğitim sonucu,[112] Alacağı minimum zarar kendi dininden, kültüründen ve özünden uzaklaşmak olacaktır.

5.1.2.3 HATİM MERASİMLERİ

Öğrencilerin neredeyse tamamı ilkokul birinci sınıftan altıncı sınıfa kadar Kuran Kurslarına düzenli bir şekilde devam etmektedirler. Bazı bölgelerde orta okul öğrencileri de hafta içi her gün olmasa dahi onlara özel uygulanan program ile sadece hafta sonları ders almaktadır. Kur'an Kurslarının, genellikle ilkokul altıncı sınıf öğrencilerinin Kur'an-i Kerim'i hatmetmesiyle, eğitim öğretim yılının sonunda düzenlediği bir merasimdir. Bu merasimlere bütün Batı Trakya Türk Azınlığıdavet edilmektedir. Merasimden bir gün önce dualarla kurbanlar kesilir orada bulunan misafirlere etli pilav ikram edilir. Merasim günü hatim yapan öğrenciler, sarıklarını takmış hafızlar, köy imamı, köylü ve davetlilerden oluşan bir cemaatle, tekbirler eşliğinde tek tek evlerden alınarak camiye toplu bir şekilde gidilir. Merasimde Kur'an tilaveti, şiirler, ilahiler okunur dua yapıldıktan sonra öğrencilerebaşarı belgeleri takdim edilmektedir. Sonrasındagelen misafirlere bir önceki gün kesilen kurbanların eti ile hazırlanmış etli pilav ikram edilmektedir. Hatim yapan öğrencilerin evlerine tebrik etme amaçlı misafirler ziyarette bulunur hediyeler verilir.

Hatim merasimleri Batı Trakya Türk Azınlığının birlik ve beraberliğini sembolize eden en büyük örneklerden biri olarak gösterilmektedir.

---

[112]HalisAyhan, "Batı Trakya Türk Azınlığının Hukuki ve Siyasi Sorunlarının Asimilasyon Politikası Çerçevesinde Tahlili", **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:42, Ekim 2014, s.177-178

5.1.2.4 KUR'AN-I KERİM'İ GÜZEL OKUMA VE AYET EZBERLEME YARIŞMASI

İlk kez 2014 yılında gerçekleşen yarışmaya İskeçe ilinin bütün Kur'an Kursu öğrencileri katılabilmektedir. Her yıl Türkiye'den farklı kıymetli hocaların ve İSM vaizlerinden oluşan 4 jüri üyesi dereceye girenleri belirlenir. Kazanan öğrencilere hediyeler verilmektedir. Bir sonraki sene yarışma, kazanan öğrencinin öğrenim gördüğü Kur'an Kursu camiinde yapılmaktadır. Böylelikle her yıl farklı köyler bu heyecanı yaşayabilmektedir.

5.2 VAAZ

Sözlük anlamının uyarmak, öğüt vermek olan vaaz kelimesi terim olarak İslamiyet'in ilk yıllarından günümüze kadar devam eden, Müslümanlara dini konuları izah etmek yol göstermek amacını taşıyan dini sohbet anlamına gelmektedir. İskeçe Müftülüğü bünyesinde hizmet eden üniversite mezunu din görevlilerinden oluşan vaiz ve vaizeler müftülük tarafından belirlenen haftalık veya aylık programlarla camilere vaaz vermeye gitmektedir. Vaizler haftalık belirlenen program ile her Cuma farklı camilere, vaizeler ise aylık olarak belirlenen vaaz programlarıyla yine erkeklerde olduğu gibi her Cuma, genellikle akşam veya yatsı namazı sonrası İskeçe'nin neredeyse bütün camilerine vaaza gitmektedir. Sadece Ramazan ayında çıkan aylık vaaz programı ile vaiz ve vaizeler Ramazan ayı boyunca her gün akşam ile yatsı arası camilere vaaza gitmektedir.

Vaazların amacı halkı temel dini konularda olduğu kadar, günlük hayatta karşılaşılan güncel dini sorunların üstesinden gelebilmelerine yardımcı olabilmektir. Farkındalık yaratarak toplumu bilinçlendirmektir. İskeçe şehir merkezi, Ova, Yaka ve Balkan bölgelerinden oluşan İskeçe ilinin her bölgesinde farklı sorunlar oluşabilmektedir. Daha içe kapanık (esoterik) ve tutucu olduğunu söyleyebileceğimiz Balkan kolu köylerisadece BTTA'ndan oluştuğundan, temel dini bilgiler ve ibadet

bilgileri, oldukça iyi düzeydedir. Bu bölgede genelde takva, ibadet bilinci, aile ve sosyal hayata dair konular işlenmektedir. Şehir merkezi, Ova ve Yaka olarak adlandırılan bölgelerde farklı kültürler, örf ve adetlerin bulunması, farklı dinlere mensup kişilerle etkileşim halinde olmaları sonucunda temel dini bilgilere daha az hâkim olduklarını söylemek mümkündür. Bu bölgelerde genellikledetaylı bir şekilde İslam'ın Şartları, İmanın Şartları, tesettür, vb.konular ele alınmaktadır.

5.3 HALKA DERSLERİ

Dini sohbet ve dini ders meclisi olarak da adlandırabileceğimiz halka derslerinin, vaazların daha sistematik ve programlı hali oluğunu söylemek mümkündür. Uzun yıllar devam eden bu uygulama başlarda çok az camide faaliyet gösterebilmişse de müftülük bünyesinde görev yapan vaiz ve vaizelerin sayılarının artması ile daha çok kişiye hitap edebilme şansına ulaşmıştır.

5.3.1 CEMAATE YÖNELİK HALKA DERSLERİ

Her vaizenin halka dersi yapacağı camii Kur'an Kurslarının ders dönemi başlangıcında belli olmaktadır. Cemaat ile uygun bir gün ve saat belirlendikten sonra dersler her hafta aynı gün ve saatte yapılmaktadır. Yetişkinlere yönelik gerçekleşen bu derslerin kayıt ve devam zorunluluğu bulunmamaktadır. Genelde iki saatten oluşan derslerin ilk saati Kur'an ve tecvit bilgisi ikinci saati ise ilmihal bilgisi, tefsir ve siyer gibi derler işlenmektedir. Vaiz hocaların halka dersleri de benzer şekilde gerçekleşmektedir.

5.3.2 HOCALARA YÖNELİK HALKA DERSLERİ

Bayan ve erkek hocalara yönelik yapılan halka dersleridir. Bayan hocalara yönelik yapılan derler haftanın bir günü İskeçe Müftülüğü 'nün yanında bulunan Camii Atik'te gerçekleşmektedir. Erkek hocalar için ise haftanın farklı günlerinde belirlenen, birçok bölge camilerinde dersler yapılmaktadır. Bayan hocalara bir, erkek hocalar ise iki saat süren derslerde siyer, ilmihal ve tefsir dersleri yapılmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
YUNAN HÜKÜMETİ TARAFINDAN ATANAN MÜFTÜLÜK KURUMU'NUN DİN VE EĞİTİM ALANINDAKİ FAALİYETLERİ

1. TARİHÇESİ

Yunanistan, müftülük kurumunu ilk kez İstanbul Antlaşması'nın imzalanması ile 1881 yılında tanımıştır.[113]Sonrasında, Atina Antlaşması (1913), Sevr Antlaşması (1920) ve Lozan Antlaşması (1923) gibi uluslararası antlaşmalar ile Müftülük kurumunun Yunanistan tarafından resmi bir şekilde kabul göreceği tekrar edilmiştir. ΑΛΗ΄/1882, 147/1914, 2345/1920 ve son olarak 1920/1991 sayılı yasalar ile müftünün yetki alanları belirlenmiştir. Ancak kurum olarak, Batı Trakya bölgesi 1923 Lozan Antlaşmasından sonra Yunan idaresine geçtiği için Yunanistan Batı Trakya'daki müftülük kurumunun 1920 yılında kurulduğunu beyan etmektedir. 1985 yılına kadar, Batı Trakya'da Dedeağaç, Gümülcine ve İskeçe'de birer tane olmak üzere toplam üç müftülük vardı.

1985 yılında merhum Gümülcine Müftüsü Hafız Hüseyin Mustafa'nın (1912-1985) vefat etmesi ile boşalan müftülük makamına, Yunan devleti o güne kadar devam eden, cemaat başkanları ve azınlığın ileri gelenlerinin müftü adaylarını belirleyip bölge valisine bildirme ve vali tarafından uygun görülen kişiyi seçme[114] yöntemiyle değil de[115], Yunan devletinin tamamen tek taraflı bir şekilde Cemali Meço'yu önce müftü naibi sonra da 1991 de asaleten müftü olarak ataması ile Batı Trakya'da müftülük sorunu ilk kez Gümülcine'de ortaya çıkmıştır.

1991'de merhum İskeçe Müftüsü Mustafa Hilmi Ağa'nın (1905-1990) vefatı ile İskeçe'de de aynı durum yaşanmış merhum müftünün oğlu Mehmet Emin Ağa'nın(1932-2006)azınlığa danışma yoluna gidilmeden naip atandığı duyurulmuştur. Ancak Aga sonrasında istifa etmiş, halk oylamasına gidilmesine karar verilmiştir. Bu

---

[113] İstanbul Antlaşması 02.07.1881, tam metnin orijinali için Bkz., ΠΑΖ΄/11/03/1882 <<ΠΕΡΙΚΥΡΩΣΕΩΣΤΗΣΜΕΤΑΞΥΕΛΛΑΔΟΣΚΑΙΤΟΥΡΚΙΑΣΣΥΜΒΑΣΕΩΣκ.λ.π>>

[114] ΦΕΚ 59- 01.07.1882

[115]ΑΛΗ` sayılı ve 01.07.1882 tarihli yasanın 2. 4. ve 5. maddelerinde hükümler açıkça belirtilmiştir.

karar sonrası İskeçe Müftülüğü ‘ne Mehmet Emin Aga ve Gümülcine Müftülüğü ‘ne İbrahim Şerif halk oylaması ile seçilmiştir.

Yunan kaynaklarına göre Yunanistan’ın bağımsızlığını ilan ettiği 1920 den itibaren 1927 yılına kadar İskeçe müftülüğünde Müderris Hacı Yakup görev yapmaktaydı . Aynı yıl Süleyman Sırrı Efendi de 1927 yılına kadar görev yapmıştır.[116]

Sonrasında 1930 yılına kadar Mehmet Şevki Babalaki görev yapmıştır.1930-1935 yıllarında Hüseyin Hüsnü, sonrasında Ali Fehmi müftülük yapmıştır.İkinci Dünya savaşı sırasında, İskeçe’yi Bulgarların işgal etmesi ile, Bulgar Müslümanlarından Arif Beyski adında biri tayin edilmiştir. 1944 yılında işgalin sona ermesi ile Hafız İlyas, 1945 yılında Hafız Ali Fehmi bir kez daha müftü olmuş 1946’ya kadar görev yapmıştır. 1945-1949 yıllarında Sabri Efendi ve 1949-1990 yılları arasında Mustafa Hilmi’nin İskeçe müftüsü olarak görev yaptıkları belirtilmektedir.[117]

1991 yılında Mustafa Hilmi’nin vefatından sonra Mehmet Emin Şinikoğlu Yunan Devleti tarafından müftülük makamına tayin edilmiştir. Onun zorunlu ve ani emekliliği sonrasında da 2018 yılında müftü naipliğine Bilal Kara Halil atanmıştır.

2. ATANMIŞ MÜFTÜLER

1990 yılına kadar atanan müftüler, azınlığın ileri gelenleri tarafından devletin ilgili makamlarına önerilerek göreve gelmiştir. Ancak 1991 yılından sonra Mehmet Emin Şinikoğlu’ nun atanmasından sonra azınlık sürece dahil edilmemiş, alınan her karar gıyabında, bilgi ve iradesi dışında geçekleşmiştir.

Günümüz yasalarında, Müslüman Türk azınlığın aile hukukunu ilgilendiren miras, evlenme ve boşanma gibi konularda kararlar, müftüler tarafından şeriat esasları temelinde alınmaktadır. Daha sonra bu kararlar Yunan mahkemeleri tarafından onaylanmaktadır. Ancak Yunan mahkemeleri, şeriat temelinde alınmış olan kararları

[116]**Muslim Monuments in Western Thrace, Greece, ΜουσλουμανικάμνημείατηςΔ,Θράκης, Ελλάδα, 2010 third edition**

[117] Σολταριδης, Συμεών Α., **Η Ιστορία Των Μουφτειών Της Δυτικής Θράκης**, Αθήνα, 1997.(Soltaridis, Simeon, Batı Trakya Müftülükler Tarihi, Atina, 1997), s. 115-116-117

esas yönünden inceleyememekte ve yaptıkları inceleme yalnızca usul yönünden olmaktadır.

Bu düzenlemenin "vatandaşlar arasında eşitliği arttırmak" için gündeme aldıklarını belirten Çipras, verdiği bilgiye göre, yapılması beklenen düzenlemeler şu şekildedir: Aile hukukunu ilgilendiren bir konuda taraflar, konunun görüşüleceği mahkemeyi seçme hakkına sahip olacaklardır. Ancak her iki tarafın da anlaştığı durumlarda, dava şeriat mahkemesinde görüşülebilecektir. Müftülüklerin usul ve kuralları, cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile belirlenerek, Miras konusunda medeni hukuk uygulanacaktır. Yunanistan Başbakanı Aleksis Çipras, Yunan devleti tarafından tayin edilen müftülerin Müslüman azınlığın ezici bir çoğunluğu tarafından kabul görmediğini kabul eden ilk Yunan Başbakanı olmuştur.[118]

2.1 MEHMET EMİN ŞİNİKOĞLU

Mehmet Emin Şinikoğlu, İskeçe'nin Şahin nahiyesinde 1941 yılında dünyaya gelmiştir. İlk Kur'an eğitimini babasından alarak hafız olmuştur. İlköğretimini köyünde tamamladıktan sonra Kur'an eğitimine devam etmek için İstanbul ve Ankara'ya gitmiştir. 1962 yılında Suudi Arabistan'a yerleşmiş 1970 yılında burada Medine Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun olmuştur. 1973 yılında Yunanistan'a dönmüş, 1991 yılında da Yunan Devleti tarafından İskeçe müftülüğüne atanmıştır. [119]

5 Ağustos 2011 tarihinde Resmî Gazetede yayınlanan habere göre, Yunanistan Eğitim, Ömür Boyu Öğrenim ve Din İşleri Bakanı Anna Diamandopulu ile Cumhurbaşkanı Karolos Papulyas, İskeçe atanmış müftüsü Mehmet Emin Şinikoğlu, Gümülcine atanmış müftüsü Cemali Meço ve Dimetoka Müftü Naibi Mehmet Emin

[118] BBC News Türkçe, "Yunanistan Batı Trakya'da İslam hukukunu opsiyonel yapan yasayı onayladı" (çevrimiçi)https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42377647, 21 Nisan 2019

Damatoğlu'nun görev sürelerini 2021 yılına kadar uzatıldığı duyurulmuştu.[120]Ancak2018 yılında ani bir şekilde görevlerine son verilmiştir.[121]

2.2 MÜFTÜ NAİBİ BİLAL KARA HALİL

Bilal Kara Halil, 1980 yılında, İskeçe'ye bağlı Paşevik köyünde dünyaya gelmiştir. İlköğretim mezunu olup, 2003 ile 2012 yılları arasında on yıl Susurköy(Sostis) köyünde imamlık yapmıştır. 17 Ağustos 2018 itibariyle müftü naibi olarak atanmıştır.[122]

ATANMIŞ MÜFTÜLÜK TARAFINDAN YÜRÜTÜLEN DİNİ FAALİYETLER

3.1 FETVA YETKİSİ

Atina Antlaşması (14.11.1913) ile müftüye yargı yetkisi tanınmıştır. Bu yetki azınlığın dini, ahlaki ve sosyal yaşantısının muhafazası için çok önemlidir. Şöyle ki Müslümanların dini vecibeleri, ahlaki ve sosyal yaşantısı Hristiyanlarınkinden çok daha farklıdır. Bir mesele oluştuğu durumlarda, fetva meclisi olarak müftülük en doğru kararı verecektir.

Yunanistan, 1913 Atina antlaşmasına aykırı davranarak Başmüfülük kurumu açmamıştır. 1920/1991 sayılı kanun ile müftülük kurumunun hâkim statüsünü de elinden almıştır. Ancak, dini nikah, velayet, vesayet, nafaka ve miras konuların yetkisine, ΦΕΚ2/A/15-1-2018 yasası ile dokunulmamıştır. Aynı yasa ile, 2018 yılına kadar gerekli fetvalar veriliş bu karar mahkeme tarafından tanınmıştır. 2018 sonrasında ise bu tür davalarda, taraflardan birinin devlet mahkemesine başvurması ile dini fetvaya başvurmaya dahi gerek duyulmadan dava, müftülükte değil devlet mahkemesinde görüşülmeye hak kazanacaktır.[123]

---

[120]ABTTF Haber Bülteni I Sayı 70, 1 EYLÜL 2011, s.10

[121] (Çevrimiçi) Konuya ilişkin gazete haberi için bkz. http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/4742, 28 Nisan 2019.

[122] (Çevrimiçi)https://www.protothema.gr/greece/article/813665/upourgeio-paideias-o-halil-tzihat-mouftis-komotinis-kai-o-bilal-kara-halil-mouftis-xanthis/, 21 Nisan 2019.

[123]ΦΕΚ 2/A/15-1-2018

3.2 EVLENME, BOŞANMA, VELAYET, VESAYET KONULARI

Müftü şeriata ve Yunanistan kanunlarına uygun bir şekilde nikah akdini gerçekleştirme yetkisine sahiptir. Nikah akdi gerçekleştikten sonra müftünün verdiği belge ile evlilik belediyeye bildirilmektedir. [124]Müftü, boşanma ve nafaka verme kararı konusunda da etkin bir role sahiptir. İslam hukukuna dayanarak boşanmak için başvuran kişilerin boşanma davasını görür, gerektiği takdirde nafaka belirler.

Müftü, reşit olmayan kişiler için kayyım veya veli, tayin ederek aynı şekilde azledebilmektedir.Müftü dinî hükümlerde ortaya çıkabilecek herhangi bir durum için takdir yetkisine sahiptir.[125]

3.3 DİN GÖREVLİLERİN TAYİNİ VE AZLİ

Müftü kendi bölgesinin dini lideri olarak, o bölgede görev yapacak din görevlilerin tayinini ve azlini gerçekleştirebilecek yetkiye sahiptir. [126] Herhangi bir bölgeye imam atanacağı zaman müftülük kurumu, ilgilenen kimselerin belirlenen zaman zarfında gerekli evraklarla başvurusunu yapabileceğini duyurur. Başvuran adaylar heyet tarafından sınava tâbi tutulur ve bunun sonucunda başarılı olan kişi müftü tarafından daimî veya geçici bir süre için din görevlisi olarak atanır. Herhangi bir başvuru olmaması halinde ise müftü, kendi görüşüne göre hareket eder ve uygun gördüğü bir Müslümanı göreve atar.[127]

2345/1920 sayı ve tarihli yasanın 10. maddesinde, din görevlilerinin atanması veya görevden alınmasıyla ilgili herhangi bir ifade bulunmadığından bu maddede müftülere konuyla ilgili tanınan yetki, din ve eğitim adamlarını denetleme yetkisidir. Din görevlileri ve müftülük çalışanlarının göreve gelmesi ve görevden alınması, 12.

---

[124]ΦΕΚ Α 90- 11.06.2019

[125]Recep Paçaman, Yunan İdaresinde Gümülcine Müftülüğü Ve Hafız Hüseyin Mustafa Efendi, T.C Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi Ve Sanatları Anabilim Dalı İslam Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011, s.40

[126]1920/1991 sayılı Kanun, Madde 5, 1. ve 2. Paragrafı.

[127] Σολταριδης, Συμεών Α., **Η Ιστορία Των Μουφτειών Της Δυτικής Θράκης**, Αθήνα, 1997. Soltaridis, Simeon, Batı Trakya Müftülükler Tarihi, Atina, 1997, s. 176

maddenin 4. paragrafında müftülüğe bağlanmıştır. Böylece din görevlileri daha o tarihlerden itibaren, haklı olarak müftülük tarafından vazife almışlardır. Çünkü her hâlükârda kimlerin bu görevi üstlenebileceği, kimlerin gereken özelliklere sahip olduğunu en iyi bilebilecek olan kimse Müslümanların dinî lideri olan müftüdür.[128]

3536/2007 sayılı kanunun 36. maddesinde BTTA'nın dini ve ruhi gelişimini geliştirmek amaçlı, İskeçe (Ksanti), Gümülcine (Komotini) ve Dedeağaç(Aleksanrdoupoli) Müftülüklerine toplamda 240 kişilik din adamını göreve alacak kontenjan bildirilmektedir. Maddede bildirilen kontenjanlar İskeçe ve Gümülcine Müftülüğü için 100'er, Dedeağaç Müftülüğü için 40 kişiden ibarettir. Toplam sayı 240 olduğundan bu yasa halk arasında "240 imam yasası" olarak bilinmektedir. Bu yasa çıktıktan 6 yıl sonra, 24 Ocak 2013'te yürürlüğe girmiştir.[129]

3536/2007 sayılı yasanın 37. maddesine göre imamlar sözleşmeli olarak, 1 Eylül ile 31 Mayıs arasında 9 aylık bir süre için göreve getirilmektedir. Sözleşme Müftülük Kurumu tarafından imzalanmakta ve maaşları ise Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı tarafından verilmektedir.İmam adaylarında aranacak şartlar ise İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenmektedir.[130]

Aynı sayılı yasanın 38. maddesinde ise imam adaylarının mülakatını yapacak olan kurulun. Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı tarafından atanacağı ifade edilmektedir. Söz konusu kurulun İslam Bilimlerinde uzmanlığı olan ancak Hristiyan kişiler tarafından oluştuğunu açık bir şekilde olmasa da yazmaktadır.[131]Yasanın maddeleri göz önünde tutulduğunda Yunan Devleti'nin özerk yapıya sahip olması gereken Müslüman Türk azınlığın din işlerini, atadığı din görevlileri aracılığı ile kontrol etme gayreti içerisinde bulunduğu anlaşılmaktadır.

---

[128]Hüseyin Bostancı, "Yunanistan'da Müftülerin Seçiminde Yapılan Haksızlıklar", **Balkanlarda Türk Kültürü: Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu – Dedeağaç – Gümülcine – İskeçe,** İstanbul, 2017, s. 61

[129] ΦΕΚ: A 42 20070223

[130]ΦΕΚ 42/A'/23.2.2007

[131]ΦΕΚ 42/A'/23.2.2007

720/1970 sayılı kanun ile 2005 yılına kadar, Yunanistan'da din görevlileri askerlikten muaf olma hakkına sahipti. Ancak müftülük sorununun baş göstermesi ile sadece Yunanistan'ın atadığı müftülükte görev yapan din görevlileri bu haktan yararlanmıştır. [132] 2005 yılında çıkartılan 3421/2005 sayılı yasa ile bu hak iptal edilmiştir.[133]

3.4 VAKIFLAR İDARESİ

2345/1920 sayılı kanun 10. maddesini 1. Paragrafında açık bir şekilde Müftülüğün vakıfları idare edebileceğin belirtilmesine rağmen, zaman içerisinde Yunanistan Devletinin 1091/1980 ve 1920/1991 yıllarında çıkarıp onaylattığı kanunlara dayanarak Müftülüğün vakıf idaresine müdahil olma hakkına sahip olmadığını savunmaktadır. Cami ve okul gibi birçok önemli kuruluşların vakıfa ait olması bu durumun hassasiyetini ortaya koymaktadır.

4. YUNANİSTAN DEVLETİ TARAFINDAN ATANMIŞ MÜFTÜLÜĞÜN DİN VE EĞİTİM ALANINDAKİFAALİYETLERİ

1900'lü yıllarda medreselerde okuyup icazet (dönemin yüksek tahsil diploması) alan kişiler müftü olabilmekte, alim olarak anılabilmekte idi. Nitekim tarihe baktığımızda İskeçe ve Gümülcine medreselerinde Salih Oğlu Hacı Mustafa Efendi ve Osman Oğlu Sabri Efendi gibi çok kaliteli alimlerin yetiştiğini görmekteyiz. Günümüzde baktığımız zaman, bir zamanlar kaliteli eğitimi ile bilinen medreseler, zaman içerisinde eğitim kalitesi düşürülmüş, yıpratılıp içi boşaltılarak, düz lise halini almıştır.[134] Ders programları incelendiğinde, din eğitimi ağırlıklı olması gereken medreselerin genel derslere daha çok ağırlık verdiği görülmektedir.

[132]720/1970 sayı ve tarihli kanun hükmünde kararnamenin 13. Maddesi.

[133]ΦΕΚ Α΄ 302, 13.12.2005

[134]ΦΕΚ. 136 N. 2621/1998

Devletin resmi müftülük kurumu olarak, devletten maddi yardım alma hakkına sahip olmasına rağmen, azınlık eğitiminin iyileştirilmesi, vakıfların korunması, camilerin bakımı ve tamiri konusunda neredeyse hiçbir uygulama gerçekleştirmemiştir.

4.1 KUR'AN KURSLARI

İskeçe merkezde bulunan Selvili camii, atanmışMüftülük kurumuna bağlı tek camiidir. Müftü Naibi Bilal Karahalil ile yapılan görüşmede, aktardığına göre, kendisinden önceki dönemde bu camii de dahil, İskeçe atanmış müftülüğünün Kur'an Kursu dahil, eğitim alanında herhangi bir faaliyeti bulunmamaktaydı.2016 yılında 9 öğrenci ile başlayan Kur'an Kursu öğrenci sayısı 24 öğrenciye ulaşmıştır.[135]

Kur'an kursunda materyal olarak kullanılan Müftülük tarafından basılan Elif Ba kitabı incelendiğinde, [136] Arapça harflerin tanıtımı, sırasıyla heceleme ve ayet örneklerinden oluşmaktadır. Ayrıca dualar ve namaz hocası da aynı kitapta yer almaktadır.

Yaşça küçük olan öğrencilere Arapça harf bilgisi, daha büyük olanlara da Kur'an-ı Kerim, abdest ve namaz bilgisi öğretilmektedir.

4.2 DİNİ FAALİYETLER

Mehmet Emin Şinikoğlu 'nun devlet tarafından müftü olarak tayin edildiği 1991 yılından 2019 yılına kadar geçen zaman aralığına bakıldığında neredeyse hiçbir dini faaliyetin gerçekleşmediği görülmektedir. 2019 yılında Selvili Camiinde, 11 öğrenci ile ilk kez gerçekleşen hatim merasiminde, öğrenciler Kur'an ve şiirler okumuş, merasimeGümülcine ve Dedeağaç naipleri de katılmıştır.[137]

[135] Yunan Devleti tarafından atanan İskeçe Müftü Naibi Bilal Karahalil ile yapılan görüşme.
[136] Bkz. Ek.22
[137] Yunan Devleti tarafından atanan İskeçe Müftü Naibi Bilal Karahalil ile yapılan görüşme.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1. DEVLET VE AZINLIK OKULLARINDAKİ DİN EĞİTİMİ

BTTA'nın eğitim hakları ve eğitim şartları, önce Lozan Antlaşması (1923) ardından 1952 yılında da Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan Kültür Antlaşması[138] ile belirlenmiştir.

1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması'nın,[139] BTTA mensupları giderlerini kendileri karşılamak şartı ile, her türlü okul ve buna benzer öğretim ve eğitim kurumları kurmak, yönetmek ve denetlemek ve buralarda kendi dillerini serbest bir şekilde kullanmak ve dinsel ayinlerini yapma hakkına sahip oldukları 40. ve 41. maddelerinde belirtilmiştir.Ayrıca Azınlık nüfusunun belli orana ulaştığı şehir ve kasabalarda, devlet yetkili kurumlar aracılığıyla, belli bütçelerden eğitim, din ve hayır işleri için ödenek ayırarak kurumun başındaki kişiye ihtiyaçların giderilmesi için teslim edecektir. Ek olarak azınlık çocukları ilkokullarda kendi dilleri ile eğitim yapmalarıiçin mümkün olan kolaylık gösterilecektir.[140] Kısaca, BTTA mensuplarının kendi okullarını kurmak ve yönetmek, ana dilde eğitim almak gibi hakları bulunmaktadır. Ancak günümüzde halen bu şartların yerine getirilmediği görülmektedir. Lozan Antlaşması sonrasında eğitim kalitesinin arttırmak amacıyla Türkiye ile Yunanistan arasında 23 Nisan 1952 tarihinde imzalanan Kültür Anlaşması ile azınlık eğitim hakları güncellenmiş[141] bu anlaşmaya göre, iki ülke arasında karşılıklı olarak öğretmen gönderilmesine karar verilmiştir. Türkiye'den Batı Trakya'ya ilk ve orta öğrenimde görev yapacak Türk asıllı öğretmen kontenjanı 36 olarak belirlenmiştir. Ancak Yunanistan zamanla bu sayıyı azaltmıştır.

---

[138] ΦEK A' 103, 23.04.1952

[139] (Çevrimiçi)http://www.geetha.mil.gr/media/Thesmika_Keimena/GEETHA/diethnh/3%20SYNTHIKI%20EIRHNHS%20LWZANIS.pdf, 10 Temmuz 2019.

[140] Yunanistan Milli Savunma Genelkurmay Başkanlığı Resmî sitesi, (Çevrimiçi) http://www.geetha.mil.gr/media/Thesmika_Keimena/GEETHA/diethnh/3%20SYNTHIKI%20EIRHNHS%20LWZANIS.pdf, 07 Aralık 2019.

[141] ΦEK A' 103, 23.04.1952

1952 yılında Türkçe eğitim yapan ilk lise olarak Celal Bayar, 1960'larda ise İskeçe Muzaffer Salihoğlu Azınlık Lisesi açılmıştır.[142]

1950-1965 yılları arasında Batı Trakya Türkleri eğitim alanında "altın çağını" yaşamıştır.[143] Kıbrıs olayları ile birlikte Türk-Yunan ilişkileri bozulunca bu durum azınlığa da yansımıştır. 1967 yılında Cunta yönetiminin göreve gelmesiyle azınlığı yine birçok zorluk ve haksızlık ile karşı karşıya kalmıştır. Okulları yöneten kurulları Cunta yönetimi atamaya başlamış, Türklerin kurmuş oldukları çeşitli dernek ve birliklerin tabelalarındaki Türkçe yazılar kaldırılmış ve Türkçe okul tabelaları Yunan yetkilileri tarafından indirilmiştir.[144]

Siyasi ve sosyal sorunların çok yoğun bir şekilde yaşandığı 1960'lı yılların sonrasında eğitim ve din özgürlüğünün sınırlandırılması halkı tedirgin etmiştir. 1967 yılına kadar medreseler BTTA cemaat liderlerinin idaresinde iken, Albaylar Cuntasıile beraber Yunan Devleti'nin kontrolü altına girmişlerdir. İskeçe seçilmiş Müftülük kurumunun medreselerle beraber aynı amaca hizmet ettiği yıllar artık geride kalmış ilkokullara ve camilere gönderilecek iyi derecede din eğitimi almış öğretmen sayısı azalmıştır. 1975 yılında seçilmiş müftülük kurumu, din, etnik kimlik, örf ve adetlerin korunması adına Kur'an Kurslarındaki eğitim öğretime başlamıştır. Derslerin Türkçe olarak işlenmesi ayrıca Türk dilinin de geliştirilmesini amaçlamaktadır. Aşağıda verilecek olan ders programları, üniteler, ders saatleri ve ders içeriklerinden, müftülüğün Kur'an kurslarını açma kararının ne kadar yerli olduğu anlaşılacaktır. Şöyle ki, Yunanca ders ağırlıklı bir bölümden mezun olan öğretmenlerin, kısıtlı ders saatlerinde, yetersiz materyal ve yetersiz müfredat ile çocukların alması gerektiği din eğitimini almaları çok zordur. Aslında müftülük tarafından denetlenen vakıflar müdürlüğü ile okulun her ihtiyacı karşılanabilir, Başmüfülük ile koordine bir şekilde eğitim veren bir ilahiyat fakültesi ile kaliteli din dersi öğretmenleri okullarda görev alır ve yine müftülük

---

[142] Aydın Ömeroğlu, **Belgeler ve Olaylar Işığında, Bilinmeyen Yönleriyle Batı Trakya Türkleri ve Gerçek -1-,** İstanbul, 1991

[143] Cahide Haseki, Batı Trakya'da Ortaöğretimde Din Dersi Eğitimi, Yüksek Lisans Tezi, 2008

[144] Yunanistan'daki Türk Varlığı (Çevrimiçi) http://www.mfa.gov.tr/bati-trakya-turk-azinligi.tr.mfa (08.06.2019)

tarafından denetlenen okul encümen heyetleri ile eksiksiz bir sistem oturtularak belki de eğitim alanındaki sorunlar bu kadar vahim bir hal almayacaktı.

Batı Trakya'da Azınlık ortaokul ve lisesi olarak, İskeçe Muzaffer Salihoğlu Azınlık ortaokul ve lisesi, Gümülcine Celal Bayar ortaokul ve lisesi bulunmaktadır. Ayrıca İskeçe ve Gümülcine'de birer tane medrese bulunmaktadır.

1. AZINLIK İLKOKULLARI

Azınlık ilkokulları, BTTA çocuklarının temel öğrenim gördükleri en önemli kurumlardır. Lozan Antlaşması ile Türk dilinde kaliteli bir eğitim her ne kadar hak olarak edinilmişse de, bu okullardaki eğitim kalitesi uzun yıllar tartışma konusu olmuştur.

1920 yılında çoğu din dersi ağırlıklı 86 ilkokul bulunmaktaydı. Din eğitimi ağırlıklı ders yapıldığından bu okullara medrese denmekteydi. Bu medreselerde eğitim 6-7 yaşında başlayıp genelde 20 yıla kadar sürmekteydi. Tek sınıfta yer rahlelerinde oturtulan okullarda, dersler sabahtan öğlen ezanına kadar devam eder, öğlen ezanı ile ara verilir, ikindi ezanı ile tekrar başlayıp akşam ezanında son bulmaktaydı.[145]

Eğitim materyallerinin devlet tarafından tahsis edilmesi söz konusu dahi değildi. Bundan dolayı hocalar kendi derledikleri, çoğu zaman el yazısı ile hazırlanmış kitapları, kendi imkanları ile çoğaltıp öğrencilere vermekteydi. Bu kitaplar çocukların yaş aralığına göre önce, ilkokul birinci, ikinci ve üçüncü sınıf yaş aralığında olanlara, soru cevap şeklinde en temel dini bilgiler, ezan, abdest ve namaz duaları öğretilmekteydi. İlkokul dördüncü, beşinci ve altıncı sınıftan daha büyük olan çocuklara abdestin farzları, guslün farzları, imanın ve İslam'ın şartlarının yanı sıra 32 Farz, 54 farz, kabir ve ahiret hayatı, siyer, Hulefa-i Raşidin, Eshab-ı Kiram'ın hayatı, mevlidi şerif, ahlak ve siyer gibi dersler okutulmaktaydı.[146]

---

[145]Χατζίκος Γεωργιος, Η Επίδραση Του Ισλάμ Στον Κοινωνικό Ιστό Και Το Εκπαιδευτικό Σύστημα τηςΜειονότητας Της Δυτικής Θράκης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης , Θεολογική Σχολή , Τμήμα Ποιμαντικήκαι Κοινωνικης Θεολογίας, t.y. s.86

[146] Ek.5 ve Ek.6'da kitaptan bölümler verilmiştir.

1930 yılında Batı Trakya'da Lozan Antlaşmasına uygun olarak eğitim öğretime devam eden azınlık okulları bulunmaktaydı. Bu okullardaki eğitim yine din eğitimi ağırlıklı olup sadece Osmanlı Türkçesi ile yapılmaktaydı.[147] Yunanca, okullara 25.9.1936 tarihinde çıkan bir yasa ile dahil edilmiştir.[148]O dönemde Yunanca dersi seçmeli olduğundan 305 okulun sadece 28'inde Yunanca ders olarak okutulmaktaydı.[149]Bundan dolayı Cunta döneminde teftiş artmıştır okullardaki din derslerinin saatlerinde ciddi kısıtlamalara gidilmiştir. Gayri resmi olarak okutulan kitaplar yasaklanmamıştır. Öğretmenlere Yunancayı tanıyıp bilme zorunluluğu getirilmiş ayrıca Türkiye'den gönderilen kitapların, denetlendikten sonra, sadece uygun görülenler mühürlenerek okutulmasına izin verilmiştir.[150]

1975 öncesine baktığımızda, Bulgar işgali, İkinci Dünya savaşı, cunta ve iç savaş gibi savaşların olduğu, hayat şartlarının çok zor olduğu zamanlardır. Dolayısıyla okullardaki eğitimin günümüzdeki planlı, programlı, kaliteli örgün eğitim ile bağdaşması beklenemez. Böyle bir zaman diliminde azınlık eğitimi de çok kısıtlanmıştır. Yukarıda zikredilen sebeplerden dolayı BTTA İskeçe ve Gümülcine seçilmiş müftülükleri, okullar din eğitimi alanında yetersiz kaldıklarından, bu açığı kapatmak adına 1975 itibariyle belli bölgelerde Kuran kurslarını hizmete açmıştır.

Azınlık çocuklarının eğitimi için vakıflara ait odalar kullanılmakta ki bunların tamamı cami ile aynı avluda, bazı durumlarda ise, bazı azınlık mensupları şahsi mülklerini tahsis etmekteydi. Öğretmenler genellikle, aynı anda caminin hocası olarak da görev yapmaktaydı.[151] Günümüzde halen Azınlık okul binaları vakıflara aittir.

---

[147] Ek.7, Ek.8 ve Ek.9'da kitaptan örnekler eklenmiştir.

[148]ΑλεξάνδραΧριστοφορίδου, Τα Κορανικά Σχολεία Της Ξάνθης, (Οργανωση-Περιεχομενο-Λειτουργια Συμφωνα Με Τις Αποψεις Δασκαλων, Γονεων, Μαθητων), Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων , Φιλοσοφική Σχολή Τμήμα Φ.Π.Ψ. Τομέας Παιδαγωγικής, Ιωάννινα, 2012, s. 30

[149]Αλέξης Αλεξανδρής, Οι Ελληνοτουρκικέςσχέσεις 1923-1987,Εκδόσεις Γνώση, Αθήνα, 1991'e atfen Δήμητρα Καρρά Το Ζήτημα Της Εκπαίδευσης Των Μουσλουμάνων Της Δυτικής Θράκης Την Περίοδο Του Μεσοπολέμου (1923-1940) s.16

[150] Δήμητρα Καρρά, Το Ζήτημα Της Εκπαίδευσης Των Μουσλουμάνων Της Δυτικής Θράκης Την Περίοδο Του Μεσοπόλεμου(1923-1940), Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονιίκης, Φιλοσοφική Σχολή Τμήμα Φιλοσοφίας Και Παιδαγωγικης, Θεσσαλονίκη 2018, s.20

[151] Νικόλαος Λιάζος, Τα Τουρκικά Σχολικά Εγχειρίδια Της Μειονοτικής Εκπαίδευσης Στην Ανάπτυξην Διαπολιτισμικών Σχέσεων Μεταξύ Χριστιανών Και Μουσλουμάνων Στη Δυτική Θράκη, Αριστοτελέιο

Burada görev yapan hocalar bulundukların ilin müftülüğüne bağlı olup medrese, camii ve mescitlerde görev yapan diğer görevlilerin olduğu gibi, ücretleri Cemaat-ı İslamiyeler tarafından karşılanmaktaydı. [152] Bu hocaların büyük bir çoğunluğu medreselerde eğitim almıştır.

Günümüzde ilköğretim altı yıl, orta ve lise öğretimi ise üçer yıldır.

Azınlık ilk okullarında din dersleri ilk okul dördüncü, beşinci ve altıncı sınıflarda resmi olarak 1957-1958 yılında ders programına eklenmiş 2002 yılına kadar bu şekilde devam etmiştir. 2002 sonrasında ilkokul ikinci ve üçüncü sınıfların ders programına da din dersleri eklenmiştir. 2001-2002 yılına kadar okutulan ders kitapları Azınlık Eğitim Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır.[153] Ancak sonradan dahil edilen ikinci ve üçüncü sınıf din dersleri için hazırlanan herhangi bir ders kitabı halen bulunmamaktadır.

2002 de alınan bir karar ile ilkokullar için kitaplar Türkiye'den alınacak ve din dersleri o güne kadar 4. 5. ve 6. sınıfların yanı sıra artık 2. ve 3. sınıflara da okutulacaktır. Ancak uygulamaya 2004 yılında geçildiğinden iki sene boyunca öğrencilereokutulacak olan din dersinin müfredatı öğretmenlerin inisiyatifine bırakılmıştır. Öğretmenler uygun gördüğü materyali Bölge İl Milli Eğitim Müdürlüklerine götürüp onaylattıktan sonra ders yılı boyunca çocuklara okutmaktadırlar.

1930 yılında Batı Trakya'da 305 ilkokulaktif bir şekilde hizmet vermekte iken 1954 –55 öğretim yılı itibariyle okul sayısı 292'ye inmiş, 1970'de ise sayıları 279'a gerilemiş, 1976'da 241'e düşmüştür.[154] İlerleyen yıllarda okul sayısındaki düşüş devam etmiş, 2001'de 223'e gerilemiştir. [155] 2014-2015 öğretim yılı itibariyle İskeçe'de 76

Πανεπιτήμιο Θεσσαλονίκης, Θεολογική Σχολή, Τμήμα Ποιμαντικής Και Κοινωνικής Θεολογίας, Θεσσαλονίκη 2007s.106

[152] Hüseyin Bostancı**, Batı Trakya'da Yaşayan Türk Azınlığın Dini Eğitiminin Hukuki Statüsü**, s.216

[153]Cahide Haseki, Batı Trakya'da Ortaöğretimde Din Dersi Eğitimi, Yüksek Lisans Tezi, 2008, s.133

[154]Cengiz Orhunlu, Yunanistan Türkleri, Türk **Dünyası El Kitabı**, Ankara: 1976, s.1099, 2003.'e atfen, Mehmet Bahçekapılı, **Ege ve Balkan Araştırmaları Dergisi, Journal Of Aegean And Balkan Studies**, C/ Vol II, Sayı/ Issue 3,Yaz / Summer 2016, s.25

[155] Mehmet Bahçekapılı, Ege **ve Balkan Araştırmaları Dergisi, Journal Of Aegean And Balkan Studies**, C/ VolII, Sayı/ Issue 3, Yaz / Summer 2016**,** s. 25: İmpraim Kelağa Achmet, Yunanistan'da (Batı Trakya'da) İki dilli Eğitim Veren Azınlık Okullarında Türkçe ve Yunanca Öğrenim Gören Öğrencilerin Okuduğunu Anlama ve Yazılı Anlatım Becerilerinin Değerlendirilmesi, Basılmamış Doktora

ilkokul bulunmasına rağmen açık olan ilkokul sayısı 49'dur ve 27 ilkokulda kapalı durumdadır.[156]2018-2019 öğretim yılı itibariyle Batı Trakya genelinde açık olan toplam ilk okul sayısı 146 dır.[157]

Batı Trakya'daki okul sayıları Yunanistan'da yaşanan ekonomik kriz ve daha nitelikli eğitim alma ihtiyacından dolayı gerçekleşen göçler nedeniyle düşmeye devam etmektedir. İlkokullar, öğrenci sayılarının yetersizliği gerekçe gösterilerek kapatılmakta, aynı veya birbirine yakın köylerdeki ilkokullar birleştirilerek eğitimlerini sürdürmektedirler. Ancak azınlık okulu kapandıktan sonra öğrencilerin gitmek zorunda olduğu okulların büyük çoğunluğu devlet okullarıdır.

1.1 İLKOKUL İKİNCİ VE ÜÇÜNCÜ SINIF DİN DERSLERİ

İlkokul 2. sınıfta 2 saat, 3. sınıfta3 saat din dersi okutulmaktadır. 2004 sonrasından günümüze kadar Türkiye'den gönderilen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) ders kitapları okutulmaktadır. Fakat Türkiye'de DKAB dersi ilköğretim 4. sınıftan itibaren müfredata dahil olması sebebiyle daha önce olduğu gibi yine 2. ve 3. sınıflar için ders kitapları bulunmamaktadır. Bu nedenle Türkiye'den Batı Trakya'ya gönderilen DKAB ders kitapları arasında ilkokulların 2. ve 3. sınıflarına yönelik ders kitabı yer almamaktadır. Öğretmenler daha önce olduğu gibi bu açığı kendi imkanları ile buldukları materyallerle kapatmaya çalışmaktadır. Ancak yine de okutulacak olan konuların dökümleri bölge müfettişleri tarafından onay almadığı sürece kullanılamamaktadır.

1.2 İLKOKUL DÖRDÜNCÜ SINIF DİN DERSİ KİTABI

Tezi Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Anabilim Dalı, Ankara, 2005, s. 109

[156] Mehmet Bahçekapılı, **Ege ve Balkan Araştırmaları Dergisi,Journal Of Aegean And Balkan Studies**, C II, Sayı 3, Yaz 2016, s.25

[157]Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı resmî sitesi. (Çevrimiçi) https://www.pdeamth.gr (12.07.2019)

Haftada 3 saat olarak okutulan din derslerinde kullanılan ders kitabı toplam 7 üniteden oluşmaktadır.

Ünite 1.	ALLAH VE ALLAH İNANCI
Ünite 2.	PEYGAMBERİMİZ VE DİN
Ünite 3.	İBADETİSLAMIN ŞARTLARINA TOPLU BAKIŞ
Ünite 4.	NAMAZ
Ünite 5.	ORUÇ
Ünite 6.	ZEKÂT
Ünite 7.	HAC

Her ünitenin başında hazırlık çalışmaları adı altında bir tablo içerisinde konuya ön hazırlık amacıyla verilen sorular bulunmaktadır. Örneğin Allah ve Allah İnancı başlığına sahip birinci ünitenin hazırlık çalışma soruları şöyledir.

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Çevrenizdeki varlıkları gözleyin. Bunların nasıl var olduğunu düşünün.
2. Allah'ı ilk defa nasıl düşündüğünüzü hatırlamaya çalışın.
3. Evlerde, araçlarda ve iş yerlerinde "Besmele 'ye" rastladınız mı? Bununla ne demek isteniyor?

Her ünitede, konuyla alakalı ayet, okuma parçasıve şiirlere yer verilmiştir. Ünitenin sonunda, ünitemizde öğrendiklerimiz başlığı altında birkaç madde ile öğrenilenleri tekrar amaçlı birkaç maddelik kısa konu özetlerine yer verilmiştir. Son olarak değerlendirme çalışmaları başlığı altında öğrencinin öğrendiklerini pekiştirmesi ve sınıf ortamında konu ile ilgili konuşma ortamı oluşturma amaçlı birkaç soruya yer verilmiştir.

DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI
1. İnanma ihtiyacını biz neden hissederiz? 2. İnsanlar Allah'a inanmadan yaşayabilir mi?

Bölüm sonlarına eklenen değerlendirme çalışmaları yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi hitap ettiği yaş grubuna ağır gelmektedir. İlk okul 4. Sınıf öğrencisinin "inanma ihtiyacını biz neden hissederiz" sorusnunu yöneltmenin ne kadar verilmi olacağı düşündürücüdür.

1.3 İLKOKUL BEŞİNCİ SINIF DİN DERSİ KİTABI

Haftada 3 saat okutulan beşinci sınıf din dersi kitabı toplam 8 Üniteden oluşmaktadır.

Ünite 1.	ALLAH'A İNANMAK
Ünite 2.	MELEKLERE İNANMAK
Ünite 3.	KİTAPLARA İNANMAK
Ünite 4.	PEYGAMBERLERE İNANMAK
Ünite 5.	AHİRET GÜNÜNE İNANMAK
Ünite 6.	KADERE İNANMAK
Ünite 7.	AHLAKİ GÖREVLERİMİZ
Ünite 8.	TEMİZLİK VE DOĞRULUK

Her ünitenin başında aynen dördüncü sınıf kitabında olduğu gibi hazırlık çalışmaları başlığı altında sorulara yer verilmiştir. Konular küçük alt başlıklara ayrılarak karışıklığa mahal vermeden anlatılmıştır. Şiirler, ilahiler ve namaz duaları da konular arasına eklenmiştir. Her ünitenin sonunda değerlendirme Çalışmaları başlığı altında sorular bulunmaktadır.

1.4 İLKOKUL ALTINCI SINIF DİN DERSİ KİTABI

İlkokul beşinci sınıfta din dersi haftada 3 saat okutulmaktadır. Kitapta toplam 9 ünite bulunmaktadır. Ünite başlıkları aşağıdaki gibidir.

Ünite 1.	DİN KAVRAMI
Ünite 2.	İSLAMDA İMAN VE İBADET ESASLARI VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ
Ünite 3.	İSLAMDA TEMİZLİK VE DOĞRULUK
Ünite 4.	NAMAZ
Ünite 5.	ORUÇ
Ünite 6.	ZEKÂT
Ünite 7.	HAC
Ünite 8.	KİŞİYE VE TOPLUMA KARŞI DAVRANIŞLAR
Ünite 9.	SAVURGANLIK

Her ünitenin başında anlatılacak olan konu ile ilgili sorulardan oluşan hazırlık çalışmaları tablosu bulunmaktadır. Konuya ön hazırlık olması için hazırlanan sorular aynı zamanda öğrencilerin muhakeme etmesini de amaçlamaktadır. Ünite boyunca konuyu destekleyecek hikâye benzeri unsurlara yer verilmemiştir. Ünitenin sonunda konu ile alakalı sorular bulunmaktadır.

1.5 KİTAPLARIN GENEL DEĞERLENDİRMESİ

Kitapları genel olarak değerlendirmek gerekirse, dördüncü sınıf kitabındaki harflerin puntosunun diğer iki kitap ile kıyaslandığında daha küçük olduğunu açıkça görebilmekteyiz. Dördüncü sınıf öğrencilerin yaşça daha küçük olduğunu göz önüne

aldığımızda bu durumun bir dezavantaj olduğunu söylemek mümkündür. Kitapların kâğıt kalitesi ve yazı stili yeterli düzeydedir. Dördüncü ve beşinci sınıf kitaplarında resimlere yer verilmişse de birçok resim baskı kalitesinin düşük olmasından dolayı net değildir.

Altıncı sınıf kitabındaki resim sayısı çok daha az olmakla beraber var olan resimlerin çoğu anlamsız, konu ile alakası olmamaktadır. Örneğin, "namaz" konusunun işlendiği dördüncü ünitede namaz surelerinin yanında çok net görünmeyen bir seccade resmine yer verilmiştir, bu seccadeye benzer bir tane de "kişiye ve topluma karşı davranışlar" konusunun işlendiği sekizinci ünitede de bulunmaktadır. "Orucun" anlatıldığı beşinci ünitede bir sürahi, "İslam'da temizlik ve doğruluk" konusunun anlatıldığı ünitenin tamamında da sadece bir pencere resmi bulunmaktadır. Başlıklarda olduğu gibi sayfa aralarında da siyah haricinde renklere yer verilmemiştir, ünite geçişleri net değildir. Hiçbir şekilde göze hitap etmeyen baskı düzenine sahip olan bu kitap ilkokul yaşındaki çocuğun dikkatini çekmesi beklenemez.

Bilgiye dayalı ve ezber ağırlıklı olan bu üç kitapta öğrencilerin dikkatini çekecek bulmaca, test örnekleri ve etkinlik benzeri hiçbir şeye yer verilememiştir. Konu anlatımında kullanılan üslup ve ifadeler daha büyük yaş aralığı içindir.Her kitabın sonunda sözlüğe yer verilmişse de yetersizdir.

Kitapların acil bir şekilde revize edilmesi gerekmektedir.Müfredatın tekrar elden geçirilerek, israf, obezite, küresel ısınma, teknoloji bağımlılığı gibi güncel sorunların da dahil edilmesi gerekmektedir. Ayrıca sadece bilişsel değil duyuşsal alana da ağırlık verilmelidir. İlkokul çağındaki çocuklara uygun görsel unsurlara yer verilmeli, dikkatlerini çekecek resim, grafik, karikatür gibi detaylar eklenmelidir. Harflerin puntoları daha büyük yazı stilinin daha okunaklı olması gerekmektedir.

2. MUZAFFER SALİHOĞLU AZINLIK ORTAOKUL VE LİSESİ

Muzaffer SalihoğluAzınlık ortaokul ve lisesi (1964), İskeçe ilinde bulunan tek Azınlık ortaokul ve lisesi olması hasebiyle bölgedeki öğrenci ihtiyacına karşılık

verememektedir. Binanın yetersizliği, yeni binaya geçme izninin devlet tarafından verilmemesi gibi sorunlar neticesinde öğrenciler Yunan ortaokul ve liselerine gitmek durumunda kalmaktadır.

Eğitim Yunanca ve Türkçe olmak üzere 2 dilde gerçekleşmektedir. Yunanca okutulan dersler Yunan eğitimciler, Türkçe ve İngilizce dersler Yunanistan uyruklu BTTA'na mensup öğretmenler tarafından okutulmaktadır.[158] Altı yıl boyunca Türkçe olarak okutulan matematik, fizik, kimya ve biyoloji gibi derslerin lise son sınıfta İl Milli Eğitim Müfettişliği tarafından belirlenen bir kurulun Yunanca olarak hazırladığı yıl sonu sınavları öğrencilerin karşılaştığı zorluklardan bir diğeridir.

Din dersleri orta bir, orta iki, orta üç ve lise birde birer saat, lise ikide beş saat, lise üçte ise haftada bir saat olarak okutulmaktadır. Ders kitapları Türkiye'den gönderilmektedir. Talim Terbiye Kurumununhazırladığı bu kitaplar ilk önce Yunanistan Dış İşleri Bakanlığı tarafından incelenerek Türk milliyetçiliği ve milli kimlik mesajları içeren kısımlar çıkarıldıktan sonra onaylanarak okullara dağıtılmaktadır. Bu durum ilkokullara dağıtılan kitaplar için de geçerlidir.

2.1 ORTA 1 DİN DERSİ KİTABI

Orta 1din dersikitabı ünitebaşlıkları aşağıdaki gibidir.

Ünite 1.	NAMAZ BİR İBADETTİR
Ünite 2.	PAYLAŞALIM, YARDIMLAŞALIM: ZEKâT VE SADAKA
Ünite 3.	----------
Ünite 4.	KÖTÜ DAVRANIŞLARDAN SAKINALIM
Ünite 5.	DOSTLUK VE KARDEŞLİK
Ünite 6.	KUTSAL KİTAPLARI TANIYALIM
Ünite.7	SON PEYGAMBER HZ. MUHAMMED

[158]Ολγα Καροπουλου. Η Μειονοτική Εκπαίδευση Στην Ελλάδα. Πενεπιστήμιο Ιωαννίνων Φιλοσοφική Σχολή Τμήμα Φ.Π.Ψ. Ιωάννινα 2008. s.86

Üçüncü ünitenin tamamı ile dördüncü ünitenin neredeyse yarısı vatan sevgisi ve milliyetçilik konuları içerdiğinden, Yunanistan Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı tarafından yapılan kontroller sonucu kitaptan çıkartılmıştır. Ünitelerin başında hazırlık çalışmaları başlığı altında sorular, devamında konu ile alakalı resim, şiir ve tablolara yer verilmiştir. Örneğin, namazın anlatıldığı ilk ünitede namaz vakitleri ve rekatları detaylı bir şekilde anlatan tablolar, abdestin nasıl alındığını, namazın nasıl kılındığını gösteren resimler eklenmiştir.

Altıncı ünitede kutsal kitaplar anlatılmaktadır. Tevrat, Zebur, İncil ve Kur'an'ın Allah tarafından gönderildiğinden ve bu yönden hiçbir farklılıkları olmadığından bahsedilmektedir. Bunun yanı sıra "Kutsal Kitaplara İman, İmanın Şartlarındandır" başlığı altında bu yazılanlar dikkat çekmektedir. "*Müslüman, Kutsal Kitapların hepsine inanmalıdır. Aralarında herhangi bir ayrım yapmamalarıdır. Çünkü gerek kutsal kitaplar gerekse bu kitapların gönderdiği peygamberler, bizlere temelde Allah'ın ortak mesajlarını bildirmektedir*. Ancak ünite boyunca Tevrat, Zebur ve İncil'in sonradan tahrif edildiğinden ve Kur'an'ın son ve geçerliliği olan tek ilahi kitap olduğundan bahsedilmemektedir. Din arayışının en yoğun olduğu ergenlik dönemindeki çocuklara yönelik dikkat çeken bu konu anlatım yöntemi ile Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'in kıyamete kadar geçerliliği sürecek olan son ilahi Kitap ve Peygamber olarak belirtilmemesi, öğrencilerin Hristiyanlarla iç içe yaşadığı bir ortamda kafa karıştırıcı olabilmektedir.

2.2 ORTA 2DİN DERSİ KİTABI

Orta 2ders kitabındaki ünite başlıkları aşağıdaki gibidir:

Ünite 1.	KUR’ANI KERİM’İ TANIYALIMDİN GÜZEL AHLAKTIR
Ünite 2.	HAC VE KURBAN
Ünite 3.	MELEKLER VE GÖRÜNMEYEN DİĞER VARLIKLAR
Ünite 4.	AHİRET İNANCI
Ünite 5.	AİLEMİZ
Ünite 6.	DİNLERİ TANIYALIM
Ünite.7	----------

Her ünitede konu ile alakalı resimlere, şiirlere ve en az bir adet okuma metnine yer verilmiştir. Ünitenin sonunda değerlendirme çalışmalar bulunmaktadır.

2.3 ORTA 3 DİN DERSİ KİTABI

Ünite 1.	HZ. MUHAMMEDİN ÖRNEK AHLAKI
Ünite 2.	KÜLTÜRÜMÜZ VE DİN
Ünite 3.	DİN, AKIL VE BİLİM
Ünite 4.	KAZA KADER İNANCI
Ünite 5.	İNANÇ VE DAVRANIŞ İLİŞKİSİ
Ünite 6.	DİNDEKİ ANLAYIŞ FARKLILIKLARI
Ünite.7	DİNLERİN VE İSLAMIN EVRENSEL ÖĞÜTLERİ

Diğer kitaplarda olduğu gibi bu kitapta da her konu anlatımında resimlere şiir veya okuma metinlerine yer verilmiştir. Ancak orta 1, orta 2 ve orta 3 kitaplarında en dikkat çekici detay namaz, hac ve zekât ibadetlerinin yer almasına rağmen oruç konusunun ele alınmamış olmasıdır.

2.4 LİSE 1 DİN DERSİ KİTABI

Lise 1din dersi kitabı ünitebaşlıkları aşağıdaki gibidir.

Ünite 1.	DİN
Ünite 2.	DİNLER VE ÖZELLİKLERİ
Ünite 3.	DİN VE AHLAK
Ünite 4.	----------
Ünite 5.	TEMİZLİK VE DOĞRULUK
Ünite 6.	SAVURGANLIK (İsraf)

Dördüncü ünitenin çıkartılmış olduğunu görmekteyiz. Bazı ünitelerin okuma parçaları eklenmiş, konu bitiminde de konu ile alakalı sorular eklenmiştir. Kitabın tamamında sadece 12 adet siyah beyaz resim bulunmaktadır. Bunların birçoğu baskı kalitesinin kötü olmasından ne ifade ettikleri anlaşılmamaktadır.

"Dinler ve özellikleri" ünitesinin alt başlığı olan "Hıristiyanlık" konusunda dini törenler detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Aynı ünitenin "son din Müslümanlık" başlığı altında Hz. Muhammed'in doğum yılı 570 olarak yanlış yazılmıştır. Aynı ünitede, İlahi dinlerdeki ortak yönler, "Allah İnancı Açısından", "Ahlaki Açıdan" ve "İnsan Açısından" isimli alt başlıkları altında ayrı ayrı ele alınmıştır. Allah inancı açısından ilahi dinlerden bahsederken tahrif edilmiş Hıristiyanlık ve Yahudi Dininden aynı yerde bahsedilmiştir. Hz. İsa ve Hz. Musa'ya vahyedilen Hak dinin farklı olduğundan bahsedilmemiştir. Konunun doğru bir şekilde anlaşılabilmesi açısından çok büyük bir eksikliktir.

2.5 LİSE 2 DİN DERSİ KİTABI

Ünite 1.	İSLAM GÜZEL AHLAKTIR
Ünite 2.	İSLAMDA İBADET ANLAYIŞI
Ünite 3.	ÖRF- ADET
Ünite 4.	KÖTÜLÜKLERDEN KAÇINMA VE KÖTÜLÜKLERİ ÖNLEME
Ünite 5.	ÇALIŞMAK VE ÜRETİCİ OLMAK
Ünite 6.	ÖĞRETMELİK

Bu kitabın tamamında siyah renk hakimdir. Başka hiçbir renk kullanılmadığından ünite geçişleri, okuma parçaları, alt başlıklar tam seçilememektedir. Her ünitede okuma parçası, şiir ve değerlendirme soruları bulunmaktadır.

2.6 LİSE 3 DİN DERSİ KİTABI

Ünite 1.	İSLAM VE EVEREN
Ünite 2.	EVRENSEL BİR DİN OLARAK İSLAMLIK
Ünite 3.	İSLAM KÜLTÜR VE UYGARLIĞI
Ünite 4.	AHLAKİ GÖREVLERİMİZ
Ünite 5.	ADALET, AHLAK VE DİN

Sadece bir resme yer verilen bu ders kitabında, okuma parçaları ve değerlendirme sorularına yer verilmiştir.

2.7 KİTAPLARIN GENEL DEĞERLENDİRMESİ

İlkokul ve ortaokul ders kitaplarında olduğu gibi lisede okutulan ders kitaplarının acilen gözden geçirilerek revize edilmesi önem arz etmektedir. Kısaca içeriğinden bahsetmek gerekirse, her kitabın konu seçimleri çok karışık. İslam, inanç ve ibadet esasları altı yıllık ortaokul ve lise kitaplarına o kadar düzensiz yerleştirilmiş ki konu bütünlüğünü sağlanmayı neredeyse imkânsız kılmaktadır. Bu durum öğrencilerin konuları anlamasını zorlaştırmaktadır. Hiçbir kitapta oruç ibadetinden detaylı bir şekilde bahsedilmemesi çok büyük bir açık ve eksikliktir. Baskıları eski olduğundan teknoloji ve uyuşturucu madde bağımlılığı gibi güncel sorunlara yer verilmemiştir. Kitaplar tasarım, renk ve konuların içeriği bakımından da kesinlikle revize edilmesi gerekmektedir. Öğrenilenleri pekiştirme amaçlı testler ve bulmacalara yer verilmelidir. Gereksiz

tekrarlardan, yorucu olup kafa karıştıracağından kaçınılmalıdır. Örneğin, lise ikinci sınıf ders kitabının birinci ünitesinde "İslam Güzel Ahlaktır" konusu işlenmektedir, ikinci ünitede tamamen farklı bir konu olan "İslam'da İbadet Anlayışı", üçüncü ünitede "Örf ve Adet" konuları işlenmiş, dördüncü ünitede tekrar ahlaki konulara değinilerek "Kötülüklerden Kaçınma ve Kötülükleri Önleme" ele alınmıştır. Lise üçüncü sınıf din dersi kitabının dördüncü ünitesinde tekrar "Ahlaki Görevlerimiz" başlıklı ahlaki değerlerin anlatıldığı bir bölüm yer almaktadır.

Her bir kitabın sonunda yaklaşık 4-5 sayfadan oluşan sözlüğe yer verilmiştir. Kitapların baskı kalitelerinin kötü olması sebebiyle, kitap genelinde yer yer yazıları okumakta zorluk yaşanmaktadır.

3. MEDRESELER

1950 yılına kadar İskeçe Müftülüğünün yetkisinde olan birçok medrese bulunmaktadır. O yıllarda medreselerde verilen din eğitiminin çok daha kaliteli ve verimli olduğunu medreselerde yetişen alim ve dönem müftülerine baktığımızdaanlayabilmekteyiz. Cami-i Atik Medresesi, Aşağı Mahalle Medresesi, Pazar Yeri Medresesi, Sünne Mahalle Medresesi, Demircik köyünde Demircik Medresesi, Elmalı köyünde Elmalı Medresesi, Paşevik köyünde Paşevik Medresesi,[159] o yıllarda eğitim veren medreselerdir. Ancak bunların birçoğu kendiliğinden kapanmış ve Türk Cemaat Heyetleri tarafından bulundukları binalar farklı amaçlar için kullanılmak üzere kiraya verilmiştir. Bu şekilde yüzlerce yıldır devam eden Osmanlı eğitim kurumlarının işleyişi son bulmuştur. Medreseler 1967 yılına kadar azınlığın cemaat liderlerinin kontrolünde iken, Yunanistan'da Cunta idaresi döneminde Yunan Devleti'nin kontrolü altına girmişlerdir. 1967 yılına kadar Türkiye'deki Eğitim Fakültelerinden mezun öğretmeler ilkokullarda, Medreselerden icazet almış kişiler de ilkokullarda, camilerde ve Medreselerde eğitimci olarak görev yapmaktaydı. Albaylar

[159]Συμεών Σολταρίδης, Α, **Η Ιστορία Των Μουφτειών Της Δυτικής Θράκης**, s.154-155

Cuntası, 31.10.1968 sayılı Kraliyet Kararıyla, Türkiye'deki Eğitim Fakültelerinden mezun öğretmenlerin yerine alternatif öğretmen kadrolarının oluşturulması amacıyla Selanik Özel Pedagoji Akademisi'ni açmıştır.[160]

Akademiye öğrenci kazandırmak maksadıyla da medrese mezunlarından öğretmenlik yapma yetkisi kaldırılmıştır.Başta amaç medreseleri SÖPA'yaöğrenci yetiştiren kurum haline getirmek gibi görünse de aslında amaç medreseleri kademeli bir şekilde düz liseye çevirmekti. SÖPA'da verilen formasyonun yetersizliği Azınlık Okullarında verilen eğitimin kalitesini de olumsuz yönde etkilemiştir, bu nedenle BTTA'nın söz konusuakademiye yönelik uzun yıllar süren tepkisinin ardından 2014 Yılında SÖPA kapatılmıştır.[161]Günümüzde Batı Trakya'da, biri Gümülcine'de diğeri de İskeçe Şahin (Ehinos) nahiyesinde olmak üzereiki medrese faaliyet göstermektedir.

Şahin medresesi 1903 yılında Hacı Beşir Ağa tarafında kurulmuştur. İlk başlarda eğitim 3 yıllık iken sonrasında 4 [162] ve son olarak 1988 de çıkan bir yasa ile eğitim süresi 6 yıla çıkartılarak düz liseler ile aynı statüye dahil edilmiş[163], o döneme kadar sadece erkek öğrencilerin eğitim gördüğü medreselerde günümüzde kız öğrenciler de eğitim görmektedir.[164] Medreseler günümüzde Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığına bağlıdır.

Medreselerde 3 dilde eğitim yapılmaktadır:[165]

1. Türk dili, din dersi, akait, siyer ve İslam tarihi dersleri Türkçe olarak işlenmektedir.
2. Arap dili ve Kur'an-ı Kerim Arapça olarak işlenmektedir.
3. Geri kalan derslerin tamamı Yunanca olarak işlenmektedir.

---

[160]Hüseyin Bostancı, "Yunanistan'da Müftülerin Seçiminde Yapılan Haksızlıklar", **Balkanlarda Türk Kültürü: Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu – Dedeağaç – Gümülcine – İskeçe,** İstanbul, 2017, s.149

[161] Yunanistan'daki Türk Varlığı (Çevrimiçi):http://www.mfa.gov.tr/bati-trakya-turk-azinligi.tr.mfa (16.03.2019)

[162]Χριστοφορίδου Αλεξάνδρα, Τα Κορανικά Σχολεία Της Ξάνθης, (Οργανωση-Περιεχομενο-Λειτουργια Συμφωνα Με Τις Αποψεις Δασκαλων, Γονεων, Μαθητων), Πανεπιστημιο Ιωαννινων , Φιλοσοφικη Σχολη Τμημα Φ.Π.Ψ. Τομεας Παιδαγωγικής, Ιωάννινα, 2012, s.41

[163]4 N.2621/1998

[164]N. 2621/1998- ΦΕΚ. 136

[165]Ολγα Καροπούλου. Η Μειονοτική Εκπαίδευση Στην Ελλάδα. Πενεπιστήμιο Ιωαννίνων Φιλοσοφική Σχολή Τμήμα Φ,Π,Ψ, Ιωάννινα 2008. s.91

Medreselerde, 2019 yılında çıkan bir yasa ile ders saatleri tekrar düzenlenmiş olup, günümüzde okutulan din derslerin haftalık ders saati aşağıdaki gibidir.[166]

Orta bir, orta iki ve orta üç ders saatleri:

		ORTA		
		1	2	3
Din Dersi	Fıkıh	2	2	-
Din Dersi	Kur'an-ı Kerim	4	3	3
Din Dersi	Arapça	2	2	2
Din Dersi	Türkçe[167]	1	1	1
Din Dersi	İslam Tarihi	-	-	1
Din Dersi	Siyer	1	1	1
Din Dersi	Akait	-	-	-
Din Dersleri Toplam Saat		10	9	8
Diğer dersler		25	26	27
Toplam ders saatleri		35	35	35

Tablo 3. 3 yıllık Medrese ortaokul ders programıhaftalık ders saatleri

[166]ΦΕΚ 3482/Β/17-9-2019

[167] Resmi programda dersler, din dersleri ve ana dersler diye ayrıldığından, Türkçe dersi de din dersleri arasında programa eklenmiştir.

Lise bir, lise iki ve lise üç ders saatleri:

		LİSE		
		1	2	3
Din Dersi	Tefsir	1	1	-
Din Dersi	Kur'an-ı Kerim	2	2	3
Din Dersi	Dinler Tarihi	-	-	1
Din Dersi	Arapça	1	1	-
Din Dersi	Hadis Metodolojisi	-	-	1
Din Dersi	Türkçe	2	2	1
Din Dersi	İslam ŞeriatMetodolojisi	-	-	1
Din Dersi	Hadis	1	1	-
Din Dersi	Fıkıh	1	1	-
Din Dersi	Hitabet ve Mesleki Uygulama	-	-	1
Din Dersleri Toplam Saat		8	8	8
Diğer dersler		26	22	27
Toplam ders saatleri		35	35	35

Tablo 4. 3 yıllık Medrese lise ders programı haftalık ders saatleri

Tablo 2.1 ve tablo 2.2. de görüldüğü gibi, ortaokulda haftalık okutulan din derslerinin toplam saati orta birde 10, orta ikide 9, orta üçte de 8 saat olup, diğer dersler de orta birde 25, orta ikide 26, orta üçte 27 saat okutulmaktadır. Lisede de benzer şekilde

din derslerinin haftalık toplam 8 saat, diğre dersler lise birde 26, lise ikide 27 lise üçte de 27 saat olarak okutulmaktadır. Dini eğitiminin ağırlıklı olması gereken medresede aslında, haftalık toplam saatlerin yarısından az bir düzeyde din eğitimine yer verildiği görülmektedir.

Benzer bir durum azınlık okullarında da görülmektedir. Nitekim Türkçe olarak okutulması gereken derslerin sayısı zamanla kademeli olarak azaltılmıştır.Yürürlükteki haftalık ders programı Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı'nın 162/4.6.1958 tarihli kararıylabelirlenmiş, daha sonra aynı Bakanlığın 15.2.1975 tarihli kararı ile tadil edilmiştir. Ders programında Türkçe olarak okutulan hayat bilgisi dersi yeni karar ile Yunanca olarak okutulacaktır.[168]

4. YUNANİSTAN DEVLET İLKOKUL, ORTAOKUL VE LİSELERİNDE DİN DERSLERİ

Çocuklarını Yunanistan devlet okullarına gönderen ailelerin karşılaştıkları en büyük sorunlardan biri bu okullarda BTTA'na mensup öğrencilere yönelik din derslerinin okutulmaması idi. Şöyle ki uzun yıllar bu okullara devam eden öğrenciler Hıristiyan öğrencilerin din dersi yaptığı saatlerde izinli sayılıp boşta kalmaktaydı. Buna önlem almak isteyen Yunanistan Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı 2007'de onaylanan ancak 2014'te uygulanmaya başlanan, 240 imam yasası olarak bilinen,3536/2007 sayılı kanunun 36. maddesinden yararlanarak bu okullara en az Medrese veya lise mezunu öğretmenleri atamaya başlamıştır.Haftada iki saat okutulan din derslerinin belirlenen bir müfredatı ve kitabı bulunmamaktadır.Derslerin içeriği tamamen öğretmenin inisiyatifine bırakılmıştır. Bu derste diğer derslerde olduğu gibi sınav yapılmamaktadır. Tek şart öğretmenlerin din derslerini Yunanca olarak anlatmasıdır.

[168] Eğitim ÖzerkliğiBatı Trakya'da Azınlık Eğitimi(Çevrimiçi) https://www.abttf.org/temel-konular.php?id=29,15 Haziran 2019.

SONUÇ

BTTA için azınlığı ilgilendiren konularda, müftülük en üst kurum olarak kabul edilmektedir. Hem dini hem de toplumsal hayatta ruhani liderden de öte insanların her durumda müracaat edebilecekleri bir statüdedir.

Müftülük sorunundan bahsedildiğinde Yunanistan'ın her daim öne sürdüğü Türkiye'de müftülerin devlet tarafından atanarak göreve gelmeleri, BTTA için söz konusu dahi olamaz.Batı Trakya'daki Başmüfülük ve müftülük makamları uluslararası antlaşmalarla garanti altına alınmış özel statüleri ile önemli bir konuma sahiptir. Bu antlaşmalara göre, Batı Trakya'da görev yapan müftüler yalnız fetva makamı olarak değil, aynı zamanda "evlenme, boşanma, velâyet, vesayet ve miras gibi konularda şer-i hukuka göre "kadı-yargıç" sıfatıyla özel yargılama yetkisine sahip bir makam, yani adlimahkeme sıfatına sahiptir. Müftülük sorunu sadece dini değil hukuki ve idari boyutu olan bir sorun teşkil etmektedir.

Ancaksadece birkaç kanun düzenlemesi ile düzelebilecek bir sorunu kronikleştirmenin hiç kimseye yararı olmayacaktır. Etnik kimliği Türk olan ancak Yunanistan uyruklu olan yaklaşık 125.000 kişilik bir toplumdan bahsedilmektedir. BTTA'nı dini, sosyal, eğitim ve dini açıdan yıpratmak ne azınlığa ne de Yunanistan devletine bir yarar sağlamayacaktır.

Bir devletin her bir kesimi katkıda bulunduğu sürece o devlet kalkınabilir. Aynı vücudun farklı organları gibi koordine çalışılmadığı sürece ilerleme kaydedilemez. Her iki taraf da hep kaybetmeye mahkûm olur. Bu sorun varlığını sürdürdüğü sürece azınlığın yaşam kalitesinin artmasını beklemek ütopik olacaktır. Azınlığın haklarını teminat altına alan Lozan Barış Antlaşmasının hayata geçirilmediği her madde BTTA üzerindeki etkisi çok büyük olmaktadır.

Tezin amacı Müftülük kurumu ve dolayısıyla müftülüğe bağlı olan bütün birimlerin birbiri ile bağlantılı olup, ecdat yadigarı düzenin unutulmadan yeni nesillere aktarılmasıdır.Osmanlı Devleti 1923 yılında Lozan Antlaşması ile Batı Trakya'yı Yunanistan'a bırakmak durumda kalmıştır. Terkedilen yerlerin bir kara parçasından çok daha kıymetli olduğunun farkındalığını yaşayan Osmanlı Devleti, burada bırakılacak

olan Müslüman Türk nüfusunun refah içerisinde yaşayabilecek şartları sağlamak için, Lozan Antlaşması'na gerekli maddeleri eklemiştir. Bir toplumun sağlıklı bir şekilde ayakta kalabilmesi için maddi bağımsızlık, din ve eğitim gibi üç temel yapıtaşına ihtiyaç duymaktadır. Lozan Antlaşmasında bu üç temel unsur gerekli maddelerle garanti altına alınmıştır. Böylelikle maddi açıdan Azınlık kendi kendine yetebilecek, muhtaç konumuna düşmeyerek en temel ihtiyaçlarının sağlanmasıyla varlığını rahat bir şekilde sürdürebilecektir.

Batı Trakya'daki müftülük sorunu Türk azınlığın yaşadığı en önemli sorunlardan sadece bir tanesidir. Müftülük ve vakıf idaresini BTTA'nın elinden alan Yunanistan devleti direk olarak eğitim sorununun doğmasına sebebiyet vermiştir. Okulların işleyişi, okul encümen heyetlerinin seçimi, eğitim amaçlı belirlenecek olan bütçeler gibi temel kurumları ya kapatmış ya da oralara kendi memurlarını atamıştır. Her yıl bölge valileri Yunan devlet okullarına ihtiyaçlarını giderme amaçlı belli bütçe ayırmaktadır. Azınlık okullarının vakıflara ait olduğu gerekçesi gösterilerek, binaların tehlike arz eden en temel tadilat ihtiyaçları için dahi, azınlık okulları zaman zaman bu olanaktan yararlanamamaktadır. Böylelikle okullar vakıflara yönlendirilmekte, ancak vakıflar idaresine kendi atamalarını yapan Yunan hükümeti okullara ayrılacak bütçeyi buradan da baltalamaktadır. Böylece Azınlık okulları en temel ihtiyaçlar için dahi vakıf ve belediye yetkilileri arasında mekik dokumak zorunda kalmaktadır. Ancak bu çaba birçok kez sonuç vermemektedir.

Batı Trakya Türkleri, her türlü eğitim-öğretim kurumu açma hakkına sahipken buna izin verilmemesi bir yana var olanların bile zamanla farklı bahanelerle kapatılması, faal olanlarda ise sürdürülen eğitim politikası, azınlığın dini ve etnik kimliğini günden güne yok etmeyi amaçlamaktadır. Şöyle ki, BTTA Türkçe eğitim hakkına sahipken, anadilde eğitim verebilecek anaokullarının açılmasına müsaade edilmemiştir. İlkokullardaki yetersiz eğitim, yetersiz kitap ve materyaller sonucu, günümüz standartlarından çok uzak olan azınlık eğitiminin kalitesi endişe verici boyuttadır. Ortaokul ve liselerde de durumun farksız olduğunu söyleyebiliriz. Her eğitim-öğretim yılının başında okutulacak kitapların azınlık okullarına dağıtılması bilinçli bir şekilde

aylarca geciktirilmesi, ders yılı başladıktan sonra yapılan öğretmen atamaları gibi durumların tesadüf olduğunu söylemek çok ütopik olacaktır. Toplum olarak BTTA, etnik ve dini kökeninin yapılandırdığı örf ve adetler, ahlaki yapı çerçevesinden çıkmadan varlığını sürdürmüştür. Ancak yetişmekte olan nesil yıllarca süren yetersiz eğitim ile deforme olmuş, tüm dini ve ahlaki değerleri kaybetme riski oluşmuştur.

Tüm bunların yanı sıra yine Lozan Antlaşmasın 'da kazanılmış bir hak olan Müslümanların kendi din adamlarını yetiştirebileceği ilahiyat bölümü açma hakkı, Yunanistan devleti tarafından tamamen kendi lehinde kullanılmış, Yunanistan Eğitim, Araştırma ve Dinişleri Bakanlığının kararıyla Selanik Aristotelio Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren İslam Bilimleri Bölümü kurulmuştur. Bu bölümün kuruluş amacı BTTA için ilahiyatçı ve üst düzey din görevlileri yetiştirmektir. Ancak temel olarak yapılanmanın yanlış olduğunu gösteren en büyük sebeplerden biri derslerin Yunanca okutulmasının yanı sıra, ders işleyen ve müfredatı belirleyen bölüm hocalarının nereyse tamamının Hristiyan Yunanlı hocalardan oluşmasıdır. Kısacası Hristiyanhocaların Müslüman dine mensup bir topluma İslamiyet'i öğretmesi gibi bir mantıktan bahsedilmektedir ki bunun kabul edilebilir bir durum olması beklenemez.

İskeçe seçilmiş müftülüğü örgün eğitim ile ilgili azınlığın aleyhine gelişen her duruma karşı çıkmış, bunu açık bir şekilde beyan etmekten çekinmemiştir. Azınlık eğitiminin aleyhine alınan kararlara resmi bir şekilde karşılık vermeye yetkisi olmadığından, bu hasarı bir nebze dahi onarmak gayretiyle 1975 sonrasında Kur'an kurslarını açma ihtiyacı doğmuştur. Halkın desteği ve müftülüğün kendi imkanları ile eğitim materyalleri hazırlanmış, sınıflar eğitim-öğretime uygun hale getirilmiştir. Böylelikle, birçok zorluğa rağmen günümüze kadar kendisini revize ederek faaliyet gösterebilmeyi başarmıştır.

Tüm bunların aksine, İskeçe atanmış müftülük kurumu resmi idareye sahip olmasına rağmen, örgün veya yaygın eğitimin iyileştirilmesi amaçlı neredeyse hiçbir faaliyet göstermemiştir. Evlenme, boşanma, velayet, vesayet veya vefat eden kişiler için verilen ölüm belgesi gibi prosedürler dışında azınlığın yararına olabilecek adımlar atmaktan uzak durmuştur. Bu bağlamda halk ile kopuk bir ilişki içerisinde olduğunu söylemek

doğru olacaktır.Yunanistan, BTTA'nın isteği ve iradesi dışında onları temsil edecek müftü atamak ile azınlığın iradesini yok saymış olabilir, ancak müftülerde bulunması gereken hiçbir şartı yerine getirmeyen bir kişinin kadı yetkilerine sahip bir müftülük makamına oturtulması, azınlığın hem dini gerekliliğini hem de onurunu hiçe saymaktan başka bir şey değildir.

Yunanistan'ın altına imzasını attığı uluslararası antlaşmalara sadık kalıp, azınlığa haklarını teslim etmesi gerekmektedir. Böylelikle karşılıklı güven duygusu pekişecektir.

BTTA birlik ve beraberlik ilkesi ile hareket edip, haklarını yasalar çerçevesinde aramaya devam etmelidir. Son yıllarda Yunanistan'ın yıllarca yürüttüğü asimilasyon politikalarının olumsuz sonuçlarına şahit olmaktayız. Etnik kimliğinden, dininden, dilinden, örf ve adetlerinden kısacası özünden uzak bir nesil yetiştiğini üzülerek görmekteyiz.

Başta 2345/1920 ile sonrasında 1920/1991 yasaları ile yetkileri iç hukuka devredilip içi boşaltılan ve itibarsızlaştırılan müftülük kurumu. Okullarda yetersiz donanıma sahip öğretmen, araç gereç ve materyaller ile yetersiz eğitim. Türk kelimesinden rahatsız olup okul ve dernek tabelalarından Türk kelimesinin kaldırılması. Dernek ve gazetelerin asılsız gerekçe ve bahaneler ile kapatılması gibi birçok yol ile azınlığın karar verme mercileri bilinçli bir şekilde yıpratılmıştır.

Maddi açıdan da yıpratılan BTTA son yüzyıl içerisinde muhtaç hale gelmiş, çoğu işçi durumuna düşmüş veya işsiz kalmıştır. Ekonomik sıkıntılardan dolayı zorunlu göçler yaşanmış, birçok köy boşaltılmış, ya da öğrenci yetersizliğinden okullar kapatılmıştır.

Öğrenciler daha iyi bir "eğitim" için Türkçe eğitim olmayan devlet okullarına yönlendirilmiş, böylelikle azınlık okullarının öğrenci sayısı gün geçtikçe azalmıştır. Yunan kültürü ile yetişen nesil dininden, örf ve adetlerinden kısacası özünden kopmuştur.

Gerekli olan Başmüfülük kurumu açılmalı, akabinde bu kuruma bağlı müftüler atanmalıdır. Selanik'teki İslam Bilimleri Bölümü'nün, Hristiyan hocalarının yetiştirdiği yine birçoğu Hristiyan olan öğrencilerinden oluşacak "din adamları" topluluğu değil,

Atina antlaşmasında belirtilen, azınlık için gerekli olan din adamlarını yetiştirecek yeterlilikteki ilahiyat fakültesi açılmalıdır.

Müftülük sorununu normalleşme sürecine girebilmesi için yapılacak yasal bir düzenleme yeterli olacaktır. Yunanistan BTTA'nı her daim bir tehdit olarak algılamakta çözüme hiçbir şekilde yanaşmamaktadır.

BTTA'nın yaşadığı sıkıntıların tamamı birbiri ile bağlantılı bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Başmüfülük kurularak oluşturulacak bir sistem ile müftülükler ve azınlığın idari yapısı kolaylıkla sistematik bir şekilde yönetilebilir. Bu sisteme vakıf idaresi, cemaat başkanları, mütevelli ve encümen heyetlerinin (teftiş edilmek kaydı ile), dahil olması ile eğitim sorunu dahil genel anlamda yaşanan sorunların büyük bir kısmı çözülmüş olacaktır.Şöyle ki resmiyet kazanmış ve halkın desteğini almış bir Başmüfülük kurumu örgün ve yaygın eğitimdeki açıklardan dolayı Yunan devletini ikaz edebilecek, eksik ve yanlışları bildirmekten aciz olmayacaktır. Bu şartlarda gerçekleşecek olan eğitim, Müslüman Türk azınlığın en tabii hakkı olan eğitim açığını ciddi oranda kapatacaktır.

KAYNAKÇA

Akman, Halil.: **Türkiye, Yunanistan ve Arnavutluk'un Balkan Ülkeleri ve Etnik Yapısı Üzerine Stratejik Hedefleri, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimleri Enstitüsü**, Strateji Bilimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2006.

Bahçekapılı Mehmet.: **Ege ve Balkan Araştırmaları Dergisi, Journal Of Aegean And Balkan Studies**, C: II, Sayı3, Yaz 2016, s.25.

Baktır, Mustafa.: **İslâm'da İlk Eğitim Müessesesi Suffa Ashabı**, İstanbul, 1984.

Baş, Hakan.: **Unutulan Batı Trakya Türkleri**, Umay Yayınları, İzmir, Kasım 2005.

Bilgin, Beyza.: "Ahlak Terbiyesinde Dini Hikâyeler",**Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi**, (1): 51-74, 1994.

Bilici Ali Baz.: Çocukların Dini Gelişimlerinde Camilerin Rolü, **International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**C. 11/5, 2016, S. 117-136 DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9167 ISSN: 1308-2140, Ankara, s.122.

Bostancı, Hüseyin.: Yunanistan'da Müftülerin Seçiminde Yapılan Haksızlıklar, **"Balkanlarda Türk Kültürü: Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu – Dedeağaç – Gümülcine – İskeçe"**, İstanbul, 2017.

Bostancı, Hüseyin.: "Batı Trakya'da Yaşayan Türk Azınlığın Dini Eğitiminin Hukuki Statüsü", **100. Yılında İmam Hatip Liseleri Uluslararası Sempozyumu -Bildiriler-, 23-24 Kasım 2013- İstanbul**, 2015.

Cin, Turgay.: **Yunanistan'daki Müslüman Türk Azınlığı Din ve Vicdan Özgürlüğü**, Ankara 2003.

Cin, Turgay.: "Batı Trakya Türklerinin Hukuki Statüsü Sorunları Ve Avrupa Birliği",**Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.**C. XI, S. 1, 147-179, 2009A, s. 147.

Çelikmen, Bülent.: **Azınlık Hakları ve Avrupa Birliği Kapsamında Batı Trakya Türklerinin Sorunlar**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010.

Duman, Çağdaş.: "Batı Trakya'daki Müslüman Türk Azınlığı",**Uluslararası Stratejik Bakış Enstitüsü**, 19 OCAK 2017.

Duran, İsmail.: **Avrupa Birliği Üyesi Yunanistan'da Batı Trakya Türk Azınlığının Sorunları ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi**, Yüksek Lisans Tezi,Genel Kurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü, İstanbul, 2008.

Eren Alkan.: **Yunanistan'ın Türk Egemenliğine Geçişi ve İskânına Kısa Bir Bakış: Selanik, Yanya ve Atina'da Osmanlı Egemenliği**, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü BÇ ABD, t.y.

Eren, Halit.: **Batı Trakya Türkleri (Lozan'dan Günümüze)**, İstanbul, 1997

Κούσιαντας, Κώστας.: Η μειονότητα στη Θράκη: μειονοτικά δικαιώματα και διεθνισμός, https://www.elaliberta.gr/ιστορία/3174-η-μειονότητα-στη-θράκη-μειονοτικά-δικαιώματα-και-διεθνισμός, 10 Temmuz 2019.

Hakka Davet **Yeni Hakka Davet, Hür Hakka Davet**, Gümülcine, 1981 – 2004.

Halis Ayhan.: "Batı Trakya Türk Azınlığının Hukuki ve Siyasi Sorunlarının Asimilasyon Politikası Çerçevesinde Tahlili", **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 42. Sayı Ekim 2014, s.177-178.

Haseki, Cahide.: Batı Trakya'da Ortaöğretimde Din Dersi Eğitimi, Yüksek Lisans Tezi, 2008.

İmamoğlu, Tevfik, Hüseyinoğlu, Mehmet.: **Yunanistan'da Başmüfülük Müftülükler ve Müftüler**, B.A.K.E.Ş, ARALIK 2017.

Kayadibi, Fahri.: "İslamDininin Eğitim ve Öğretime Verdiği Önem",**İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı:IV, 2001, s. 48.

Kelağa Achmet, İmpraim.: **Yunanistan'da (Batı Trakya'da) İki dilli Eğitim Veren Azınlık Okullarında Türkçe ve Yunanca Öğrenim Gören Öğrencilerin Okuduğunu Anlama ve Yazılı Anlatım Becerilerinin Değerlendirilmesi**, Basılmamış Doktora Tezi Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Anabilim Dalı, Ankara, 2005.

Κώστας Κούσιαντας.: Η μειονότητα στη Θράκη: μειονοτικά δικαιώματα και διεθνισμός, (çevrimiçi) https://www.elaliberta.gr/ιστορία/3174-η-μειονότητα-στη-θράκη-μειονοτικά-δικαιώματα-και-διεθνισμός, 10 Temmuz 2019.

Mehmet, Gündöndü.: "İslam Hukukunda Fetva Kurumu ve Kaza İle Arasındaki Farklar", **Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi International Journal of Social Sciences** (IJSS) ISSN 2548-0685.

Muslim Monuments in Western Thrace, Greece.: **Μουσλουμανικά μνημεία της Δ,Θράκης**, Ελλάδα, 2010 third edition.

Mustafa, Hüseyin.: **Batı Trakya'ya Işık Tutanlar (1912-1985),** Haz. Hasan Paçaman, Hakka Davet Yayınları, Gümülcine, 2010.

Orhunlu,Cengiz.: **Yunanistan Türkleri**, Türk Dünyası El Kitabı, Ankara: 1976.

Ömeroğlu, Aydın.: **Yunanistan'da Başmüfülükve Müftü Seçimi Sorunu**, İstanbul, 2000.

Ömeroğlu, Aydın.: **Belgeler ve Olaylar Işığında, Bilinmeyen Yönleriyle Batı Trakya Türkleri ve Gerçek -1-,**İstanbul, 1991.

Özdoğan, Öznur.: "Din Psikolojisi ve Manevi Değerler", **Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyatfakültesi Dergisi,**2(15): 159-180, 2005.

Paçaman, Recep.: **Yunan İdaresinde Gümülcine Müftülüğü ve Hafız Hüseyin Mustafa Efendi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, İslam Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011.

Yazıcı, Nesimi.: "Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Hizmetleri Açısından Caminin Yeri ve Önemi",**AÜİFD**, XLVIII (2007), sayı II, s. 1-10.

Balkaç, Zerrin Batı Trakya Türkleri, (Çevrimiçi) https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=358631&/Bat%C4%B1-Trakya-T%C3%BCrkleri-/-Yrd.-Do%C3%A7.-Dr.-Zerrin-Balka%C3%A7, 09Temmuz 2019.

Köstüklü, Nuri.: "Osmanlı'nın Çöküş Sürecinde Batı Trakya'da Teşekkül Eden Türk Hükümetleri (1878-1923)",**Türk İslam Akademik Araştırmalar Dergisi**, C: XIV, Sayı:28, 2019-Yaz, s.290.

Sağlam, İsmail.: "Okulöncesi Eğitimde Sözlü Öğretim Etkinlikleri ve Din Eğitimi", **Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi**, C: X, Sayı: 1, 2001 s. 195-208.

Şerif, İbrahim.: "İrşadın Daha Etkili Olması İçin Ne Yapılabilir? Vaizler ve Kullandıkları Metotlar". **I. Din Şûrası, Tebliğ veMüzakereleri (1-5 Kasım 1993).**

Topçu, Rıdvan.: **İslâm Hukuku Açısından Batı Trakya'daki Müftülerin Yetkileri**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2011.

Yusuf Halaçoğlu-Halit Eren.: "Batı Trakya", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt:V, 1992, s.145(Çevrimiçi)https://islamansiklopedisi.org.tr/bati-trakya, 03 Mart 2019.

Ziaka, Angeliki.: "Muslims And Muslim Education İn Greece, Islamic Education İn Europe", **Ege ve Balkan Araştırmaları Dergisi**, 2016.

Καροπούλο, Ολγα.: **Η Μειονοτική Εκπαίδευση Στην Ελλαάδα**, Πενεπιστήμιο Ιωαννίνων Φιλοσοφική Σχολή Τμήμα Φ.Π.Ψ. Ιωάννινα, 2008.

Καρρά, Δήμητρα.: **Το Ζήτημα Της Εκπαίδευσης Των Μουσλουμάνων Της Δυτικής Θράκης Την Περίοδο Του Μεσοπόλεμου(1923-1940)**, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονιίκης, Φιλοσοφική Σχολη Τμήμα Φιλοσοφίας Και Παιδαγωγικης, Θεσσαλονίκη, 2018.

Λιάζος, Νικολαος.: **Τα Τουρκικά Σχολικά Εγχειρίδια Της Μειονοτικής Εκπαίδευσης Στην Ανάπτυξην Διαπολιτισμικών Σχέσεων Μεταξύ Χριστιανών Και Μουσλουμάνων Στη Δυτική Θράκη**, Αριστοτέλειο Πανεπιτήμιο Θεσσαλονίκης, Θεολογική Σχολή, Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας, Θεσσαλονίκη, 2007.

Σολταρίδης, Συμεών Α.: **Η Ιστορία Των Μουφτειών Της Δυτικής Θράκης (Batı Trakya'daki Müftülüklerin Tarihi)**, Νέα Σύνορα-Α. Α. Λιβανη, Αθήνα, 1997.

Χατζίκος,Γεωργιος. : **Η Επίδραση Του Ισλάμ Στον Κοινωνικό Ιστό Και Το Εκπαιδευτικό Σύστημα της Μειονότητας Της Δυτικής Θράκης**, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεολογική

Σχολη, Τμήμα Ποιμαντική και Κοινωνικης Θεολογίας, t.y.

Χριστοφορίδου, Αλεξάνδρα.: **Τα Κορανικά Σχολεία Της Ξάνθης, (Οργάνωση-Περιεχόμενο-Λειτουργία Σύμφωνα Με Τις Απόψεις Δασκάλων, Γονέων, Μαθητών)**, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων , Φιλοσοφική Σχολή Τμήμα Φ.Π.Ψ. Τομέας Παιδαγωγικής, Ιωάννινα, 2012.

İnternet Adresleri

1. (Çevrimiçi)https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=358631&/Bat%C4%B1-Trakya-T%C3%BCrkleri-/-Yrd.-Do%C3%A7.-Dr.-Zerrin-Balka%C3%A7 (09.07.2019)
2. (Çevrimiçi)https://islamansiklopedisi.org.tr/bati-trakya (03.05.2019)
3. (Çevrimiçi)https://www.cityofxanthi.gr/episkeptes/simera-istoria/2966-ιστορία-της-πόλης (10.07.2019)
4. (Çevrimiçi)http://www.ime.gr/chronos/15/gr/1945_1950/02.html (10.07.2019)
5. (Çevrimiçi)https://www.elaliberta.gr/ιστορία/3174-η-μειονότητα-στη-θράκη-μειονοτικά-δικαιώματα-και-διεθνισμός(10.07.2019)
6. (Çevrimiçi)http://www.greeklaws.com/pubs/uploads/2281.pdf, s.15 (10.07.2019)
7. (Çevrimiçi)http://eudo-citizenship.eu/NationalDB/docs/GRE%203370%201955%20(original).pdf(10.07.2019)
8. (Çevrimiçi)https://www.elaliberta.gr/ιστορία/3174-η-μειονότητα-στη-θράκη-μειονοτικά-δικαιώματα-και-διεθνισμός(10.07.2019)
9. (Çevrimiçi)http://www.ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2016/11/3-Lozan13-357.pdf (11.07.2019)
10. (Çevrimiçi)http://www.geetha.mil.gr/media/Thesmika_Keimena/GEETHA/diethnh/3%20SYNTHIKI%20EIRHNHS%20LWZANIS.pdf (11.07.2019)
11. (Çevrimiçi)http://www.ime.gr/chronos/13/gr/foreign_policy/facts/17.html (11.07.2019)
12. (Çevrimiçi)https://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagma/article-13/ (10.07.2019)
13. (Çevrimiçi)http://www.iskecemuftulugu.org/iskece_muftusu.php (**20.04.2019)**

14. (Çevrimiçi)https://www.paratiritis-news.gr/article/196832/ahmet-meteye-makam-gaspndan--7-ay-hapis-cezas **(20.04.2019)**
15. (Çevrimiçi)http://gumulcinemuftulugu.info/show_kadro.php?id=36**(20.04.2019)**
16. (Çevrimiçi)http://www.geetha.mil.gr/media/Thesmika_Keimena/GEETHA/diethnh/3%20SYNTHIKI%20EIRHNHS%20LWZANIS.pdf (10.07.2019)
17. (Çevrimiçi)https://www.pdeamth.gr (13.06.2019)
18. (Çevrimiçi)http://www.gundemgazetesi.com/trakyahaber/detay/4742 (28.04.2019)
19. (Çevrimiçi)https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42377647 (21.04.2019)
20. (Çevrimiçi)https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42625588 (14.06.2019)
21. (Çevrimiçi)http://www.et.gr/index.php/nomoi-proedrika-diatagmata(11.07.2019)

25 Şubat 2014, "240 İmam Yasası´nı Bu Toplumİstemediveİstemiyor", http://www.birlikgazetesi.net/haberler/8688-ozan-ahmetolu-240-mam-yasasini-bu-toplum-stemed-ve-stemyor.html. (10.12.18)

28 Eylül2018, "Milletvekili MustafaSert Konuştu:"Kur´an kursu vermiyorlar, partiaskerleri", https://www.azinlikca.net/yunanistan-bati-trakya-haber/item/15776-milletvekili-mustafa-sert-konustu-kuran-kursu-vermiyorlar-parti-askeriler.html?cookie_b924a8e286d388e8f245b00d9c3fef1d=accepted. (15.12.18)

http://www.xryshaygh.com/enimerosi/view/h-dikh-sas-anamnhsh-pujida-kai-faros-pou-se-kairous-skoteinous-fwtizei-thn. (10.12.18)

https://photos.state.gov/libraries/greece/231771/pdf/religiousfreedom_2015_greek.pdf. (9.12.18) https://www.iefimerida.gr/news/86200/εγινε-νόμος-η-ελλάδα-θα-διορίζει-τους-δασκάλους-του-κορανίου-στη-θράκη. (10.12.18)https://www.newsbeast.gr/greece/arthro/2796009/proslamvanonte-120-ierodaskali-gia-tis-moufties-tis-thrakis. (10.12.18)

Görüşmeler

Mete, Ahmet, "İskeçe Seçilmiş Müftülüğü tarihçesi" Konulu görüşme. İskeçe 5 Mart 2019.

Paçaman, Hasan. Gümülcine Müftülüğü emekli Kur´an kursu hocasıvevaiz,"Vaaz ve İrşad Heyeti" Konulu görüşme. Gümülcine 25 Mart 2019.

Karahalil, Bilal. İskeçe Yunanistan tarafından Atanmış Müftü Naibi. "Atanmış Müftülük Kurumu ve Kur'an Kursu" Konulu görüşme. İskeçe 14 Mart 2019

Gazeteler

1. Trakya, Gümülcine, 1932-1964
2. Gerçek, Gümülcine, 1977-1994
3. Akın, Gümülcine, 1956-1993
4. Gündem, Gümülcine, 1996-halen yayın devam etmektedir
5. ABTTF Haber Bülteni I, SAYI: 70, 1 EYLÜL 2011, s.10

Yasalar

1. ΦΕΚ Α 272, 21.12.2006
2. ΦΕΚ 229, 14.11.1913
3. ΦΕΚ 59- 01.07.1882
4. ΦΕΚ Α’ 148, 03.07.1920
5. ΦΕΚ Α΄ 11, 04.02.1991
6. ΦΕΚ Α’ 103, 23.04.1952
7. ΦΕΚ. 136, Ν. 2621/1998
8. ΦΕΚ 2/Α, 15.1.2018
9. ΦΕΚ Α 90- 11.06.2019
10. ΦΕΚ: Α 42 20070223
11. ΦΕΚ 3482/Β/17-9-2019
12. 4 Ν.2621/1998

EKLER



Ek. 1Günümüzde Batı Trakya Sınırları



Ek. 2 1992 yılında Vaaz ve İrşad Heyeti

Soldan sağa:

1- Kozlu kebir İmamı Hasan Mehmet 2- Y. Hakka Davet dergisi M. Müdürü Hasan Paçaman 3- Merhum Hafız Ahmet Hoca 4- İskeçe S. Müftüsü Ahmet Mete 5- Rüşdi Edhem 6- T.C. Gümülcine Başkonsolosu Sn. Hakan Okçal 7- İmam Hüseyin 8- Ahmet İsmail 9- S. Müftü İbrahim Şerif 10- Metin Hoca 11- Sabri Hacı Hüseyin 12- Ahmet Hral 13- Halil Hüseyin Oğlu 14- Merhum Sabri Tevfik 15- İsmail Karaali

(Bu resim, Vaaz ve İrşad Heyeti Yenice Mahallede Kotiyos Sok. No: 47'deki yerinde iken [13 Ekim 1992'de] binanın önünde çekilmiştir. Sağ köşesinde yukarıda, dergi ve V.İ.H.'in tabelası da asılı olarak görülmektedir.)[169]

[169]PAÇAMAN, HASAN, **BATI TRAKYA'YA IŞIK TUTANLAR**, GÜMÜLCİNE, 2010, s: 138-142



Ek. 3 Yangın sonrası İskeçe Okçular Camii



Ek. 4 Kundaklama girişimi sonrası Okçular Camii

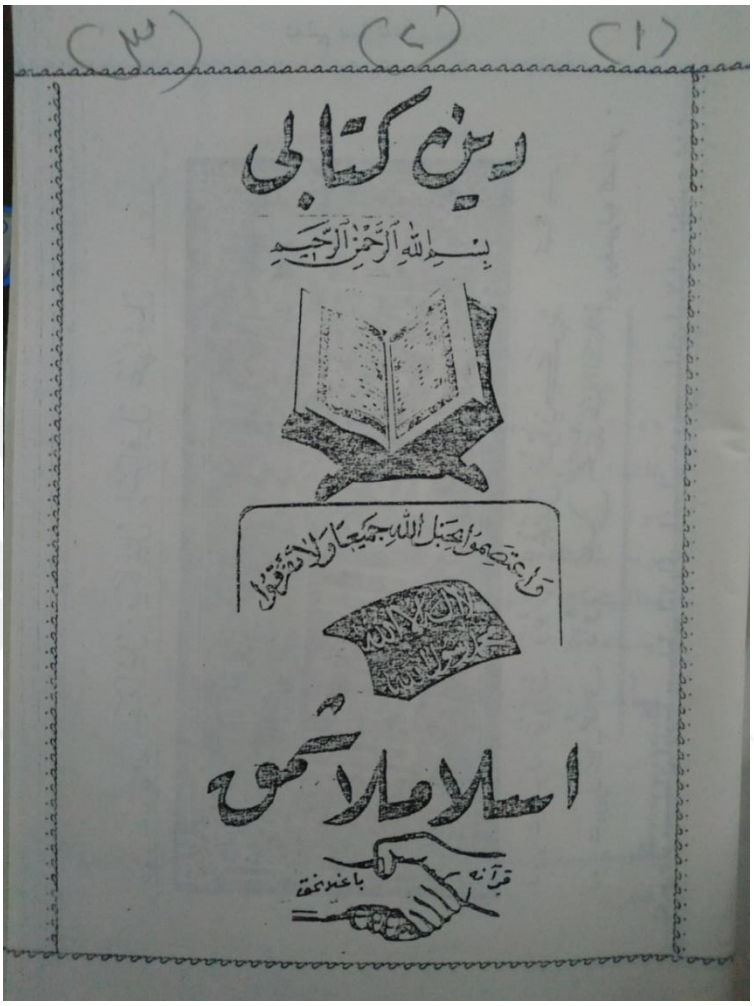

Ek.5 1959 yılında medrese hocalarından Hafız Reşat tarafından yazılmış, 1987 yılında da tekrar derlenerek Yassıörenli Muallim Mücahit HacıHalil tarafından çoğaltılan ilkokul birinci sınıftan altıncı sınıfa kadar okutulan Kur'an Kursu kitabı.

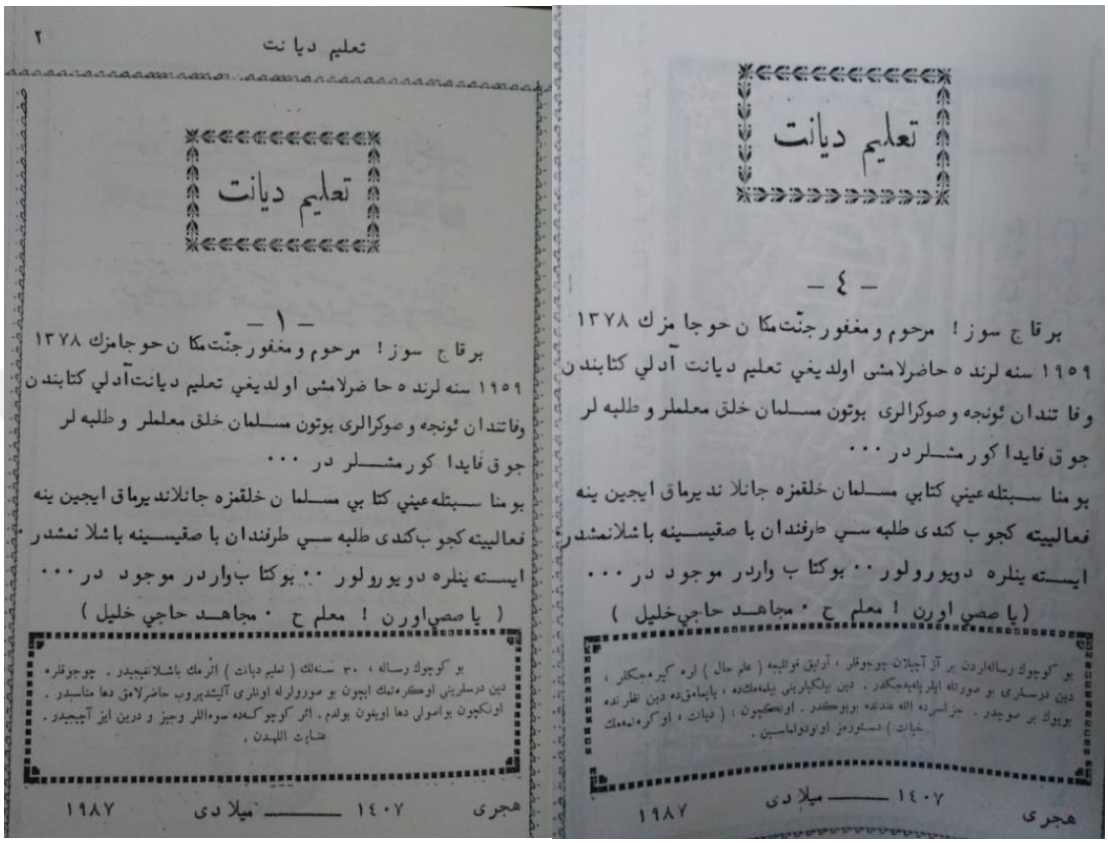

تعليم ديانت

— ٤ —

برقاج سوز! مرحوم ومغفور جنّت مكان حوجامزك ١٣٧٨
١٩٥٩ سنه لرنده حاضرلامشى اولديغي تعليم ديانت آدلي كتابندن
وفاتندان ئونجه وصوكرالرى بوتون مسلمان خلق معلملر وطلبه لر
جوق فايدا كورمشلردر ...
بومنا سبتله عيني كتابي مسلمان خلقمزه جانلاندیرماق ایجین ینه
فعالییته كجوب كندى طلبه سي طرفندان باصقیسینه باشلانمشدر
ایسته ینلره دویورولور .. بوكتاب واردر موجود در ...
(یا صصي اورن ! معلم ح . مجاهد حاجي خليل)

بو كوچوك رساله‌لردن بر آز آچیلان چوجوقلر ، آرتیق قوتلیجه (علم حال) لره كیره‌جكلر ، دین درسلری بو صورتله ایلر یاپه‌جكدر . دین بیلكیلرینی بیلمه‌مك‌ده ، یاپمامق‌ده دین نظرنده بویوك بر صوچدر . جزاسی‌ده الله عندنده بویوكدر . اونكچون : (دیانت ، اوكره‌نمه‌مك خیانت) دستورمز اونودولماسین .

هجری ١٤٠٧ ——— میلادی ١٩٨٧

تعليم ديانت

— ١ —

برقاج سوز! مرحوم ومغفور جنّت مكان حوجامزك ١٣٧٨
١٩٥٩ سنه لرنده حاضرلامشى اولديغي تعليم ديانت آدلي كتابندن
وفاتندان ئونجه وصوكرالرى بوتون مسلمان خلق معلملر وطلبه لر
جوق فايدا كورمشلردر ...
بومنا سبتله عيني كتابي مسلمان خلقمزه جانلاندیرماق ایجین ینه
فعالییته كجوب كندى طلبه سي طرفندان باصقیسینه باشلانمشدر
ایسته ینلره دویورولور .. بوكتاب واردر موجود در ...
(یا صصي اورن ! معلم ح . مجاهد حاجي خليل)

بو كوچوك رساله ، ٣٠ سنه‌لك (تعليم ديانت) اثرمك باشلانقیجیدر . چوجوقلره دین درسلرینی اوكره‌نمك ایچون بو صورولرله اونلری آلیشدیروب حاضرلامق دها مناسبدر . اونكچون بو اصولی دها اویغون بولدم . اثر كوچوكده سوءاللر وجیز و درین ایز آچیجیدر . عنایت اللهدن .

هجری ١٤٠٧ ——— میلادی ١٩٨٧

Ek. 6 1959 yılında medrese hocalarından Hafız Reşat tarafından yazılmış, 1987 yılında da tekrar derlenerek Yassıörenli Muallim Mücahit Hacı Halil tarafından çoğaltılan ilk okul birinci sınıftan altıncı sınıfa kadar okutulan Kur'an Kursu kitabı iç kapağı.

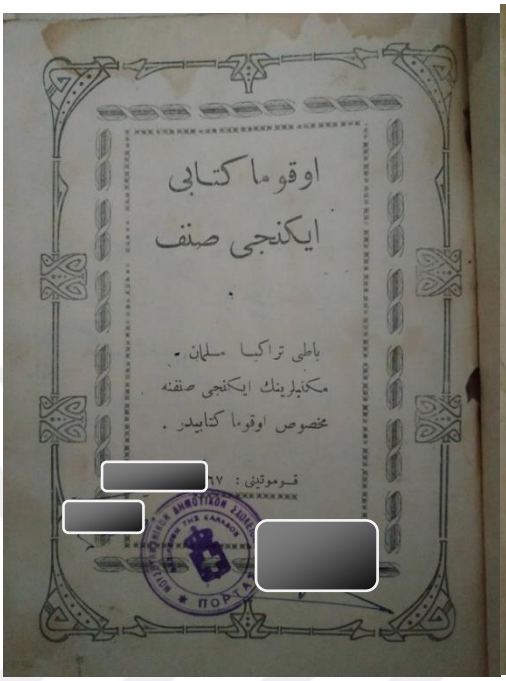

Ek. 7 Kraliyet mühürlü ilkokul ikinci sınıf okuma kitabı

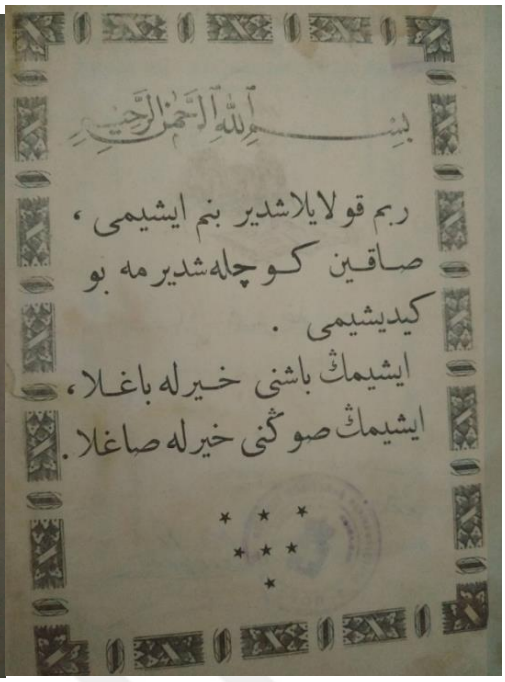

Ek. 8 Kraliyet mührü ile onaylanmış, ilk okul ikinci sınıf okuma kitabı ikinci sayfası, besmele ve dua ile başlıyor.

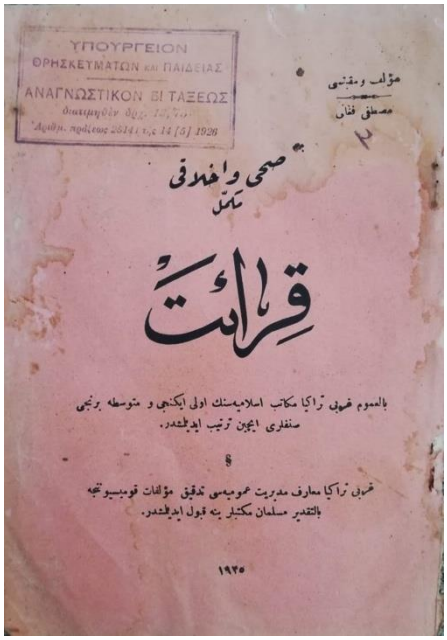

Ek. 9 Yunanistan Din ve Eğitim İşleri Bakanlığı tarafından 1926 yılında onaylanmış ilkokul ikinci sınıf okuma kitabının ön kapağı

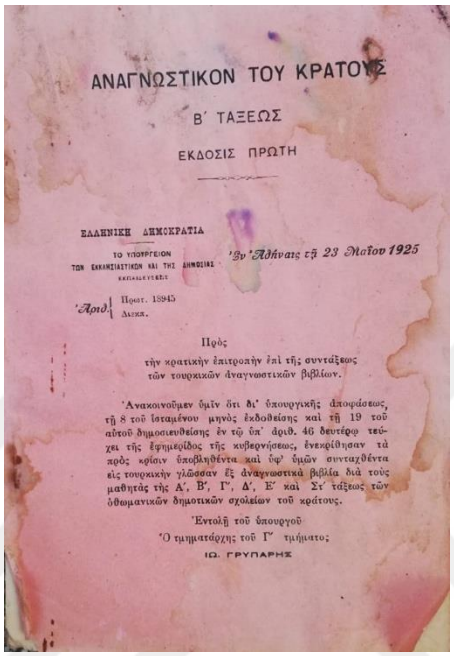

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Β΄ ΤΑΞΕΩΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΡΩΤΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 23 Μαΐου 1925

Ἀριθ. Πρωτ. 18945 Διεκ.

Πρὸς
τὴν κρατικὴν ἐπιτροπὴν ἐπὶ τῆς συντάξεως
τῶν τουρκικῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων.

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι δι' ὑπουργικῆς ἀποφάσεως, τῇ 8 τοῦ ἰσταμένου μηνὸς ἐκδοθείσης καὶ τῇ 19 τοῦ αὐτοῦ δημοσιευθείσης ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 46 δευτέρῳ τεύχει τῆς ἐφημερίδος τῆς κυβερνήσεως, ἐνεκρίθησαν τὰ πρὸς κρίσιν ὑποβληθέντα καὶ ὑφ' ὑμῶν συνταχθέντα εἰς τουρκικὴν γλῶσσαν ἓξ ἀναγνωστικὰ βιβλία διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Α΄, Β΄, Γ΄, Δ΄, Ε΄ καὶ Σ΄ τάξεως τῶν ὀθωμανικῶν δημοτικῶν σχολείων τοῦ κράτους.

Ἐντολῇ τοῦ ὑπουργοῦ
Ὁ τμηματάρχης τοῦ Γ΄ τμήματος
ΙΩ. ΓΡΥΠΑΡΗΣ

Ek. 10 Yunanistan Din ve Eğitim İşleri Bakanlığı tarafından 1926 yılında onaylanmış ilkokul ikinci sınıf okuma kitabının arka kapağı

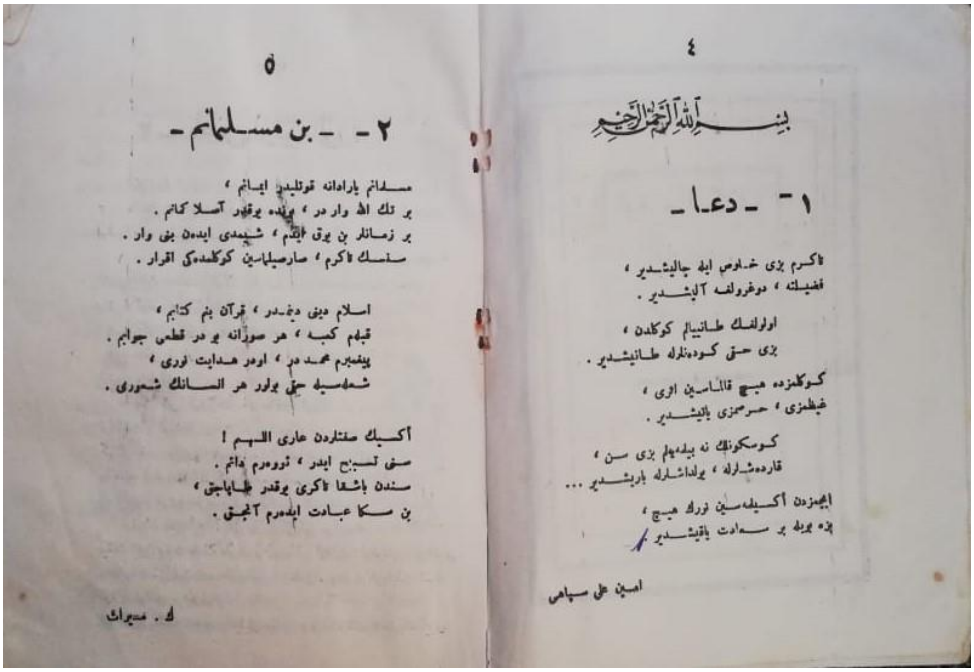

٤

بسم الله الرحمن الرحيم

١ - دعا -

تاكرم يزى خلوص ايله جاليشديرر ،
فضيلته ، دوغرولغه آليشديرر .

اولولغك طانيمالم كوكلدن ،
يزى حق كوردكلرله طانيشديرر .

كوكلمزده هيچ قالماسين اوزى ،
غبطه‌مزى ، حرصمزى باغلشديرر .

كوسكونمك نه بيلديكم يزى سن ،
قارده‌شلرله ، يولداشلرله باريشديرر ...

ايجمزدن أكسيكلكسين ورك هيچ ،
بزه يولله بر سعادت باغشديرر .

امين على سباهى

٥

٢ - بن مسلمانم -

مسلمانم پاراداغنه قوتليدر ايمانم ،
بر تك الله وار در ، بيوده يوقدر آصلا كمانم .
بر زمانلر بن يوز اوچم ، شيمدى ايكى بنى وار .
سنسك تاكرم ، صارصيلماسين كوكلمدكى اقرار .

اسلام دينى دينمدر ، قرآن بنم كتابم ،
قبلم كعبه ، هر صوزانه يوزم در قطعى جوابم .
پيغمبرم محمد در ، اودر هدايت نورى ،
شمسيه حق يولور هر آنك شعورى .

أكسيك صفتلرمدن عارى الهم !
صفى تسبيح ايدر ، ثورمرم دائم .
سندن باشقا تاكرى يوقدر طاپاجغى ،
بن سكا عبادت ايدرم آنجق .

ك . مسيراك

Ek. 11 Yunanistan Din ve Eğitim İşleri Bakanlığı tarafından 1926 yılında onaylanmış ilkokul ikinci sınıf okuma kitabı 4. Sayfası "Dua", 5. Sayfası da "Ben Müslümanım" başlığı ile başlamaktadır.

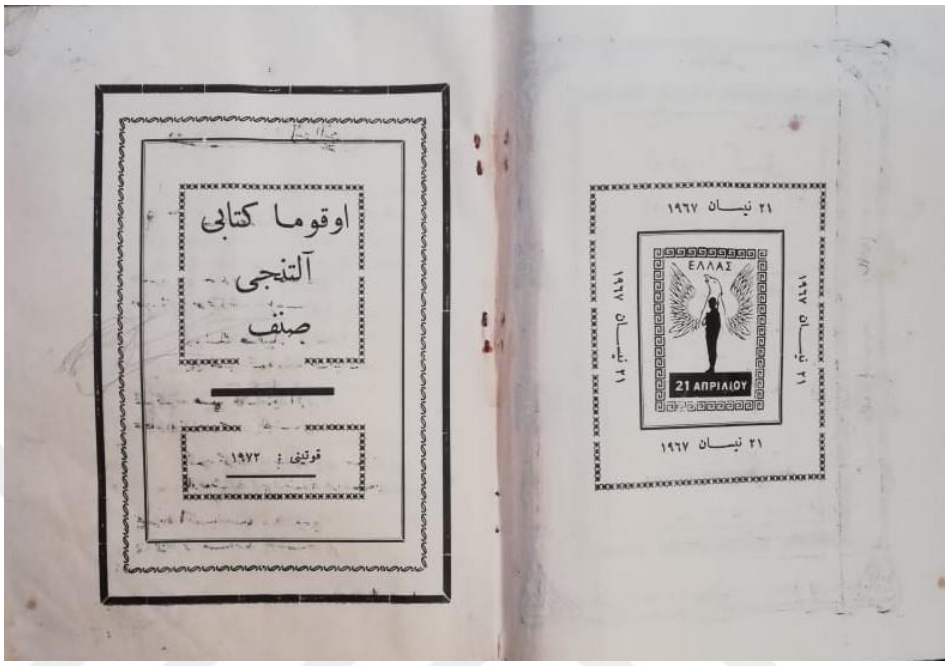

Ek. 12 Yunanistan Din ve Eğitim İşleri Bakanlığı tarafından 1926 yılında onaylanmış ilkokul altıncı sınıf okuma kitabı ikici ve üçüncü sayfaları

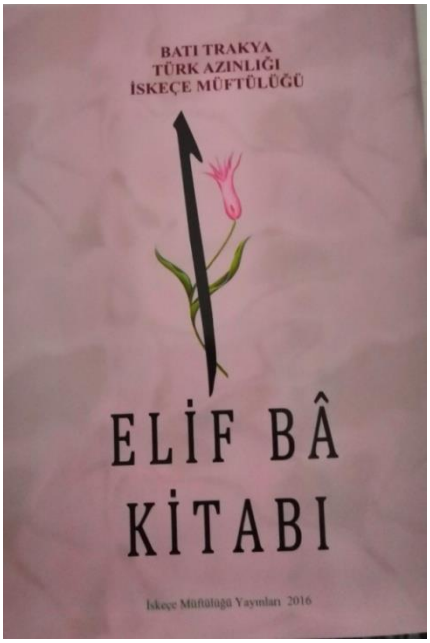

Ek. 13 Çocuklar için Elif Bâ kitabı



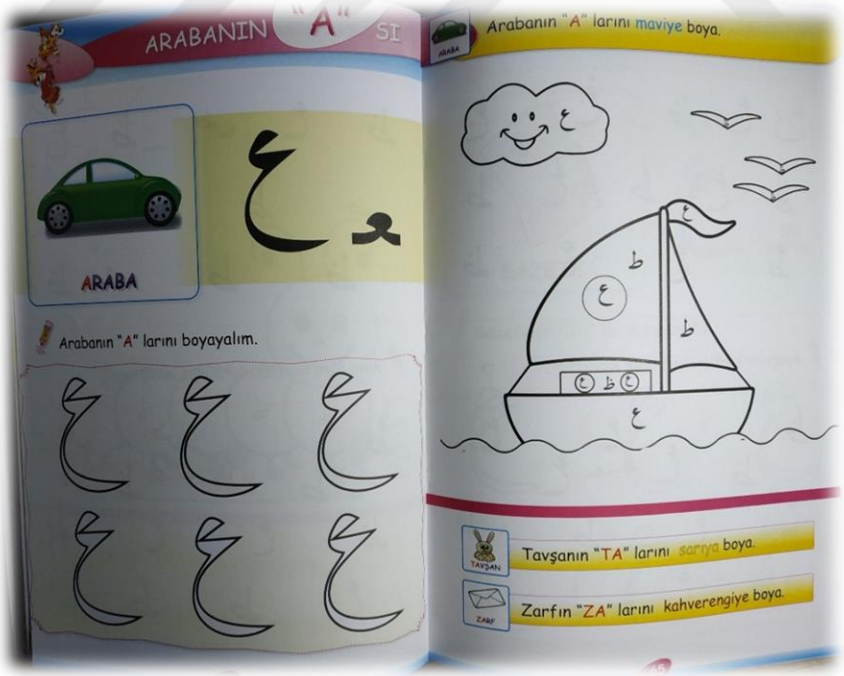

Ek. 14 Çocuklar için Elif Bâ kitabı



Ek. 15 Etkinlik kitabı 1 ve 2

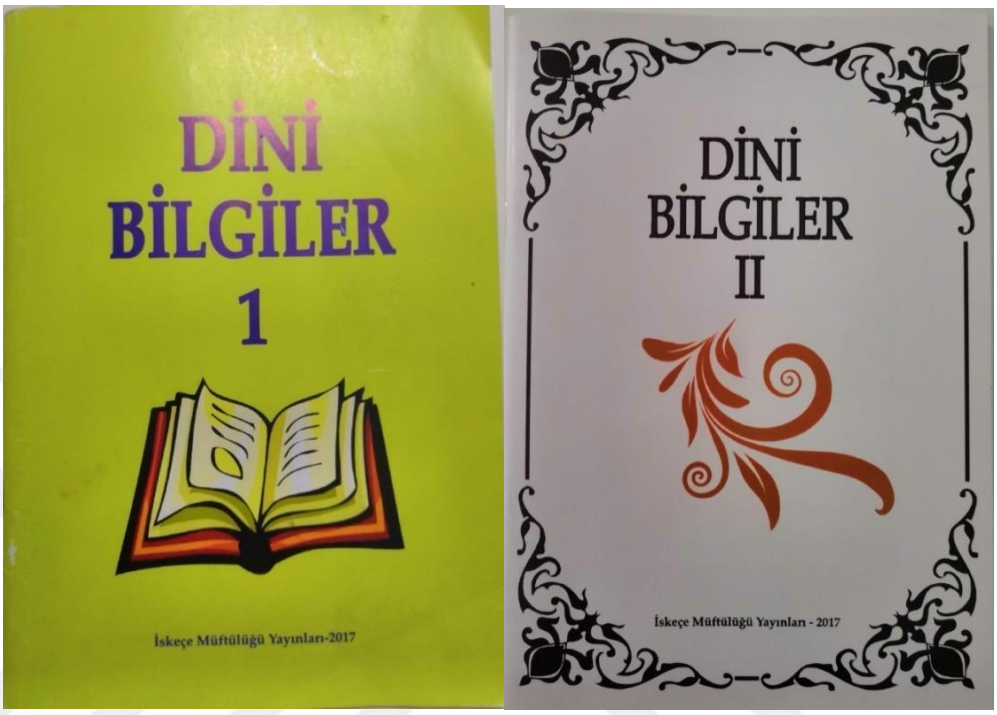

Ek. 16 Dini bilgiler 1 ve 2



Ek. 17 Hikayelerle Hadis-i Şerif ve Dini Terimler

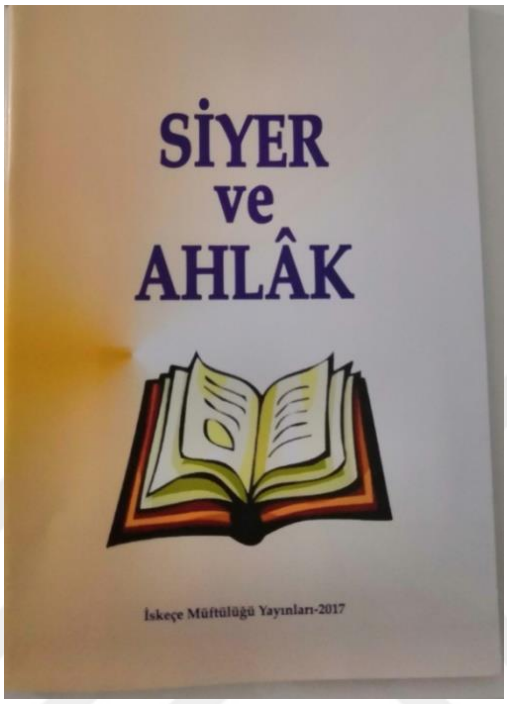

Ek. 18 Siyer ve Ahlak



Ek. 19 Bir ayeti anlayalım



Ek. 20 Tecvit Bilgisi



Ek. 51 Dualarımız El Kitabı

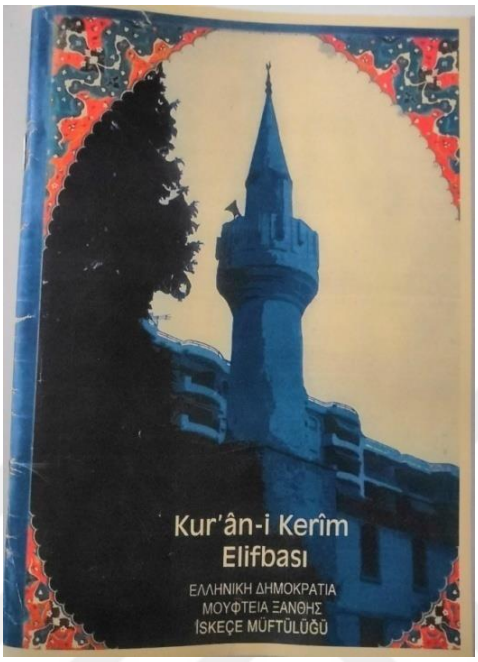

Ek. 23 **İskeçe Atanmış Müftülüğü Elif Bâ Kitabı**